

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

**Analýza znalostí, potřeb a postojů v oblasti sexuální
výchovy u žáků 6. – 9. tříd základních škol a jejich rodičů**
**Assesment of Knowledge, Needs and Attitudes to Sexual Education of
Secondary School Students and Their Parents**

Bakalářská diplomová práce

Autor: **Markéta Mikulcová**
Vedoucí práce: **Mgr. Tereza Sadková**

Olomouc

2018

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat Mgr. Tereze Sadkové, za odborné vedení bakalářské diplomové práce, za cenné rady na konzultačních hodinách a projevenou vstřícnost a trpělivost. Také bych chtěla poděkovat Mgr. Miroslavovi Charvátovi, PhD., za jeho metodologické znalosti a podněty k realizaci výzkumu. Velký dík patří mé rodině za jejich podporu a vlídná slova, která mi dodávala energii po celou dobu studia.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma: „Analýza znalostí, potřeb a postojů v oblasti sexuální výchovy u žáků 6. – 9. tříd základních škol a jejich rodičů“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis

OBSAH

Číslo	Kapitola	Strana
	OBSAH	3
	ÚVOD	5
	TEORETICKÁ ČÁST	7
1	Základní pojmový aparát	8
	1.1 Sexualita	8
	1.2 Sexuální a reprodukční zdraví	9
	1.3 Vývoj dospívajících	10
	1.3.1 Sexualita u dospívajících	11
2	Sexuální výchova	14
	2.1 Historický diskurz sexuální výchovy	16
3	Významní činitelé sexuální výchovy	20
	3.1 Role rodiny v sexuální výchově	20
	3.1.1 Uplatnění sexuální výchovy v rodině	21
	3.2 Role školy v sexuální výchově	23
	3.2.1 Sexuální výchova v rámci RVP a ŠVP	23
	3.2.2 Naléhavost sexuální výchovy	25
	3.3 Podmínky pro realizaci sexuální výchovy	26
	3.3.1 Spolupráce rodiny a školy	26
	3.3.2 Personální podmínky	27
	3.3.3 Principy sexuální výchovy	29
	3.3.4 Etické aspekty školní sexuální výchovy	30
4	Současný stav sexuální výchovy na školách	32
	VÝZKUMNÁ ČÁST	34
5	Výzkumný problém	35
	5.1 Výzkumné cíle, otázky a hypotézy	36
	5.1.1 Hypotézy	37
6	Popis metodologického rámce a metod výzkumu	38
	6.1 Metoda prováděného výzkumu	38
	6.2 Konstrukce dotazníku	38
	6.3 Etické hledisko a ochrana soukromí	40
7	Sběr dat a výzkumný soubor	42
	7.1 Výzkumný soubor	43
8	Práce s daty a její výsledky	47
	8.1 Deskriptivní statistiky	47
	8.1.1 Sexuální výchova z pohledu žáků a rodičů	47

8.1.2	Sexuální výchova realizovaná rodiči žáků 6. – 9. tříd.....	58
8.1.3	Zmapování jednotlivých okruhů výuky sexuální výchovy a analýza znalostní žáků v nich.....	61
8.1.4	Vnímané potřeby znalostí a postoje k sexuálnímu životu.....	93
8.1.5	Odpovědi na výzkumné otázky	102
8.2	Statistické testování	104
9	Diskuze	107
10	Závěr.....	113
11	Souhrn	115
	LITERATURA.....	117
	ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE	
	ABSTRACT OF THESIS	
	PŘÍLOHY	

ÚVOD

Můžeme pozorovat, že školní systém postupně opouští od dlouhodobě zažitých standardů výuky a vystávají na povrch rozličné názory o tom, jak učit a co by mělo být součástí základního vzdělání. I díky rozcházejícím se názorů vznikají alternativní školy a speciálně zaměřené programy na základních školách. Tyto podstoupené kroky se však týkají jednotlivých škol či jednotlivců, kteří se rozhodnou, že své žáky povedou trochu jinak. Jedním z témat, které má řadu svých podporovatelů, ale i odpůrců, je právě sexuální výchova.

Ačkoli téma již není tabuizované a společnost mu je nakloněna více, než kdy dříve, tak se mu nepřikládá taková důležitost, jaká by měla. Sexuální výchova je založená na zcela jiném principu, náplni předmětu, poskytnutých informací a znalostech, kterými se liší od stávajících tradičních předmětů. Bylo by pošetilé uvažovat nad větší důležitostí znalostí matematické funkce nebo znalostí funkcí a vývoje lidského těla. Nicméně děti a mládež jsou lépe připraveni na test z matematiky než na to, co je v průběhu dospívání i v dospělosti čeká. Důvodem je vyhýbání se tématům sexuální výchovy, které kromě vedení ke zdravým vztahům, porozumění emocím zastřešují i velkou složku sexuálního chování, o kterém někteří rodiče a pedagogové nedokáží otevřeně před mladistvými hovořit. Výhodou dnešních dospívajících je, že mají k dispozici nepřeberné množství dostupných informací o tématech sexuální výchovy, které si mohou vyhledat sami. Ovšem negativním dopadem mohou být mylné a zavádějící informace, na základě kterých, si jedinec vytváří postoje, které ho ovlivňují v jeho rozhodování k jednání. Jedinec se také připravuje o získávání těchto znalostí s citlivostí na jeho osobnostní nastavení, které mu může poskytnout pouze blízka osoba. Škola i rodič předávají informace jiným způsobem a s jiným obsahem a nelze říci, že jeden z nich je horší či lepší, ale v nejlepším případě by se měli navzájem doplňovat. Od rodičů dospívající (i děti) přebírají rodinné hodnoty a ze školy získávají konkrétní odborné znalosti. Jeden bez druhého by nebyly kompletní, a společně se podílejí na kultivaci postojů jedince, proto je zde na místě spolupráce obou subjektů.

Z uvedených důvodů pokládám za důležité se tomuto tématu věnovat a snažit se ho převést nejen do povědomí lidí, ale i na praktickou úroveň. Prostřednictvím vědeckých poznatků a teorií je pro mě bakalářská práce i osobním přínosem, jednak v prohloubení svých znalostí v problematice sexuální výchovy a jednak ve své práci lektora programů primární prevence.

Tato bakalářská diplomová práce vznikla za podpory MŠMT, grant IGA_FF_002 –
Evaluace současného stavu sexuální výchovy na ZŠ v ČR.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ POJMOVÝ APARÁT

Než se budeme zabývat samotnou sexuální výchovou, jejím vývojem a náplní tak je třeba se zaměřit na související pojmy a fenomény, které nám pomohou proniknout do podstaty sexuální výchovy a pochopení její smysluplnosti.

1.1 Sexualita

Pojetí sexuality se v průběhu vývoje společnosti, kultury a změnou prostředí mění a nabývá na širší významnosti. Zatímco dříve pojem sexualita zastřešoval primárně biologickou stránku, tak dnes zastává významné místo i emocionální faktor. Z pohledu psychologie se sexualita vztahuje k sexuálnímu chování a prožívání. Tyto lidské projevy vycházejí z duševních i fyzických rozdílů mezi pohlavími, také jsou spojené se sociální rolí, na jejichž podobě se podílí společnost a dobová kultura (Janiš & Marková, 2007). Zároveň každá společnost se svojí specifickou kulturou si vytváří osobitý mravní kodex, jehož součástí je i míra otevřenosti k různým projevům lidské sexuality. Jde například o problematiku rovnoprávnosti různých sexuálních orientací, postoj k sexuální delikvenci a její vymezení, prostituce, potraty apod. Protože neexistuje žádný obecně platný mravní kodex pro celou populaci, tak nelze ani jednoznačně říci, co je sexuální normou. Z důvodu neuvědomění si odlišného vnímání sexuality je často chybně sex ztotožňován s nemravností (Janiš & Loudová, 2011).

Sexualita má různé formy a během vývoje se může měnit a nabývat dalších podob. Ačkoli se jedná o individuální jev, tak se týká každé lidské bytosti a doprovází ji po celý její život. Sexualita plní několik základních funkcí, které shrnuje Janiš a Loudová (2011):

- Funkce reprodukční – je to nejzákladnější funkce dána všem živočišným druhům zabezpečující pokračování linie.
- Funkce prestižní – ve smyslu sexuálních vztahů, které jsou známkou určitého společenského postavení a úspěchu.
- Funkce komunikační – v sexuálním styku se jedná o velmi intimní a důvěrnou komunikaci mezi dvěma splývajícími těly.

- Funkce redukování napětí – sexuální vzrušení jednoznačně redukuje psychické napětí, které bylo vyvoláno různými vnějšími faktory. Výsledkem aktu bývá pocit rovnováhy a uvolnění.

Základní a praktické funkce sexuality ukazující důležitost a podstatu obsaženou v sexuálním životě jedince. Jedná se o body, se kterými se setkává většina lidí, ale bohužel dost často se na ně zapomíná. Zejména na emoční stránku, která by neměla chybět v žádném intimním životě. Prožívání a vnímání vlastních emocí ovlivňuje hloubku a intenzitu všech zmíněných funkcí. Důležitost pouček je nepopiratelná, ale porozumění vlastním pocitům a výchova jedince k potřebě lásky je též důležitá (Sielert, 1994). Vránová (2010) oproti tomu poukazuje na rozlišení mezi stabilnější zamilovaností a náhlým erotickým poblouzněním. Záměnou pojmů dochází k výbuchu vášní a emocí a s působením zároveň „láskarské ideologie“, která napovídá, že každý čin z lásky je správný, může dojít ke zvýšenému počtu nechtěných těhotenství a sňatků. Orientace ve vlastních emocích je důležitá, a to nejen v oblasti sexuálního život, ale musí se s ní ruku v ruce uplatňovat racionální informace pro udržení reprodukčního zdraví.

Je třeba hledat harmonický soulad mezi základem pohlavního spojení, tělesnou stránkou, a duševním aspektem zahrnující zmiňovanou lásku, vzájemnou náklonnost a citové prožitky.

1.2 Sexuální a reprodukční zdraví

Světová zdravotní organizace v roce 1974 uspořádala konferenci na téma vzdělávání zdravotníků v oblasti lidské sexuality a léčba pohlavně přenosných nemocí. Výstupem zasedání bylo rozhodnutí, že sexuální a reprodukční zdraví by mělo být zahrnuto do koncepce WHO jako součást celkového zdraví člověka. Sexuální zdraví bylo následovně definováno WHO (2006, 4) jako „*souhrn tělesných, citových, rozumových a společenských stránek člověka jako sexuální bytosti, který obohacuje osobnost, zlepšuje její vztahy k lidem a rozvíjí schopnost lásky*“.

Oproti tomu, reprodukční zdraví se více soustředí na zdraví v oblasti lidské reprodukce a její svobodnou volbu. Dle Vránové (2010) je výchova k reprodukčnímu zdraví součástí výchovy ke zdravému životnímu stylu.

V otázce reprodukčního zdraví mladistvých je dle Machové a Hamanové (2002) důležitá prevence předčasného sexuálního života. Předčasným se míní doba, kdy je jedinec

ještě fyzicky či duševně nezralý zahájit svůj sexuální život. Předčasné zahájení sexuálního života vede častěji ke střídání partnerů a spolu s nižšími znalostmi o antikoncepci se zvyšuje riziko pohlavně přenosných chorob. Uvedené rizikové chování má negativní dopad na osobní i společenský život. Autorky poukazují na korelaci s oslabením funkce rodiny, nezaměstnaností, zneužíváním návykových látek a poklesem morální hodnot.

Reprodukční zdraví je stav úplné fyzické, mentální a sociální pohody, nejen nepřítomnost nemoci nebo poruchy, ve všech případech vztahujících se k reprodukčnímu systému, k jeho funkcím a procesům. Reprodukční zdraví zahrnuje i lidskou schopnost mít uspokojení přinášející sexuální život, schopnost reprodukovat se, také svobodu se rozhodnout, kdy a jak často tak konat (Vránová, 2010, 19).

Díky sexuální osvětě a přístupné antikoncepci klesl počet těhotných mladistvých dívek. O antikoncepčních metodách se mladiství dovídají ve školách, ale i ze strany rodičů a lékařů. Existují různé brožurky od výrobců prezervativů, které se někdy i rozdávají v rámci sexuální osvěty či marketingové kampaně dané společností. Sexuální výchova učí i k otevřenému rozhovoru s partnerem o možnostech antikoncepčních metod a vede k ochraně před pohlavně přenosnými chorobami a k celkovému reprodukčnímu zdraví (Rabouch 1998).

1.3 Vývoj dospívajících

Každé vývojové období člověka sebou nese specifický model chování a sumu vlastností, které charakterizují danou etapu. Podle Eriksona jsou tyto jednotlivé životní fáze obsaženy vývojovými úkoly, se kterými se jedinec potýká. Jejich úspěšné vyřešení přináší pozitivní růstové dispozice či ctnosti, kterými je člověk vybaven do další vývojové etapy (Říčan, 2014). Znalost těchto fází napomáhá jejímu porozumění, díky kterému, jsme schopni vnímavěji vést mladistvé na jejich často trnitě cestě.

Dělení období dospívání se může od různých vývojových psychologů mírně lišit. Langmeier s Krejčířovou (2013) rozdělují toto období do dvou etap – pubescence, které trvá od 11 do 15 let a navazující adolescence končící kolem 22. roku života. Thorová (2015) shrnuje hlavní období dospívání pouze pod pojem adolescence neboli pozdní dětství končící v 19 letech. Počátek období dospívání začíná nástupem puberty doprovázeným specifickými tělesnými změnami, spojenými s produkcí pohlavních hormonů a nápadnými psychickými změnami. V biologickém smyslu jde o přeměnu

dětských tělesných znaků na dospělé. Objevují se sekundární pohlavní znaky, jedinec nabývá plné reprodukční schopnosti a ukončuje se tělesný vzrůst. Psychické změny jsou pak spojené se změnou citového prožívání a častou emoční labilitou, rozvíjí se způsob myšlení a také se objevují nové pudové tendence. Dospívající jedinec se odlišuje mnohým od dítěte, ale zároveň ještě nepatří mezi dospělé. Kvůli probíhajícím změnám má problém se vyznat sám v sobě a je komplikovaný i pro své okolí. Dospívající stojí před velkým úkolem nalézt své místo ve společnosti a zjistit, kým vlastně je, proto je to významné období pro formování vlastní identity. Na emocionální úrovni prožívají vysoce intenzivní emoce, které jsou často nepřiměřené situaci a spíše krátkodobého trvání. Dle Vágnerové (2014) si ani dospívající neumí vysvětlit příčinu vlastních náhlých pocitů, zároveň chovají spíše nechuť projevovat je navenek a dochází tak k vnitřnímu konfliktu.

Dospívání významně ovlivňuje i sociální rovinu. Jedinec se dostává do styku s novými rolemi, začíná budovat stabilnější vztahy, dřívější autority ztrácejí nad ním vliv a často jsou ze strany mladistvých aktivně odmítány. Dle Vágnerové (2014) není záměrem autoritu zničit, ale činí tak, aby jí mohl jednou on sám být. Zároveň okolí na dospívajícího klade nové nároky a jistá očekávání, kterým musí čelit, i když on sám ještě neví, kým doopravdy chce být, jako cestou se dá a je pro něj tedy těžké vyhodnotit, čemu a komu by měl vyhovět.

Macek (2003) uvádí, že celé období dospívání je doprovázeno zvýšenou sebereflexí. Souvisí to s uvědomováním si sebe sama v určitých situacích a svými reakcemi na ně, které jsou pro něj hůře uchopitelné. Do nedávné doby se vůbec nemusel potýkat s takovými obtížemi a čelit různým problémům, protože za ním stály ochranné subjekty, které měly ve zvyku ho v těchto situacích zastupovat. Nyní se z něj stává samostatně fungující jednotka, kterou se teprve učí být. Je tedy přirozeným procesem, a také pomocníkem pro adolescenta v zorientování se v pro něj novém světě, užívání introspekce, která mu slouží v ujasnění si svých motivů, tvoří si vlastní žebříček hodnot, reformuluje si postoj ke světu a k sobě samému (Thorová, 2015).

1.3.1 Sexualita u dospívajících

Sexuální aktivita v určité podobě dle Langmeiera a Krejčířové (2013) začíná mnohem dříve než v období puberty. Nicméně právě v období dospívání nabývá na formě a sexuální pud na intenzitě. Ačkoli je sexuální pud jedním z našich primárních pudů fylogeneze, tak je významně kultivován současnou společností, kulturou a sociálními

podmínkami. Postoje k sexuálnímu chování dospívajících jsou dobově podmíněny, ale i tak jsou postoje, které příliš nepodléhají okolním změnám. Například se stále obecně doporučuje pozdější sexuální styk, tedy jeho odklad na dobu, kdy je jedinec na něj připravený. Definice doby připravenosti kolísá znovu dle tradic a specifických morálních zásad a může se pohybovat od prvních znaků dospívání a počátku sekundárních pohlavních znaků až po uzavření manželského svazku. Naopak pohledy na jiné sexuální chování se výrazně mění, jako například zájem o druhé pohlaví a observace sebe sama, která je spíše podporována.

U dospívajících je sexualita zpočátku spojena s její experimentací a až postupem času nabývá partnerského charakteru. Vágnerová (2014) toto stadium sexuálního vývoje nazývá polygammím. První vztahy jsou spíše o získávání zkušeností, které se později uplatňují v budování partnerského vztahu. Říčan (2014) mluví o očekávaném promiskuitním chování charakteristické pro toto období. Adolescenti příliš nevyhledávají dlouhodobé partnerské vztahy, protože mají pocit, že je takové vazby spíše omezují. Sami pocítují, že se jedná o závazek, na který ještě nejsou připraveni. Takové chování vede k přesvědčení o vlastní nezranitelnosti, které může vést k rizikovému chování i v případě postoje k pohlavně přenosným chorobám.

Puberta a dospívání jsou životním obdobím, v němž se podstatně formují schopnosti mladých lidí pro dospělé sexuální chování. Je to období, kdy si mladý člověk nejnáze osvojí etický defektivní konzumní vztah k sexualitě. Etické defekty, získané v tomto období, je pak obtížné v dospělosti zásadně měnit. Z hlediska sociosexuální adaptace je tedy období puberty základní kritickou etapou (Zvěřina, 2012, 15).

Vývoj zdravé sexuality zahrnuje i schopnost ovládat své emoce, kultivovat své sexuální a reprodukční chování bez pocitu strachu, provinění či studu. Součástí je i probíhající vývoj sexuální identity zahrnující sexuální orientaci, která vychází z emoční, milostné, fyzické a sexuální přitažlivosti jedince k druhým. Pohlavní identifikace vyjadřuje sebepojetí, pocit příslušnosti k určité sexuální orientaci. Vnímání sebe jako ženy či muže, nemusí nutně korespondovat s původním pohlavím při narození. Pomáhání adolescentům zvládat cestu k zdravému sexuálnímu vývoji, zahrnuje i pomoc při rozlišování mýtů od faktů a rozpoznávání spolehlivých zdrojů při hledání či ověřování důležitých informací o vlastní sexualitě a sexuálním zdraví (Ponzetti, 2016).

Zvěřina (2012) upozorňuje na rozdílný vývoj sexuality mezi chlapci a dívkami. Základní známkou sexuální zralosti považuje schopnost produkovat pohlavní buňky. Načasování je individuálně odlišně, ale celkově se pohybuje v rozmezí mezi 11–15 rokem. Sexualitu u chlapců doprovází vyšší stupeň sexuálního nabuzení a s tím spojená i vyšší sexuální aktivita s intenzivním pocitem vzrušení. Sexuální nabuzení dívek je mírnější a pomalejší. Ačkoli se sekundární pohlavní znaky vyvíjejí rychleji než u chlapců, tak sexuální aktivita dívek se rozvíjí pomaleji a narůstá postupně až s věkem.

2 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA

Jednou z klíčových otázek správného pochopení sexuální výchovy je její samotné pojetí, které se v průběhu vývoje mění a podléhá různým rámcům jednotlivých vědních disciplín a oborů. Zároveň porozumění pojmu sexuální výchova je odlišné v různých zemích a mnohdy jej můžeme nalézt pod jiným názvem. Obsah a zaměření výchovy zrcadlí demografickou situaci a aktuální specifické potřeby. Například v méně rozvinutých zemích se klade větší důraz na regulaci rozmnožování a na sexuální zodpovědnost vzhledem k rizikům spojeným s pohlavně přenosnými chorobami. Ve Skandinávii a Velké Británii se užívá termín „výchova k mezilidským vztahům a ke komunikaci“. Dle názvu se předmět orientuje spíše na rozvoj sociálních dovedností, kultivaci morálky a vedení k partnerství se zřetelem na psychologickou, společenskou a kulturní stránku. Ve střední a jižní Evropě se užívá spíše termín „rodinná výchova“ jejichž cílem je vedení k plánovanému rodičovství a příprava na budoucí partnerský a rodinný život (Uzel & Mitlöchner, 2007).

V současné době je snahou vnímat sexuální výchovu v širším pojetí. Je součástí globální výchovy, protože působí současně na několik složek osobnosti. Společný základ tvoří sexuální pud, který má přesah nejen do vnímání vlastní sexuality a uspokojování potřeb, ale i do mezilidských vztahů, lidského chování, sebepojetí a budování si postojů k sexuálnímu zdraví (Kamil & Marková, 2007).

Jak je výše zmíněno, tak náplň sexuální výchovy se nemění jen v čase, ale i v prostoru. Vlivem globalizace dochází ke snaze stanovení sjednocujících základních cílů a obsahu sexuální výchovy. Na formování kompaktního pojetí se významně podílejí různé mezinárodní organizace. Příkladem si můžeme uvést definici sexuální výchovy vytvořenou Mezinárodní federací plánovaného rodičovství (IPPF); (IPPF, 2006, 6, cit. Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2017, 26).

Ucelená sexuální výchova má za cíl vybavit mladé lidi znalostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami, které potřebují, aby se samo rozhodovalo o své sexualitě a měli z ní potěšení – fyzické a emocionální, individuální a vztahové. Na „sexualitu“ se nahlíží

uceleně a v kontextu emocionálního a sociálního vývoje. Připouští, že informace samy o sobě nestačí. Mladí lidé musí dostat možnost získat základní životní dovednosti a rozvíjet pozitivní postoje a hodnoty.

S podporou několika dalších mezinárodních organizací a využitím stanovených směrnic o sexuální výchově se zasloužilo o vytvoření jiné ucelující definice Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO):

Sexuální výchova je definována jako věku přiměřený, kulturně relevantní přístup k výuce o pohlaví a vztazích, který poskytuje vědecky přesné, realistické a objektivní informace. Sexuální výchova poskytuje příležitost poznávat své vlastní hodnoty a postoje a vybudovat si rozhodovací, komunikační a rizika snižující dovednosti a schopnosti v mnoha aspektech sexuality (UNESCO, 2009, 2, cit. Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2017, 26).

Sexuální výchova je celoživotní proces osvojování si informací a formování postojů, názorů a hodnot ve vztahu k vlastní identitě, vztahů a intimitě. Na koncept ochrany sexuálního a reprodukčního zdraví můžeme nahlížet jako na tři na sobě závislé úrovně. První úroveň je kvalita života týkající se aspektů, které zlepšují vývoj a podporují sexuální zdraví v individuálním i společenském rámci. Druhou úrovní je prevence rizikového chování zahrnující očekávané a potenciální rizika chování. Třetí stupeň se týká reakcí souvisejících s potřebami, využíváním vlastních schopností a také reakcí na nově vzniklé situace. Vývoj sexuální výchovy je podmíněn každou zmíněnou úrovní a společně se starají o efektivní výchovu (Ponzetti, 2016).

Z uvedených definic můžeme poukázat na konkrétní témata sexuální výchovy, která by měla být součástí výuky na školách. Jedná se o poznání a porozumění těla, jeho stavby a funkce, nauku o pohlavních rozdílech z pohledu stavby těla, psychických stavů a dějů, behaviorálních aktů a sociálních rolí. Vedení k toleranci různých projevů sexuality a jejich odlišností (homosexualita, bisexualita apod..). Obsáhlou kapitolou je také rozmnožování a plánování rodičovství. A v neposlední řadě edukace o pohlavních chorobách a jejich prevenci a rizikovém sexuálním chování (Sielert et al., 1994).

Kromě snahy o formulaci obecné definice sexuální výchovy, vymezení jejího obsahu a cílů se mezinárodní organizace jako je Světová mezinárodní organizace (WHO), Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu, různé mezinárodní konference zabývající se ochranou zdraví, menší programy na zmenšování rizik pohlavně přenosných chorob a další

institute angažují v prosazování sexuální výchovy do národní legislativy. Vedou jednotlivé vlády k vědomí o vlastní povinnosti aktivně se podílet na podpoře sexuální výchovy na školách. Zároveň spatřují sexuální výchovu jako fundamentální právo dospívajících jedinců, které vychází z práva na zdraví, vzdělání, přístupu k informacím, ochrany proti diskriminaci a zabezpečení rovnosti žen a mužů (Ponzetti, 2016).

2.1 Historický diskurz sexuální výchovy

Sexuální výchova, jako každá jiná výchova, podléhá určitému historickému vývoji, který ji dovedl do podoby, jak se s ní setkáváme dnes. O diskutované téma se jednalo v menší či větší míře vždy, s tím rozdílem, že podléhalo určitým potřebám a situacím dané doby. Sexuální nauka či výchova ke zdraví se skládá z jednotlivých etap a důležitých mezníků měnících se v průběhu vývoje společnosti (Šulová, Fait, Weiss, 2011).

Zvyšující se zájem o pohlavní výchovu lze nalézt na konci 18. století, kdy docházelo postupně k odtabuizování lidské sexuality. V té době už byly k dispozici různé knižní dokumenty doplněné obrázkovou ilustrací porodu, pohlavním chováním zvířat atp. Lidé se stávali otevřenější nahotě a přirozenosti a stud byl mírně na ústupu. Nutno zmínit, že tyto otevřenější názory a myšlenky vycházely spíše od různých pedagogů, psychologů a lékařů než od laické veřejnosti. I přesto je tato doba významná tím, že se téma sexuality minimálně dostalo k širší veřejnosti. Ve školách se téma pohlavní výchovy otevírá díky příspěvku A. Pařízka (1748– 821), který pomohl na svět publikaci *Praktické knihy ruční* od Wilbauma. Průlomovým dílem byla kniha *Psychopathia sexualis (1886)* o kterou se zasloužil rakousko-německý psychiatr a zakladatel moderní sexuologie R. Krafft-Ebing. Kniha vyvolala ve společnosti bouřlivé diskuse a rozporuplné reakce ohledně sexuality. Zasloužil se o zavedení několika termínů související se sexuologií, se kterými se setkáváme dodnes. Jde například o sadismus či paedophilia erotica. Postupně vycházely další knihy a články otevírající otázky sexuality, vznikaly spolky a sdružení, uskutečnily se také veřejné přednášky, a to vše otevřelo cestu k bližšímu a praktickému poznání sexuální pedagogiky (Janiš & Marková, 2007).

Pohlavní výchova se po bojích s veřejností dostala do škol, kde byla vyučována hlavně v rámci přírodopisu. Za cíl se kladla nauka o biologické podstatě rozmnožování, šlo především o její funkci a průběh, tělesnou stavbu a její změny v průběhu dospívání a také potřebu dodržování hygienických návyků. Časem se ke zmíněným oblastem připojila i mravní stránka. U nás propagoval zavedení pohlavní výchovy do škol i T. G. Masaryk

vydáním knihy s názvem *Mnohoženství a jednoženství*, zabývající se mimo jiné výchovou dítěte, společenským chováním, a právě i pohlavní výchovou (Šulová et al., 2011).

První světová válka zamávala s potřebami výuky o bezpečném sexuálním chování a sexuální hygieně. V místech s vyšší koncentrací armád docházelo častěji k promiskuitě, rozšíření sexuálně motivované trestné činnosti a šíření pornografických materiálů. Důsledkem válek byl také pokles mužské populace, což vedlo k brzkému vtažení mládeže do sexuálního života. Celkový poválečný úpadek morálky, nedostupnost zdravotnických služeb, nízká úroveň hygieny, migrace, možnost vzdělání se podílela na častějším rizikovém sexuálním chování a narůstajícím počtu osob nakažených pohlavně přenosnou nemocí a rizikového sexuálního chování. Tehdejší situace zaktivizovala společnost a příslušné orgány k řešení problému především formou sexuální osvěty veřejných přednášek, ale i přímo výukou na školách. Cílovou skupinou byla hlavně mládež, neboť oni se nejčastěji dostávali do styku s prostitutí ve městech, na večírcích či na ulici a potřebnými znalostmi rizikových faktorů dostatečně nedisponovali. V důsledku toho byla zvýšená snaha o informovanost veřejnosti o prevenci před pohlavně přenosnými chorobami, což bylo primární náplní tehdejší pohlavní výchovy (Janiš, Marková, 2007).

Významnou osobností v šíření sexuální osvěty se stal Z. Záhoř (1881-1931), který se proslavil svou publikací článků, příruček, brožur a učebnic o sexuální výchově. Jeho významným přínosem je koncepce *soustavného plánu převýchovy všech vrstev národa*. Cílem bylo zasvětit všechny společenské vrstvy a věkové kategorie do problematiky pohlavní výchovy. Kladl velký důraz i na přípravu pedagogů před samotnou výukou předmětu. Nešlo už primárně o prevenci před nástrahami sexuálního prostředí, ale taky rodičovství, partnerství a lásku (Šulová et al. 2011).

Výuka intimních témat se držela pojmenování *pohlavní výchova*. Dle názvu se stále nejednalo o otevřený přístup k daným tématům a spíše se vyhýbalo praktické terminologii v sexuální oblasti. Pohlavní výchova si kladla za cíl co největší oddálení realizace sexuálních tužeb a potřeb včetně sebeuspokojování (samohana, onanie, masturbace) mladistvých. Pedagogové, lékaři a další se snažili mládež spíše děsit nebezpečností a zdravotním rizikem onanie. Došlo k vyhocení situace natolik, kdy podezřelí jedinci z onanie byli vybaveni pomůckami zabraňující sebeuspokojování, a zavedla se dětská masturbační sanatoria. Onanie se stala prakticky nepřijatelnou součástí sexuality a velice na život ohrožující aktivitou (Šulová et al. 2011).

K vývoji a přijímání sexuality společností se vyjadřuje Reich ve své knize *Funkce organismu* (1993, 14),

„Sexualita“ je – při dnešním nazírání na život – čímsi ostudným. Je nasnadě, že leckomu by přišlo vhod, kdyby její význam opět upadl v zapomnění. Přiznání vážnosti sexualitě vědou a veřejností si nepochybně vyžádá práci mnoho generací – a nelze nic takového očekávat, dokud nás společenské otázky života a smrti kategoricky nepřinutí racionálně uchopit a prakticky ovládnout sexuální proces podrobený společenské ochraně.

Sexuální pud nabýval na významnosti v souvislosti s duševním zdravím. Reich (1993) se domnívá, že potlačování a nenaplnění sexuality je příčinou různých chorob, neuróz, psychických a somatických poruch vitální funkce a dalších patologií. Svým negativním přístupem k tehdejšímu restriktivnímu manželství, autoritářsky sexuálně odmítavé výchově a tím, jak prosazoval důležitost hluboce prožívaného orgasmu a otevřenost k sexualitě se zasloužil o odtabuizování společenského pohledu na sex. A to i přesto, že mnohá jeho díla a techniky byla výsměchem pro jiné psychoanalytiky a odborníky a nemalou část společnosti spíše pobuřovala, neboť na tehdejší konzervativní dobu byly jeho myšlenky přinejmenším bizarní.

Weiss (2014) tvrdí, že k zásadní změně sexuální morálky u nás došlo zejména vlivem emancipací žen v druhé polovině minulého století. Tato změna atmosféry byla zapříčiněna dvěma objevy. Prvním je objev penicilínu ve čtyřicátých letech, kterým se prvně mohly léčit tolik obávané pohlavně přenosné nemoci. Druhým je využití hormonální antikoncepce v šedesátých letech. To do jisté míry osvobodilo ženskou sexualitu, protože se už ženy nemusely spoléhat na partnera a také začaly prosazovat své právo na sexuální uspokojení.

Dnes se o osvětu sexuální výchovy starají aktivně mezinárodní organizace jako je třeba Spolková centrála pro zdravotnickou osvětu, Mezinárodní federace pro plánované rodičovství, Světová zdravotnická organizace, UNESCO a u nás se můžeme obrátit na Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu. Zasloužily se o zavedení zákonných norem pro sexuální výchovu na školách, ke které došlo rozsudkem ústavního soudu v roce 1977. Už nešlo pouze o sexuální osvětu adolescence, ale i o poznávání a přijetí své sexuální identity, prosazování genderové ideologie a dalších témat prosazované již od 1. ročníků základních škol. Důvodem je zavedení sexuální výchovy

blokově do různých předmětů a uvolnění morálních principů. Dnes na státní úrovni fungují programy primární prevence provozované certifikovanými institucemi (Kuby, 2014).

3 VÝZNAMNÍ ČINITELÉ SEXUÁLNÍ VÝCHOVY

3.1 Role rodiny v sexuální výchově

Pojem rodina už není tak striktně vymezen, jak tomu bývalo v minulosti. Změna nastala akceptováním netradičních rodin často až alternativně žijících, vlivem migrace, oslabením vlivu církve, změnou právního systému a dalšími interagujícími faktory. Nicméně si stále zachovává své významné postavení ve společnosti, a to zejména díky zachování lidské reprodukce. Janiš (2008) odlišuje reprodukci biologickou, v tradičním slova smyslu, od reprodukce sociální, která zajišťuje předání společensky žádoucích vzorců chování, díky kterým se jedinec postupně stává součástí společnosti. Rodina zastává i funkci výchovnou spojenou s péčí o dítě o jeho mravní, tělesnou a občanskou výchovu, která ho připravuje na budoucí život. Emocionální funkce zabezpečuje pocit lásky a bezpečí skrze vřelý vztah rodičů k dítěti a mezi rodinnými příslušníky navzájem. Ekonomická funkce zajišťuje materiální potřeby, pod které můžeme zařadit, bydlení, stravu a oblečení.

Rodina představuje pro dítě vzor, přebírá od ní základní rysy chování a prožívání. Dítě je zasazeno v určitém sociálním a kulturním poli, které se významně podílí na tom, kým je (Pondělíčková, 1973). Rodina je nejlépe obeznámena o stavu dítěte, jeho emocionálním nastavením, nejlépe znají jeho zájmy, přání a potřeby a nejlépe dokáží odhadnout jeho reaktivitu. Na základě rodinných hodnot, cílech a představách vychovává a předává základ pro budování vlastních hodnot (Janiš, 2008). Právě rodiče mají výhradní právo odpovídat na časté dotazování ještě malého dítěte ohledně všeho, co zaujme jeho pozornost. Jistě je všem známé období otázek, kdy se otázka „Proč?“ stává nejfrekventovanějším slovem dne. Otázky často nenabírají konců a děti neodhadují patřičnost otázek v čase, v situaci či v obsahu. A tak jsme často svědky dotazů typu, kde se vzalo miminko v mamčině bříšku a jak se dostane ven, proč jsou chlapci od dívek odlišní a další zvědavé otázky, které umí rodiče lehko vyvést z míry. Už při zodpovídání těchto dotazů dochází k předávání zmíněných hodnot. Jsou různé metody a taktiky radící

rodičům, jak jim na choulostivější otázky odpovědět. Spousta rodičů se odpovědi vyhýbá nebo používají nějaké zástupné či falešné odpovědi (Chalke, 2002).

Sexuální výchova je oficiálně součástí vzdělávacího programu, takže žák by měl dostávat adekvátní informace k dané tématice i ve škole. I když se škola těmto tématům vyhne či je omezí na nezbytně nutné, tak žák získává informace o sexuálním životě i samovolně bez aktivního vyhledávání mimo školu. Mluvíme o širokých možnostech internetu, kde stačí zatrhnout kolonku o dovršení 18 let, abychom se dostali na stránky nepřístupné mladistvým. Mimo to jde i o reklamy, filmy, rozhovory mezi mladšími vrstevníky a sdílení svých „znalostí“ apod. Z uvedeného vyplývá, že „sexuální“ není pro žáky staršího či mladšího věku cizí slovo. Tyto skutečnosti by měly vést k sexuální výchově i doma a snad podpořit i otevřenost rodičů k ní. Bohužel rodiče zapomínají na své přirozené právo a úlohu přenechávají často ostatním, tedy na škole, nebo na samostatném získávání informací dětí, jak to bývalo i pro rodiče kdysi zvykem. Přitom právě rodinné prostředí, typické svou blízkostí a intimitou, je ideální k důvěrným rozhovorům (Šilerová, 2003a).

Důležitý faktorem jsou hodnoty, které jsou součástí rodinného života a také její identifikace s nimi. Rodič má tendenci tyto hodnoty předávat dál svým dětem, které se dále uplatňují v partnerství, manželství a sexualitě. Konkrétně se mohou lišit v otázkách antikoncepce, započetí sexuálního života, rolích manželství a výchovy dětí. Je více než důležité, co sexualita znamená pro rodiče a jaký důraz tomu přikládají. Od toho se pak odvíjí intimita rozhovorů mezi dítětem a rodičem (Šilerová, 2003a).

3.1.1 Uplatnění sexuální výchovy v rodině

K jisté formě sexuální výchovy docházelo v rodině i v minulosti. Nejednalo se přímo o otevřené rozhovory mezi rodičem a dítětem, ale například o pozorování či vnímání chování mámy a táty k sobě navzájem. Právě i tyto jednoduché poznatky ovlivňují sexuální vývoj dítěte. To, jakými způsoby si vyjadřují, že se mají rádi, zda se objímají, jakou mají potřebu dotyků. Tohle všechno dítě přebírá a uplatňuje dál ve svém životě (Weiss, 2014).

Weiss (2014) se vyjadřuje i k obeznámení mládeže o technikách sexuálního styku rodiči. Spousta mladých lidí při svých prvních zkušenostech zažívají pocity zklamání, a to třeba i díky zkreslenému očekávání plynoucí z pornografie a bájevných zkušeností svých přátel. Poučením o reálně možném průběhu pohlavního styku, o funkčních problémech,

ke kterým běžně dochází během prvních zkušeností, se předchází strachu ze selhání, snížením víry ve vlastní schopnosti a negativnímu působení na sebevědomí.

Spousta rodičů cítí ostych při zodpovídání sexuálně zaměřených dotazů. Někdy se obávají, že nemají dostatečné znalosti v oblasti pohlavního dospívání, neboť všude kolem je přemnožené množství informací, ze kterých by si děti možná vzali více. Často jim dělá i starost samotný přednes, jak s dítětem hovořit a jaké termíny užívat. Často se i zájmu dítěte o sexualitě zaleknou, protože se to může zdát být až příliš brzy vzhledem k věku. V důsledku těchto obav Šilerová (2003b) popsala základní rodinná pravidla uplatňující se při rozhovoru s dítětem či dospívajícím. Tak jako jiní autoři zmiňuje v takovýchto případech otevřenost a upřímnost, kde jde především o nezastírání pravdy. Forma a obsah rozhovoru, by měla přiléhat vývojovému období jedince. Vyplatí se si ověřit, zda odpověď na dotaz byla pochopena a byla dostačující. Autorka apeluje na spontánnost a aktivitu. Znamená to využití každé možné situace k navázání kontaktu a nečekat až se dítě či mladiství přímo zeptá. Opakem spontánnosti jsou vyhýbavé odpovědi na dotazy, toho by se měl rodič vyvarovat, neboť to může zanechat pocit nejistoty a nedůvěry. Děti se neučí pouze pasivním přijímáním a posloucháním informací, ale také aktivně v dané reálné situaci. Rodič by se měl tedy snažit mít své chování, například v manželství, v souladu s výchovnými pravidly. Pondělíčková (1973) se vyjadřuje k možným důsledkům odírání pravdivých informací a nedostatečnému vysvětlení sexuálního života. Vlivem takového počínání je mladý jedinec v dospělosti hůře připraven na prožívání sexuálních a partnerských vztahů. Dítě i dospívající by měl průběžně procházet jakousi osvětou vysvětlující pohlavní vývoj, jeho průběh i co může očekávat. Pokud dospělí otevřeně odpovídají na otázky dětí ohledně sexuality, tak se posiluje a upevňuje vzájemná důvěra a dítě či mladistvý má pocit, že se na dospělého může kdykoli obrátit i s pro něj citlivými tématy. Tato blízkost mezi rodiči a dětmi může usnadnit komunikaci v často nesnadném období, jako je puberta či dospívání (Šilerová, 2003a).

Domácí výchova se neorientuje dle pedagogických norem, ale probíhá více intuitivně, neplánovaně, řídí se podle individuality dítěte a díky stálému kontaktu působí konstantně. Specifičností rodinné výchovy je její emocionalita a nezastupitelný vzájemný citový vztah. Bujnová (2005) vyzdvihuje důležitost učení přímým vzorem jako nejefektivnější výchovnou metodu. Jde především o vzájemný vztah rodičů a jejich vztah k dětem, také vztah mezi sourozenci a širšími rodinnými vazbami. Další vzory např.

vrstevníků, přátel, učitelů slouží dle autorky pouze jako doplněk dominantního vlivu rodiny.

Je třeba respektovat individuální biologický rytmus ve vývinu jedince, ale otázka pohlavního života chlapce či dívky by měla být zodpovězena ještě před nástupem puberty. V tomto období se děje mnoho biologických a hormonálních změn, které nejsou hned tak jednoduše uchopitelné pro člověka, který byl ještě nedávno dítětem. Otevřeným přístupem k pohlavnímu životu se dává najevo, že všechny tyto změny, výkyvy, nálady jsou naprosto normální a zdravé (Pondělíčková 1973).

3.2 Role školy v sexuální výchově

K výuce sexuální výchovy prvně došlo ve Skandinávii ve třicátých letech minulého století. Pravděpodobně i tímto brzkým vývojem vykazují dle průzkumů nejnížší počet interrupcí, nezletilých těhotných či široké využití antikoncepce. Zajímavá je skutečnost, že v severských zemích můžeme nalézt počátek pornografie a také byl zaznamenán vyšší výskyt sexuálních deviací. Nicméně jsou zároveň průkopníci ve vzdělávání dětí a mládeže, takže jsme se u nich inspirovali obsahem a formou sexuální výchovy (Weiss, 2014).

Mezi vzdělávací instituce, které se zapojují do sexuální výchovy, řadíme mateřskou školu, základní školu, ale i střední školu. Sexuální výchova je zavedena v učebních osnovách, a tak by se každému dospívajícímu dítěti mělo dostat dostatečné množství kvalitních informací v oblasti sexuality. Sexuální výchova nebývá jako samostatný předmět, ale je roztroušen do několika jiných předmětů podle toho, co je jejich obsahem. Můžeme na ni narazit v předmětu prvouka, přírodopis, kde se probírá hlavně biologické hledisko (početí, porod, dospívání,..) a občanská výchova s rodinnou výchovou zastřešuje spíše partnerské a rodičovské vztahy (Šilerová 2013).

3.2.1 Sexuální výchova v rámci RVP a ŠVP

Na státní úrovni se k 1. 7. 2007 realizoval **Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání** (dále jako RVP ZV). RVP ZV se skládá ze čtyř hlavních částí. První část A se věnuje vymezením RVP ZV v systému kurikulárních dokumentů. Část B se zabývá charakteristikou základního vzdělání. Část C má několik hlavních podtémat, a tedy pojetí a cíle základního vzdělávání, klíčové kompetence k výuce, vzdělávací oblasti, průřezová témata a rámcový učební plán. V poslední části D můžeme nalézt kapitoly

zaměřené na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, vzdělávání mimořádně nadaných, materiální, personální, hygienické, organizační a jiné podmínky pro uskutečňování RVP ZV a zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu.

Na celostátní úrovni se ještě vymezuje **Národní program vzdělávání** (tzv. Bílá kniha), kde jsou formovány myšlenky v oblasti vzdělávání jako celek, zatímco RVP se věnuje jednotlivým rámcům vzdělávání pro každý stupeň zvlášť – předškolní, základní a střední vzdělávání. Na školní úrovni se využívají **školní vzdělávací programy** (dále jen ŠVP), podle nichž si jednotlivé školy upravují své výukové osnovy (VÚP, 2005).

V rámci RVP ZP se objevuje vzdělávací program **Člověk a jeho svět**, který je koncipován pouze pro 1. stupeň základní školy. V rámci rodinné výchovy se žáci věnují příbuzenským vztahům v rodině i mimo ni, učí se uplatňovat základní hygienické a další zdravotně preventivní návyky, obeznamují se se základními poznatky o lidském těle a chápou funkci jednotlivých orgánových soustav, plní zásady bezpečného chování, aby neublížili na zdraví sobě, či okolí, jsou jim známy jednotlivé etapy života včetně vývoje člověka před narozením. Žák už přichází do kontaktu se základy sexuální výchovy a například by měl mít vědomí o pohlavní nemoci HIV/AIDS a o její cestě přenosu. Další kapitolou dotýkající se sexuální výchovy je **Člověk a zdraví**, s jejímž učivem se setkáme spíše na 2. stupni základní školy. Žáci se věnují už konkrétním vztahům ve dvojici jako je partnerství, přátelství, láska či rodičovství. Věnují se aktuálním tématům jejich vývoje, a to sexuální dospívání a reprodukční zdraví, což zahrnuje předčasnou sexuální zkušenost, těhotenství a rodičovství mladistvých a poruchy pohlavní identity. Žáci získávají bližší poznatky v oblasti pohlavně přenosných nemocí a jejich prevence. Jsou probrána různá rizika ohrožující zdraví a jejich prevence, mezi která se řadí i mimo jiné sexuální kriminalistika a formy sexuálního zneužívání dětí (VÚP, 2005).

ŠVP jej povinnou dokumentací každé školy a musí být v souladu s platným a zákonem stanoveným RVP ZV. Každý ŠVP si škola zpracovává sama podle svého vzdělávacího zaměření, cílů, vzdělávacích a výchovných strategií, možností, potřeb a požadavků žáků a jejich zákonných zástupců. Na zpracování a realizaci ŠVP se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci dané školy a je tedy známkou autonomie školy a odpovědnosti za způsob i výsledky vzdělávání. ŠVP umožňuje prostor žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a také mimořádně nadaným žákům. Upozorňuje na skutečnost, že každý vyučující má specifický styl práce, metodiku výuky vycházející ze svých zkušeností a dovedností, které může tedy dle svých možností kreativně využít.

Cílem je propojení vzdělávacího obsahu s utvářením a rozvíjením klíčových kompetencí žáků základních škol. Těchto klíčových kompetencí by měl dosáhnout každý žák na konci základního vzdělání. Pro tvorbu ŠVP slouží dokument s názvem **Manuál po tvorbu ŠVP v základních školách**. Tento metodický dokument uvádí různé příklady ze školní praxe a konkrétní postupy pro tvorbu jednotlivých etap ŠVP (VÚP, 2005).

3.2.2 Naléhavost sexuální výchovy

Škola jako jediný subjekt má jedinečnou příležitost ovlivnit a realizovat sexuální výchovu v dětské a dospívající populaci. Škola má významné postavení v oblasti sexuální výchovy také díky rodinné „nevýchově“ neumožňující naplnění cílů sexuální výchovy (Janiš & Marková, 2007). Ačkoli je škola velkým a vlivným nosičem informací, tak by podle Šilerové (2013) neměla brát tuto výsadní roli rodině. Nicméně sama uvádí důvody opravňující podstatu školy. Jedná se například o přínos většího množství informací, které jsou i emočně neutrální, jsou zprostředkovány speciálně školeným personálem a zároveň doplňuje někdy nedostatečné informace od rodiny. Důležitým faktem je, že škola se řídí danou metodikou, předem stanovenými tématy, která si mladiství vyslechnou, aniž by se museli přímo dotazovat a žádat vysvětlení. Pedagogové by měli ve výuce sami otevírat potřebná témata a odpovídat na otázky visící ve vzduchu a nečekat, až se žáci zeptají sami, protože se například kvůli strachu ze zesměšnění či studu nemusí zeptat vůbec. A jak tvrdí Vránová (2010), tak je lepší předat informace dříve, jako primární prevence než později, když se už vyskytl problém.

Sexuální výchova má smysl v každé třídě, samozřejmě s ohledem na vývojový stupeň a porozumění. V nižších ročnících se děti potýkají spíše s uvědoměním si vlastní pohlavní identity. V posledních ročnících základní školy naopak dívky a chlapci dosahují sexuální zralosti a stávají se vnímavější k sexualitě z hlediska partnerského, funkčního i mravního a jeví také zvýšený zájem v této oblasti (Janiš & Marková, 2007).

Adekvátně užitá výchova má pozitivní vliv na vývoj osobnosti, taková výchova se pak uplatňuje při vštěpování společensky uznávaných principů, vytváření postojů k sexuálním problémům a formování lidského chování (Janiš & Marková, 2007).

Dnešní svět je otevřený intimním tématům více, než tomu bývalo v minulosti. Děti i dospívající se setkávají se sexuální tematikou mnohem přirozeněji a často i bez záměrného vyhledávání. Jen při troše zvědavosti se lze setkat s různými formami sexuality, symboly, obrázky apod. na internetu v různých blozích, volně dostupných a lehce

dohledatelných stánkách, dále v časopisech nejen mířenou na dospělou klientelu, ale právě v magazínech pro mladistvé, které se k intimním tématům vyjadřují celkem pravidelně, dále v televizních pořadech, ale i třeba v reklamách. Vzhledem k této situaci jsou děti i mladiství zahlcovány velkou sumou informací, které ne vždy pocházejí z úplně věrohodného zdroje. Takové jednání může vést k šíření nepravdivých nebo zavádějících informací. Proto někteří učitelé a výchovní poradci upozorňují na nezpochybnitelnou potřebu edukace dětí a mladistvých o sexuálním zdraví (Shams, Parhizkar, Mousavizadeh & Majdpour, 2017). Rozhovory s dospívajícími právě napomáhají v uspořádání si vědomostí, regulují působení pochybných informací z medií a vrstevníků a dopomáhají jim se zorientovat mezi četnými sexuálními znaky a symboly (Šilerová, 2003b). Ačkoli škola ani rodina nemůže zamezit přístup k nedůvěryhodným zdrojům, tak se mohou společně přičinit na zkvalitnění informací předávaných dětem a dospívajícím.

3.3 Podmínky pro realizaci sexuální výchovy

Sexuální výchova si teprve hledá své místo ve školní výuce a jak bylo zmíněno, tak je tematicky implementovaná do různých předmětů, jejichž součástí nebyvala. Je tedy třeba připravit takové podmínky, které pomohou přijetí sexuální výchovy rodiči, učiteli i žáků do škol.

3.3.1 Spolupráce rodiny a školy

Škola a rodina jsou dvě nejvýznamnější instituce, které se podílejí na celkové kultivaci člověka již od jeho útlého věku přes pubescenci až do dospělosti. Každý z těchto subjektů má jiná východiska, využívá odlišné metody, jsou aplikované v rozdílném prostředí, ale mají společný cíl - vychovat z dítěte soběstačného a ve společnosti fungujícího člověka. Janiš (2001) pojednává o nutnosti komunikace mezi školou a rodiči, o spolupráci, vzájemné podpoře a zároveň respektu odlišných názorů. Nicméně si i zmíněný autor uvědomuje převážnou skepsi veřejnosti vůči škole, která je částečně daná větším napojením školy na školský úřad než na snahu partnerské spolupráce s rodinou. Díky stanoveným normám, řádům, kurikulům má škola za úkol předat žákům především jisté penzum učiva a na žádoucí potřeby zbývá méně prostoru. Jako problém autor vidí i časovou dotaci rodičů danou dnešní hektickou dobou. Důsledkem je nízká informovanost rodičů ze strany školy a ty naopak postrádají zpětnou vazbu ze strany rodičů.

Zatímco u nás se propaguje spíše doplňující úloha školy na výchově, tak jinde v zahraničí se naopak snaží o zrovnoprávnění a o společnou odpovědnost. O těchto hodnotách související s efektivní komunikací mezi školou a rodiči pojednává Epstein (2016). Spolupráce školy a rodiny se nedotýká pouze sexuální výchovy, ale měla by fungovat napříč všemi oblastmi. Výsledek se projeví na každodenním životě žáků, slouží k prevenci problémů a případně i k jejich efektivnímu společnému řešení. Zároveň autorka díky svému provedenému výzkumu podává návod ke spolupráci rodiny a školy. Je dán velký důraz na osobní kontakt učitele a rodiče, kde je prostor pro získání potřebných informací a vznesení dotazů a připomínek. Osobní kontakt se týká pravidelných třídních schůzek, neformálních setkání, plánovaných setkání pouze s jedním rodičem, kde se prohloubí vzájemná podpora, ale můžeme sem zařadit i denní setkání při příchodu žáka do školy a jednoduché optání se na plánovaný program, případné změny, obtíže žáka atp. Konkrétně v sexuální výchově se dobře dají využít i různé propagační materiály, které informují rodiče o náplni výuky. Jde například o brožurky i méně formální zprávy. Stále se zvyšuje počet škol, které využívají možnosti vlastních portálů, kde rodiče mohou mít i přístup přímo k využívaným materiálům ve výuce.

Janiš (2001) přidává také možnost rozhodnout o účasti svého dítěte na výuce sexuální výchovy právě na základě zjištěných využívaných metodách, obsahu výuky a jejím cíli. Důvodem je, aby se primární úloha výchovy nechala na rodině a tím se i respektoval alternativní postoj rodičů. Právě pokud se nebere v potaz něčím odlišný životní styl rodiny, tak může docházet k neshodám. Zároveň rodiče by neměli očekávat naprosté vyhovění ve všech jejich požadavcích. Při rozcházejících se očekávání autor doporučuje vytvořit „dohodu“, slovní či písemnou, která by právě pojednávala o konkrétních potřebách a možnostech obou stran. Dohoda dává oběma subjektům možnost kooperace a nečiní z dítěte prostředníka mezi dvěma nesourodými systémy.

3.3.2 Personální podmínky

Nesmí se opomíjet faktor člověka, který je v přímém kontaktu s žáky a je v ohnisku dění sexuální výchovy. Takový pedagog by měl být jasně určen na každé škole a měl by být odpovědný za vedení sexuální výchovy. Zároveň plní funkci i konzultační a poradenskou (Janiš & Marková, 2007).

Učitel, který provází žáky takto intimními tématy, by měl disponovat nejen hlubšími znalostmi o probíraných tématech, ale i osobnostními vlastnostmi, které mu

napomohou navodit pozitivní atmosféru a otevřený vztah k jeho žákům, který je v tomto případě víc než důležitý. Základem takového vztahu je důvěra. Pokud si ji učitel dokáže získat a vytvoří tak v žácích pocit bezpečí, tak dá prostor hlubší debatě, svěřování se, věcným dotazům, lepšímu přijímání rad a výrazně tak nabývá na smysluplnosti výchovy (Janiš & Marková, 2007). Vránová (2010) upozorňuje na nutnou flexibilitu pedagogů. Měli by být obeznámeni a aktuálními sexuálními trendy nynější populace a počítat s její dynamikou a variabilitou. V tomto ohledu musí být pedagog přizpůsobivý a nelpět na svých či starších obecně uznávaných etických zásadách.

Rašková (2004) shrnuje požadavky na připravenost učitele k sexuální výchově:

- Pedagog by měl být osobností zralou, stabilní a být vzorem pro žáky.
- Musí splňovat profesní kvalifikaci, adekvátní odbornost, znát pedagogické strategie a metody a mít osvojené sociální dovednosti.
- Konkrétně k sexuální výchově musí ovládat její koncepci, znát její cíle, obsah, širší kontext a umět ji adekvátně aplikovat.
- Měl by umět navázat s žáky vztah, mluvit srozumitelně, otevřeně, nevyhýbat se debatám či určitým tématům, netabuizovat problémy mladistvých a mít k sexuální výchově pozitivní vztah.

Alldered a David (2007) zachycují sexuální výchovu z perspektivy vyučujících. Spousta pedagogů pociťují, že jejich profesní hodnoty a hranice narážejí na školní pravidla, národní politiku a ze všech stran křičící varovné signály na jejich počínání si ve výchově. Zároveň ale vidí v programech zaměřené na sexuální výchovu potenciál. Je tu však rozdíl mezi starší generací pedagogů, kteří se cítí nepříjemně ohledně intimních témat. Většinově se však přiklání k větší otevřenosti k žákům a začleněním zmíněných témat do škol, ale zároveň je vidět nejistota v přístupu k jednotlivým tématům a jejich předání dospívajícím. Východiskem ze situace může být nábor nových pedagogů specializovaných přímo pro tuto sféru nebo poskytnout pedagogům profesní podporu ve formě reedukace a výcviku pro osvojení si potřebných dovedností k výuce sexuální výchovy a nabytí sebejistoty v daných tématech, orientaci v kurikulu výchovy a zlepšení povědomí o důležitosti témat. Zkušenosti ukazují, že zlepšení kompetencí pedagoga velmi pozitivně ovlivňuje kvalitu výuky a spokojenost obou stran.

3.3.3 Principy sexuální výchovy

Sexuální výchova se řídí svými specifickými principy, které si musí každý pedagog působící v této oblasti osvojit. Samozřejmě kromě specifických principů užívá i všeobecné pedagogické zásady. Principy charakteristické pro sexuální výchovu vplynuly z dlouhodobého zkoumání a z výsledků zkušeností v sexuální výchově v zemích, kde se osvědčily, jde především o Dánsko, Švédsko, Kanadu a další. I u nás si vytvořila sexuální výchova už nějakou tradici, ze které jsme se inspirovali při stanovení principů na míru naší společnosti, podmínkám a demografii (Täubner,1996).

Některé principy sexuální výchovy jsou podrobněji rozepsány výše dalšími autory. Mezi základní principy sexuální výchovy mimo jiné patří (Täubner,1996; Štěrbová, Rašková, Procházka & Prouzová 2012):

1. Princip spolupráce rodičů a školy – Pedagog informuje rodiče o obsahu a užívaných metodách sexuální výchovy. Rodič musí mít možnost k tomu vyjádřit svůj souhlas či nesouhlas. Zároveň se podílí na sexuální výchově svého dítěte v domácím prostředí.
2. Princip začlenění sexuální výchovy do obecného projektu výchovy dítěte – Sexuální výchova se netýká pouze pedagogů vzdělané v této oblasti, ale i ostatních, kteří sexuálně také vychovávají, ačkoli to není jejich primární záměr. Jde například o jejich rozdílný přístup k dívkám a chlapcům, projevenou úctu k mateřství, dodržování etikety atp.
3. Princip vědeckosti v sexuální výchově – Informace, které předává pedagog žákovi, odpovídají aktuálnímu vědeckému poznání. Jsou předány tak, aby korespondovaly s úrovní žáka a byly přiměřené jeho věku. Předávané informace jsou pravdivé a ověřitelné.
4. Princip aktuálnosti, latentnosti a projekce budoucnosti v sexuální výchově – Učitel kultivuje dovednosti, chování, vědomosti a názory žáka pro jeho aktuální, ale i budoucí osobní a společenský život.
5. Princip koedukovatelnosti v sexuální výchově – Dívky a chlapci jsou edukováni společně. Pouze v některých případech (při intimních dotazech) se mohou témata probírat odděleně pro vytvoření bezpečnějšího a otevřenějšího prostředí pro diskusi. Koedukovaná sexuální výchova otevírá dveře vzájemnému respektu, přijímání odlišných postojů, rozvíjí mezilidské vztahy a ovlivňuje i partnerské

chování mezi mužem a ženou a zejména strhává ze sexuální výchovy punc „hříšnosti“.

6. Princip etičnosti v sexuální výchově – Dítě je prostřednictvím sexuální výchovy obeznámeno s obecnými společenskými principy etiky, typickým sexuálním chováním a lidskými pocity. Učí mezilidským vztahům, partnerství a obecnému fungování ve společnosti.
7. Princip aktivity žáka a spolupráce s ním – vztah učitele a jeho žáka by měl být vztahem partnerským, který umožňuje žákovi podílet se na tvorbě vlastních názorů a osvojování si vědomostí. Využitím kreativních metod a aktivním zapojením žáka do výchovy se postoje postupně interiorizují a upevňují. Jedinec je pak schopen takto vytvořené dovednosti a získané vědomosti dobře uplatnit ve svém nynějším a budoucím životě.
8. Princip komplexnosti a harmonie v sexuální výchově – pedagog uplatňuje všechny oblasti sexuální výchovy najednou. Je důležité výchovu brát jako celek, neboť jednotlivá témata spolu souvisí a bez jedné části nedojde k ucelenosti vědomostí. Témata postupně nabývají na objemu a na hloubce odvíjející se od zralosti a potřeb žáků. Stejně tak, jako se rozvíjí jedincova psychická a biologická stránka a jedna závisí na druhé, tak by i sexuální výchova měla být v souladu se všemi svými přínosy.
9. Princip osobnosti sexuálního pedagoga – učitel provázející žáky sexuální výchovou by měl kromě očekávaných pedagogických dovedností disponovat i odbornou znalostí lidské sexuality, anatomie člověka, zdravotvědy, etiky a psychologií dětí a mládeže. Zároveň musí být takové povahy, která mu umožňuje si získat důvěru dětí i rodičů.
10. Princip přiměřenosti v sexuální výchově – přístup k žákům se odvíjí od jejich biologické, sociální a psychické zralosti. Přiměřenost také chápeme z hlediska přirozeného prostředí jedince, jeho původu, tradici, způsobu života, víry a jeho pohlavní identity.

3.3.4 Etické aspekty školní sexuální výchovy

Brzek (1996) mluví o formativní funkci sexuální výchovy, tj. musí žáka vést k osvojení si žádoucího sexuálního chování. Tato funkce se může setkat s odporem rodiny

vychovávaného, protože mají pocit, že pedagog je vede, až navádí k takovému chování, které oni neuznávají. Tento problém je zřetelný zejména v multikulturních společnostech s větší variabilitou životních stylů. V České republice máme o něco jednodušší rámec sexuálně morálního systému na rozdíl od USA či západní Evropy, neboť se u nás nenachází velké množství specifických kmenů, kultů ani například náboženských komunit, které by s naším obsahem sexuální výchovy nemusely souhlasit.

Morální systém sexuální výchovy u nás se může znázornit jako bipolární vztah se dvěma krajními póly. Levý pól náleží liberální tradici, která zahrnuje nevelké nároky na odpovědnost za vlastní sexuální chování vzhledem k daným morálním zásadám. Panuje zde vyšší míra tolerance, co je a co není v sexuálním chování přípustné. Protipólem je restriktivní tradice, kde se uplatňuje židovsko–křesťanská kultura mající vysoké požadavky na regulaci vlastního sexuálního chování, za které je člověk zodpovědný vzhledem k obecně stanoveným normám. Na této ose je ještě několik škál s různou tolerancí a volností dodržování norem. Pedagog by měl vést žáka k samostatnému a zodpovědnému rozhodnutí o svém životním stylu, tedy ve srovnání s popisovaným schématem se jedná o co nejvíce situovaný levý pól. Vyučující by rozhodně neměl měnit morální systém vštěpovaný rodinou žáka, i kdyby se mu zdál zbytečně složitý a náročný pro dítě. Pedagog v takové situaci musí ustoupit ze své třeba i jednodušší filosofie v oblasti sexuální výchovy a vést žáka k pochopení svého vlastního sexuálního chování a akceptaci sebe sama (Brzek, 1996).

Mezi kontroverzní témata vyvolávající etické otázky výuky sexuální výchovy patří třeba přijetí menšinové populace LGBT, postavení k manželství stejného pohlaví, zvyšování se etnické diversity v populaci a další velké změny, kterými se dříve prakticky vůbec nezabývalo. O zmíněných tématech a mnohých dalších se vedou diskuse, zda by se měla na škole otevírat právě kvůli tomu, že vyvolávají často vyhrocené postoje vedoucí někdy až ke konfliktu, ztížení výuky a zhoršení důvěry v pedagoga. Na druhou stranu, pokud se těmito sporným tématům budeme vyhýbat, tak to může vést k nedůvěře menšinové populace (homosexuálové, bisexuálové aj.) či až k nenávisti na místo tolerance a respektu k ní (Ponzetti, 2016).

4 SOUČASNÝ STAV SEXUÁLNÍ VÝCHOVY NA ŠKOLÁCH

Vlivem současných kurikulárních dokumentů se sexuální výchova začlenila do školního vzdělávání u nás i v zahraničí. Výukový plán a začleňování jednotlivých témat sexuální výchovy vychází z výzkumů o měnícím se sexuálním chování dospívajících. Výzkumy pojednávají o citlivých tématech a musíme tedy u nich předpokládat určité zkruslení odpovědí. Ukazuje se, že se často naráží na odpovědi, které jsou spíše sociálně žádoucí, než na pravdivé údaje. Ale i přes tato úskalí můžeme dojít k podmětným závěrům (Langmeier & Krejčířová, 2013).

Výzkumem konaným Weissem a Zvěřinou v roce 1993 a 2008 bylo zjištěno, že věk prvního pohlavního styku se významně nezměnil a pohybuje se stále mezi 17. a 18. rokem života. Nejčastěji používanou antikoncepční metodou při své první pohlavní souloži je prezervativ, který v roce 1998 použilo 19 % mužů a 14 % žen a o 15 let později 35 % mužů a 24 % žen. Dle výsledků žádnou antikoncepci nepoužilo 45 % respondentů. Podle dalšího výzkumu pod vedením stejnými autory (2001) většina adolescentů (62 %) měla jednoho až dva partnery, což ukazuje na klesající promiskuitu. Ukázalo se také, že se naopak zvyšuje tendence k sexuálnímu násilí, dle výsledků výzkumu až 13 % dospívajících bylo nuceno k sexuálním aktivitám proti své vůli.

K dispozici v rámci zdrojů sexuální výchovy máme výzkumy zaměřené spíše na rodinu, která je třetím nejužívanějším zdrojem sexuální výchovy. Studie zabývající se efektivitou domácí sexuální výchovy v době dospívání provedenou the National center for health statistics v roce 2009 ukazuje, že až 40 % dospívajících dívek nikdy nebylo od rodičů poučeno o antikoncepčních metodách a 42% dívkám nikdy nebylo vysvětleno, jak odmítnout pohlavní styk. Zároveň 70 % dospívajících chlapců nebylo poučeno o užívání kondomu. Ukázalo se, že dokonce nemalé množství rodičů se obávají otevírání sexuálních témat se svými dětmi. Dle výzkumu realizovaný Šilerovou (2013) vyplývá, že pouze 20 % rodičů iniciativně začíná hovory s dětmi o sexuálních tématech. Ve 30 % se rodiče těmito tématům úplně vyhýbají a v dalších případech se sice aktivně na sexuální

výchově nepodílejí, ale jsou schopni do určité míry odpovědět na případné dotazy vlastních dětí. Nicméně otevřenost k těmto tématům se dle výzkumů stále zvyšuje. Později provedenou studií v roce 2012 se ukazuje, že 79 % procent dospívajících dívek a 70 % dospívajících chlapců bylo seznámeno s tématem rodičovství, tělesné změny během dospívání, jak odmítnout nabídku k pohlavnímu styku, antikoncepce a pohlavně přenosné choroby (Marcovitz, 2013).

Zajímavým zjištěním je, že se přikládá větší důraz na sexuální výchovu směřovanou k dívkám nežli k chlapcům a zároveň se začíná obecně se sexuální výchovou u dívek o něco dříve. Rodiče začínají diskutovat s dcerami kolem jejich 12. roku života, zatímco s chlapci o rok později. S věkem dítěte roste i počet témat, které rodič se svým dítětem probírá (Jerman & Constantine, 2010).

Ukázalo se, že se zvyšujícím se věkem se mění i využívané zdroje informací sexuální výchovy. Rodiče ustupují do pozadí a většina mladých Čechů se obrací spíše na ne příliš spolehlivé zdroje – vrstevníky, internet (Weiss, 2014). Internet je volně přístupný zdroj a umožňuje prohlížení jakéhokoli sexuálního obsahu včetně pornografií. Výzkum amerických adolescentů ukázal, že 44 % z nich viděl zakázaný obsah se sexuální tematikou. Z internetu, médií i reklam mohou mladí jedinci získávat nereálnou představu o sexuálním chování, díky které jsou pak zklamáni svoji sexualitou či prvními sexuálními zkušenostmi (Singer & Singer, 2001).

Dnes se s výukou sexuální výchovy doporučuje začínat již v první třídě. Většina odborníků radí počátek sexuální výchovy do předškolního věku. U nás jsou pro mateřské školy zavedeny programy primární prevence, které samozřejmě využívají jiné metody a mají odlišnou náplň, aby to bylo pochopitelné i pro malé děti. Základní témata sexuální výchovy jsou součástí výchovně-vzdělávací práce v mateřské škole, která jsou vymezena Rámcově vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Stále však přes uvedené výsledky výzkumů a doporučení odborné veřejnosti se objevují námitky, že brzká sexuální výchova vede spíše k narušení reprodukčního zdraví (Vránová, 2010).

VÝZKUMNÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Z uvedené teorie není sexuální výchova v České republice novým tématem, ale i přesto je velmi aktuální. Výchova je podporována mezinárodními, ale i tanními institucemi, specializovanými programy i jednotlivými přívrženci. Ale ani přesto se nám nedaří naplnit pravý smysl sexuální výchovy, který je často i ze stran zainteresovaných subjektů špatně pochopen. Současně narážíme hned na několik problémů realizace sexuální výchovy na školách.

Sexuální výchova začíná obvykle až na 2. stupni základní školy a nepostihuje všechny kýžené oblasti, naopak se často omezuje pouze na nezbytně nutnou biologickou část. Školy a rodiny spolu nespolupracují. Metodika pro výuku sexuální výchovy pozbývá praktického ukotvení, konkrétních příkladů a využitelných metod pro učitele. Je nedostatek speciálně proškolených pedagogů a také míst či institucí, která by poskytovala učitelům v tomto případě podporu. Ani studenti na pedagogických vysokých školách nemají k dispozici adekvátní didaktický materiál, který by je učil využití kreativních nástrojů výuky těchto specifických témat. Pokud je v našem zájmu mít efektivní, účelnou a praktickou výchovu, tak bychom při její realizaci neměli zapomínat na žádný z uvedených faktorů.

Máme k dispozici výzkumné studie zabývající se některými aspekty sexuální výchovy. Nicméně většina provedených výzkumů je demograficky (pouze jedna škola, jeden kraj) či tematicky (nejčastěji téma HIV/AIDS) limitována. Dále je většina výzkumů provedena na žácích starší 15 let, kde je část již sexuálně aktivní.

Tato práce se zabývá úrovní sexuální výchovy na 2. stupni běžných základních škol v České republice. Pro komplexní poznatky sbíráme informace o dosažených znalostech, vytvořených názorech a potřebách žáků v dané oblasti. Mladiství nejsou příjemateli nových informací, hodnot a postojů pouze ze stran pedagogů, ale i svých rodičů. Proto jsme se rozhodli práci obohatit i o jejich pohled. Propojení potřeb obou subjektů přispívá k vytvoření konsenzu mezi školou a rodiči. Získaná data kromě informačního charakteru mají i praktický přesah. Výzkum je součástí garantovaného projektu, jehož cílem je

vytvoření jednoduše použitelné metodiky pro praktickou výuku sexuální výchovy na základních školách v ČR.

5.1 Výzkumné cíle, otázky a hypotézy

Cílem našeho výzkumného šetření je evaluace aktuální situace sexuální výchovy v ČR a analýza znalostí a potřeb žáků druhého stupně. Zároveň zjišťujeme i postoje rodičů žáků k sexuální výchově ve škole ale i u nich doma. Výsledky od rodičů a žáků budeme dále propojovat.

Na základě stanoveného cíle a uvedeného výzkumného problému nám vyplývají výzkumné otázky:

1. Jaké jsou potřeby žáků ve výuce sexuální výchovy?

V rámci této otázky máme za cíl zjistit, jaký vztah k sexuální výchově mají žáci. V jaké míře se žáci věnují tématům sexuální výchovy ve škole, jde i o vnímání vlastní potřeby těchto informací, zda jeví zájem se v tématech sexuální výchovy vzdělávat a která témata je případně zaujala.

2. Jsou znalosti žáků dostačující vzhledem k jejich věku?

Jedním z hlavních cílů práce je ověřit aktuální znalosti žáků v tématech sexuální výchovy, které chceme srovnat napříč ročníky na základě stanovených norem. Kromě faktických znalostí považujeme za důležité zjistit i obecnou orientaci v daných tématech. V návaznosti s uvedeným zjišťujeme i vlastní hodnocení dosavadních znalostí.

3. Jaký mají žáci vztah a postoje k sexuálnímu životu?

Tato otázka míří na vlastní přístup dospívajícího k sexuálnímu životu. Jaké chování považuje za správné a jaké postoje chová ke konkrétním situacím. Otázka souvisí s motivací mladistvých získávat informace v sexuální oblasti a se zdroji těchto informací, které se podílejí na vytváření názorů a postojů žáků.

4. Jaká je zkušenost rodiče se sexuální výchovou svých dětí doma a ve škole?

Sexuální výchova zprostředkovaná rodinou je jiného charakteru než ta ve školních lavicích. A nás tedy zajímá, jaký přístup upřednostňují rodiče ke svým dětem doma, jakým tématům se věnují a která z nich by uvítala i ve škole. Zajímá nás spokojenost rodičů se sexuální výchovou na školách a jejich vzájemná spolupráce. Zároveň se ptáme, jakou

sexuální výchovu by si pro své dítě přáli a jaká témata jsou z jejich pohledu pro dítě důležitá.

5.1.1 Hypotézy

Rozhodli jsme se statisticky ověřit dosažené znalosti žáků a vzájemně porovnat výsledky testové části dotazníku. Předpokládáme, že se jednotlivé ročníky budou svými znalostmi od sebe lišit.

Na základě výzkumných cílů byly stanoveny tyto hypotézy:

H1: Výkon žáků ve znalostní části testu ze sexuální výchovy se liší v závislosti na ročníku.

H2: Žáci 6. tříd skórují v testu sexuální výchovy méně než žáci 9. tříd.

6 POPIS METODOLOGICKÉHO RÁMCE A METOD VÝZKUMU

Cílem této kapitoly je popsat metodologický rámec a jeho jednotlivé metody, které byly použity. Současně objasníme důvody použití těchto konkrétních metod a uvedeme jejich klady i zápory. Dále se budeme zabývat celým procesem získávání dat a jejich následným zpracováním.

6.1 Metoda prováděného výzkumu

Na základě stanoveného cíle výzkumu byl zvolen kvantitativní přístup. Jako výzkumnou techniku jsme využili dotazníky vlastní tvorby. Dotazníkové šetření bylo aplikováno na oba výzkumné soubory, teda na žáky i na jejich rodiče. Tímto tak studie nabývá komparativního charakteru. Tento způsob byl zvolen hlavně díky možnosti získání většího množství respondentů. Vlastní konstrukci jsme zvolili, protože ke zvolenému tématu žádné standardizované dotazníky nejsou k dispozici.

6.2 Konstrukce dotazníku

Pro konstrukci obou dotazníků byly využity zásady správné struktury dotazníků definované Dolejšem (2015) a Chráskou (2016). Úvodní část dotazníků seznamuje respondenty s výzkumným projektem a jeho náplní. Jaký je účel studie, k čemu získaná data slouží a smysluplnost vyplnění dotazníku, čímž respondenty motivujeme účastnit se projektu. Zároveň jsou respondenti obeznámeni s časovou náročností vyplnění dotazníku, jak je dotazník koncipován, jaké druhy otázek je čekají a jak mají své odpovědi zaznamenat. Dále jsou respondenti ubezpečeni o anonymitě vyplnění dotazníků a mají k dispozici kontaktní údaje na odpovědnou osobu. Následující znění konkrétních položek se už v jednotlivých dotaznicích liší, a tak si je pro lepší porozumění popíšeme zvlášť. Přesné znění dotazníků je k dispozici v přílohách č. 1 a č. 2.

Dotazník určený žákům 2. stupně ZŠ

Dotazník je rozčleněn do třech základních okruhů a tyto okruhy se dělí na další konkrétnější bloky obsahující sadu položek.

První okruh navazuje na úvodní a vyptává se na osobní údaje žáků (pohlaví, aktuálně navštěvovaný ročník a v jakém kraji se navštěvovaná ZŠ nachází). Další část se nazývá *Fungování předmětu sexuální výchova*, ve které je žák nejdříve seznámen s náplní sexuální výchovy, aby nám posléze dokázal nastínit situaci výuky sexuální výuky na jejich škole.

Další části se už nevěnuje orientaci v předmětu, ale konkrétním tématům, která by měla být zahrnuta do výuky sexuální výuky. Témata byla zvolena na základě Standardů pro sexuální výchovu v Evropě. Obsahem jsme se pak inspirovali dokumentem *Doporučení k realizaci sexuální výchovy základních školách* (2010), výzkumem Šilerové (2003) a zahraničními studii.

Tyto kapitoly nesou názvy *Já a tělo*, *Sexuální chování*, *Pohlavně přenosné nemoci*, *Těhotenství a antikoncepce*, *Zákon a sexuální chování*. Konkrétní položky vycházejí z českých učebnic sexuální výchovy pro žáky, a tedy z předpokládaných témat. V úvodu každého bloku je žákům vysvětleno, čeho všeho se dané téma týká. Prvními několika otázkami zjišťujeme, jakým způsobem a kdy žák přišel do kontaktu s uvedeným tématem. Na ně vždy pak navazují znalostní otázky, které jsou označeny obrázkem žárovky. Ve znalostní části bloku žáci prokazují hloubku svých znalostí.

Ve třetí části má žák možnost na škále Likertova typu vyjádřit své postoje k sexuálnímu životu, sám hodnotí své znalosti v dané tématice a také si může sám určit, jaké téma jeho konkrétně zajímá a rád by o něm získal více informací.

V samém závěru je uveden znovu kontaktní e-mail v případě jakýchkoli připomínek či dotazů. Dotazník je konstruován od obecnějších dotazů ke konkrétnějším a intimnějším tématům, kde je vyžadována i vyšší míra koncentrace, až k poslední části, kde se tato témata postupně opouštějí a otázky jsou spíše odlehčující.

Dotazník pro rodiče žáků navštěvující 2. stupeň ZŠ

Úvodní část dotazníku je věnována základním údajům o respondentech (pohlaví, věk, socioekonomický status, typ a oblast školy, kam dítě dochází a aktuálně navštěvovaný

ročník). Na úvodní část navazují na sebe 3 tematické bloky se souborem položek. Na začátku každého bloku jsou rodiče seznámeni stručně s jeho náplní. V prvních dvou blocích se rodič vyjadřuje k situaci sexuální výchovy u nich doma a posléze ve škole navštěvovanou jeho dítětem. Tyto bloky jsou tvořeny primárně uzavřenými případně polouzavřenými otázkami. Některé položky vycházejí z dotazníku pro žáky, tím tak částečně dosáhneme možnosti srovnání jednotlivých výpovědí obou výzkumných skupin. V poslední části mají rodiče možnost se vyjádřit na numerické škále k potřebě konkrétních znalostí a dovedností v oblasti sexuální výchovy svých dětí. Na závěr dotazníku je rodičům poskytnut prostor pro jakékoli doplnění týkající se témat.

6.3 Etické hledisko a ochrana soukromí

Náš výzkumný soubor je tvořen dvěma odlišnými skupinami. V případě nezletilých jedinců mladších 15 let bylo třeba získání informovaného souhlasu od zákonných zástupců respondentů. Školy, které se rozhodly do výzkumného projektu zapojit, disponovaly generálním souhlasem rodičů. V něm právě rodiče souhlasí i s případným dotazníkovým šetřením, pod který spadá náš výzkum. Vzhledem k citlivému tématu studie se nám školy zároveň zaručily o uvědomění rodičů respondentů o našem plánovaném výzkumu. Zároveň byla školám zaručena jejich anonymita i anonymita jejich žáků. Dotazník obsahuje položky týkající se citlivých témat a žák byl v dotazníku informován o právu na takové položky neodpovídat, a i přesto se účastnit výzkumu.

Při práci s druhou skupinou respondentů, tedy rodičů, byl kladen důraz na zachování anonymity a na dodržování zásad práce s poskytnutými údaji, o kterých byli informováni v úvodní části dotazníku.

Rodiče i žáci jsou v úvodní části šetření obeznámeni s cílem výzkumu a s naložením získaných dat. Tato část obsahuje i informace o jejich anonymitě a dobrovolnosti zapojení se do výzkumu. Oběma subjektům je umožněno odstoupit od výzkumu bez udání důvodu.

Školy i rodiče mají možnost získat podrobnější informace o výsledcích výzkumu, ale z důvodu ochrany soukromí a důvěrnosti získaných informací nejsou respondentům podány charakteristiky žáků, rodičů či škol.

Získaná data byla uložena na externí úložiště, ke kterým měl přístup pouze zpracovatel výzkumu. Zároveň zjištěné informace byly skryty pod kódy, aby byla znemožněna identifikace respondentů.

Vzhledem k získané skladbě ročníků a také na základě nevyplněných papírových dotazníků, lze předpokládat, že možnost odstoupit od výzkumu byla některými žáky využita. Kromě této domněnky nenastaly z etického hlediska v průběhu dotaznického šetření žádné komplikace.

7 SBĚR DAT A VÝZKUMNÝ SOUBOR

Před započítím samotného výzkumu byla provedena pilotní studie obou vyhotovených dotazníků. Pilotní šetření dotazníku pro žáky proběhlo v červnu 2017 a účastnily se ho dvě dívky z 9. třídy a jeden chlapec z 8. třídy. Žáci dokázali bez větších obtíží řešit všechny položky v dotazníku. Pilotní šetření u dotazníku určený rodičům se uskutečnilo v listopadu 2017 a zúčastnily se ho 2 matky a jedna z nich pouze v závěrečném komentáři poukázala na stylistickou chybu u jedné otázky. Díky těmto předběžným studiím byla ověřena proveditelnost a srozumitelnost obou dotazníků.

Vlastní výzkum probíhal od října 2017 až do února 2018. Školy byly vybírány náhodným výběrem z internetového portálu atlasskolstvi.cz. Nejprve bylo nutné oslovit vedení základních škol e-mailem, ve kterém byli požádáni o spolupráci na projektu ZDRAVÉ VZTAHY. Současně jim byl sdělen význam projektu, cíle výzkumu, jeho průběh a předpokládaný výstup. Po informačním okénku e-mailu byly vyzváni k předání online dotazníků svým žákům a jejich rodičům. Oslovování pouze vedení škol a žádost o předání dotazníků nejen jejich žákům, ale i rodičům těchto žáků se ukázalo být málo efektivní a školy nevykazovaly zájem o spolupráci. Nakonec se ukázalo být úspěšné školy žádat pouze o předání dotazníků svým žákům. Zároveň mimo vedení školy začali být oslovováni i metodici prevence, školní psychologové a pedagogové vyučující předměty související se sexuální výchovou. Dohromady bylo odesláno 454 e-mailů osloveno 260 základních škol ze všech čtrnácti krajů ČR. Protože ne všechny školy jsou technicky vybavené pro vyplnění online dotazníků, tak jim byla nabídnuta i forma papírových dotazníků, které jim byly po vyžádání osobně předány a po vyplnění vybrány nazpět. Většina škol využila elektronickou verzi dotazníků v Googlu Docs. Respondenty vyplněné online verze se odesílaly na předem zadaný e-mail. Pouze 2 školy (v Hradci Králové a Olomouci) si vyžádaly papírovou formu. Před předáním papírové verze si školy vyžádaly osobní schůzku, kde měli zájem o podrobnější informace celého projektu a zároveň jsme se domluvili na ročnících, kterým byly dotazníky předány, takže nám tímto způsobem bylo umožněno si ohlídat zastoupení všech ročníků v našem šetření. Po osobní schůzce

s vedením škol bylo získáno touto formou 60 vyplněných dotazníků. Z těchto získaných dotazníků jsme však mohli využít jen 50, protože 10 z nich nebylo řádně vyplněno.

Protože nám nebylo umožněno skrze základní školy kontaktovat rodiče, čímž nám byla značně omezena dostupnost k výzkumnému vzorku, tak jsme se rozhodli použít nepravděpodobnostní metody sběru dat, i přes její omezení v kvantitativním výzkumu. Konkrétně jsme využili metodu sněhové koule (snow ball technique) a samosběr. Nejprve jsme kontaktovali první vlnu kandidátů skrze e-mail a sociální síť Facebook, kteří byli současně požádáni, aby odkaz na online dotazník přeposlali dále. Abychom dosáhli vyššího počtu respondentů, tak jsme se snažili navázat spoluprací s institucemi, které by mohly mít zájem se na výzkumu podílet. Jedná se o organizace a internetové portály zabývající se rodinami, mládeží, výchovou a vzděláváním. Konkrétně se jednalo o Dům dětí a mládeže Smetánka, Rodinné centrum Sluníčko, Rodinné centrum Spojené světy, magazín Rodina dnes, Fórum PPV Stejná rodina, Ne sexu ve škole, Rozšířená rodina, Šťastná rodina, Začít spolu a Rodina v centru. Všechny zmíněné instituce byli požádáni o sdílení na svých stránkách či o přeposlání dotazníků rodičům dětí docházející na 2. stupeň ZŠ.

7.1 Výzkumný soubor

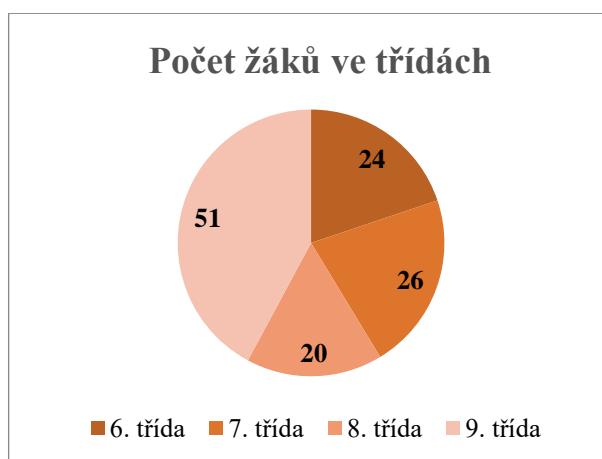
Výzkum se vztahuje na dva zkoumané soubory. Prvním z nich jsou žáci druhých stupňů běžných základních škol. Druhý stupeň zahrnuje 6. – 9. třídu, kde je předpokládán věkové rozpětí žáků 10–15 let. Výběr škol nebyl demograficky omezen, takže do něj bylo zařazeno všech 14 krajů ČR. Zároveň do základního souboru byly zařazeny školy bez ohledu na jejich zřizovatele (církev, kraj, obec, soukromník). Naopak do testování nebyly zahrnuty speciální školy pro mentálně či fyzicky postižené děti, školy při dětských domovech a diagnostických ústavech. Uvedená školská zařízení jsou specifická a jejím vyřazením jsme zvýšili homogenitu výzkumného souboru.

Výzkumu se celkem zúčastnilo 121 žáků ze 6 krajů ČR, z toho 61 dívek a 60 chlapců. Získaná data nám pokryla všechny ročníky 2. stupně ZŠ v různém zastoupení. Nejpočetnější třídou v souboru je 9. třída s 51 žáky (42 %), následuje 7. třída s 24 žáky (20 %), 6. třída s 26 žáky (22 %), 8. třída s 20 žáky (17 %). Toto rozdělení popisuje názorně a podobněji tabulka 1 a graf 1.

Tabulka č. 1: Popisné charakteristiky souboru z hlediska ročníku a kraje

Kraj navštěvované školy	6. třída				7. třída				8. třída				9. třída				
	chlapci		dívk		chlapci		dívk		chlapci		dívk		chlapci		dívk		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Královehradecká kraj	4	27	2	22	5	45	7	47	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Jihočeský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	5	42	5	63	7	24	11	50	
Karlovarský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	14	2	9	
Liberecký kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	34	9	41	
Olomoucký kraj	11	73	7	78	6	55	8	53	0	0	0	0	0	0	0	0	
Středočeský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	7	58	3	38	8	28	0	0	
Celkem	15	100	9	100	11	100	15	100	12	100	8	100	29	100	22	100	

Graf 1: Počet žáků ve třídách

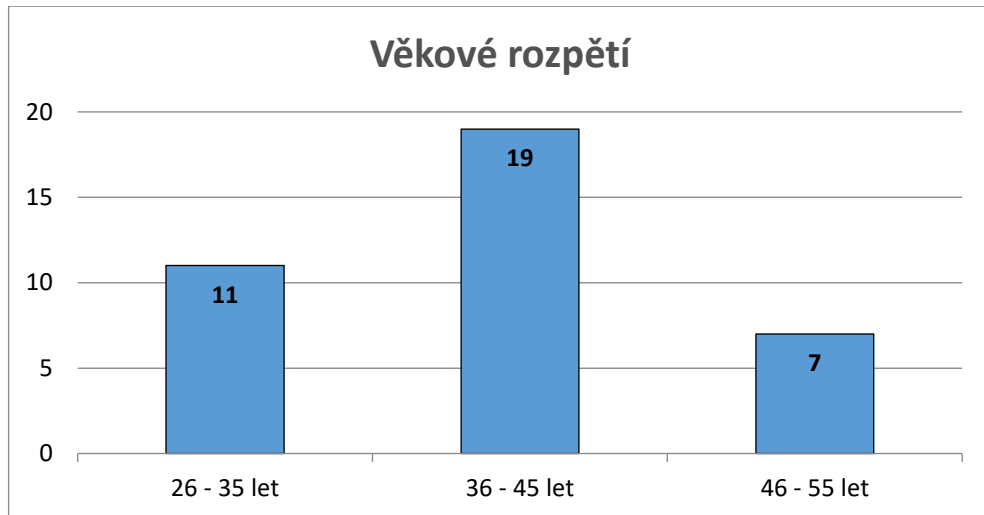
Druhý výběrový soubor je tvoře rodiči či jinými opatrovníky dítěte docházející aktuálně na 2. stupeň běžné ZŠ. Výběr rodičů byl tedy podmíněn jednak věkem jejich dítěte a jednak typem ZŠ, která podléhala stejným požadavkům jako u výzkumného souboru žáků.

Výzkumu se účastnilo dohromady 37 rodičů, z toho 6 otců, 28 matek a 3 jiní pečovatelé o dítě, kteří jsou společně ve výzkumné šetření zahrnuti pod označení „rodiče“. Věkové rozpětí respondentů je 28–55 let s průměrným věkem 39,5. Respondenti pocházejí z 11 krajů ČR: Praha (n=12), Středočeský kraj (n=5), Jihočeský kraj (n=1), Karlovarský kraj (n=1), Ústecký kraj (n=6), Královehradecký kraj (n=3), Pardubický kraj (n=1), Kraj Vysočina (n=2), Jihomoravský kraj (n=2), Olomoucký kraj (n=2), Zlínský kraj (n=2). Nejčastěji se účastnili výzkumu rodiče, jejichž děti jsou žáky 6. ročníku (n=19) nejmenší kategorií je naopak 9. ročník (n=4), pak 8. ročník (n=6) a 7. ročník (n=8). Podrobnější údaje o respondentech poskytuje tabulka 2 a graf 2 a 3.

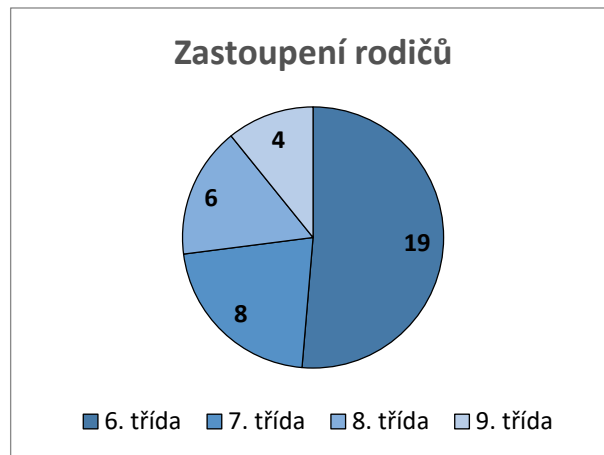
Tabulka 2: Výzkumný soubor z hlediska věku

	Počet	Věk. Průměr	Sm. Odchylka	Věk MAX	Věk MIN
Matka	28	39,14	7,22	54	29
Otec	6	38,74	7,16	52	33
Jiný pečovatel	3	39,42	7,91	31	29
Celkový soubor	37	39,49	7,43	54	29

Graf 2: Věkové výzkumného souboru rodičů

Graf 3: Zastoupení rodičů podle ročníku jejich dítěte

V grafech 1 a 2, znázorňující rozložení žáků ve třídách, kteří se účastnili dotazníkového šetření a žáků, jejichž rodiče jsou našimi respondenty, si můžeme povšimnout opačného rozložení. Zatímco dotazníkového šetření pro žáky se zúčastnilo 2x více žáků z 9. tříd, než je tomu v ostatních třídách, tak dotazník pro rodiče vyplnili převážně ti, jejichž dítě dochází aktuálně do 6. třídy.

Navštěvovaná základní škola dětí rodičů byla v 33 případech veřejná, ve dvou případech soukromá a ve dvou církevní. Šetření se účastnili převážně rodiče, jejichž děti, až na 2 případy, nemají žádné specifické vzdělávací potřeby. Dotazníkového šetření se účastnilo 18 rodičů s dosaženým středoškolským vzděláním ukončené maturitní zkouškou, 14 rodičů s vysokoškolským vzděláním a po jednom respondentovi volili ostatní možnosti dosaženého vzdělání. Grafické znázornění poskytuje graf 4.

Graf 4: Typ navštěvované školy dítětem rodiče

8 PRÁCE S DATY A JEJÍ VÝSLEDKY

Získaná data jsme dále zpracovávali v programu Microsoft Office Excel, kam jsme převedli výsledky z dotazníkového šetření. Před započítáním samotné analýzy dat, jsme ve výsledcích hledali společné znaky, kterým byly přiřazeny příslušné kódy pro lepší zpracování výsledků. Na odpovědi výzkumných otázek a na analýzu dat byla použita deskriptivní statistika. Taktéž jsme využili grafického znázornění kvantifikovaných dat. Na odpovědi stanovených hypotéz byla data zpracována matematicko-statistickými postupy. S ročníky a znalostmi jsme pracovali jako s ordinálními proměnnými, a protože výsledky našeho šetření se blíží normálnímu rozdělení, tak jsme se rozhodli pro využití parametrických testů v programu Statistica.

8.1 Deskriptivní statistiky

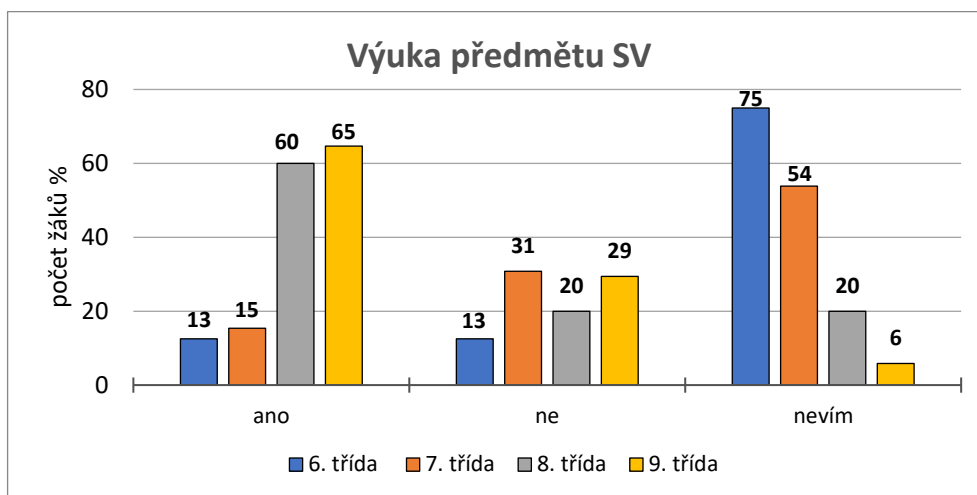
V následující kapitole si ukážeme výsledky výzkumu získané analýzou dat. Výsledky jsou strukturované do 4 základních okruhů, které mapují postoje žáků a rodičů k sexuální výchově ve škole, sexuální výchovu vedenou rodiči doma, dosažené znalosti žáků a potřeby vnímané rodiči a žáky. Kromě deskripce výsledků využijeme i možnosti komparace výzkumných souborů. Tímto jsme upustili od stejného pořadí položek jako v dotaznících, ale zajistíme lepší orientaci čtenáře ve výsledcích. Při zpracování výsledků dotazníkového šetření nebyl kladen důraz na to, jak vnímají sexuální výchovu adolescenti dle pohlaví, neboť cílem nejsou genderové rozdíly, ale jaké jsou specifikace jednotlivých ročníků. V popisech výsledků byly použity zkratky SV = sexuální výchova, DR = dotazník pro rodiče, DŽ = dotazník pro žáky.

8.1.1 Sexuální výchova z pohledu žáků a rodičů

Následující část analýzy dat se věnuje fungování předmětu sexuální výchova na ZŠ. Zaměřili jsme se na vnímání a hodnocení předmětu žáky a rodiči, na jejich spokojenost s výukou, na informovanost rodičů o průběhu výuky a na možnosti jejím zlepšení.

DŽ, otázka č. 4: „Je na tvé škole sexuální výchova součástí výuky některého předmětu?“

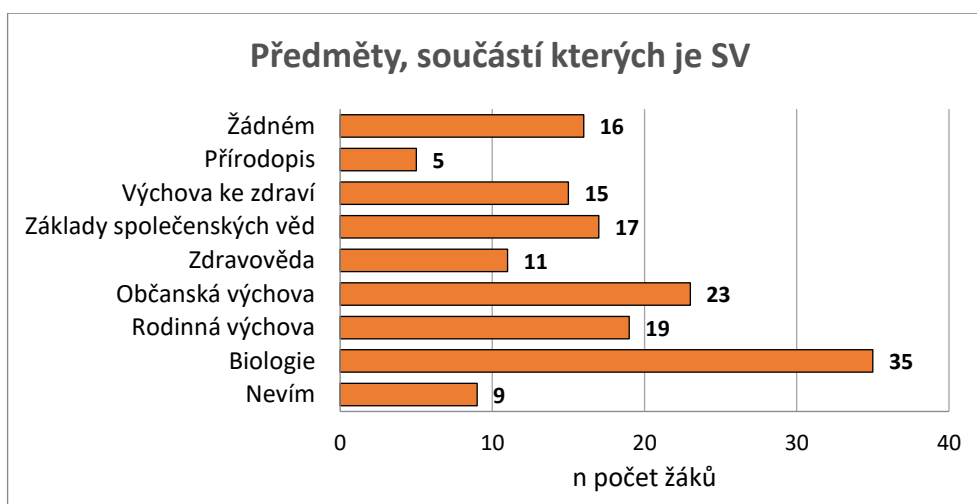
Graf 5: Odpověď na otázku č. 4

Z celkového počtu respondentů (n=121), 43 % žáků odpovědělo, že na jejich škole je SV součástí některého předmětu a 25 % žáků se s výukou SV ve škole nepotkává. Valná většina žáků 6. tříd a přibližně polovina žáků 7. tříd, nedokáže posoudit, zda se SV na jejich škole vyskytuje. Ukázalo se, že s vyšším ročníkem stoupá počet žáků, kteří na své škole mají výuku SV. V 9. třídě se jedná o 65 % (n=33) dotazovaných žáků, kteří SV na škole mají, v 8. třídě potvrdilo přítomnost SV 60 % (n=12). V 7. třídě už počet žáků mající SV klesl na pouhých 15 % (n=4).

DŽ, otázka č. 5: „V rámci kterých předmětů se se SV setkáváš?“

Graf 6: odpověď na otázku č. 5, DŽ

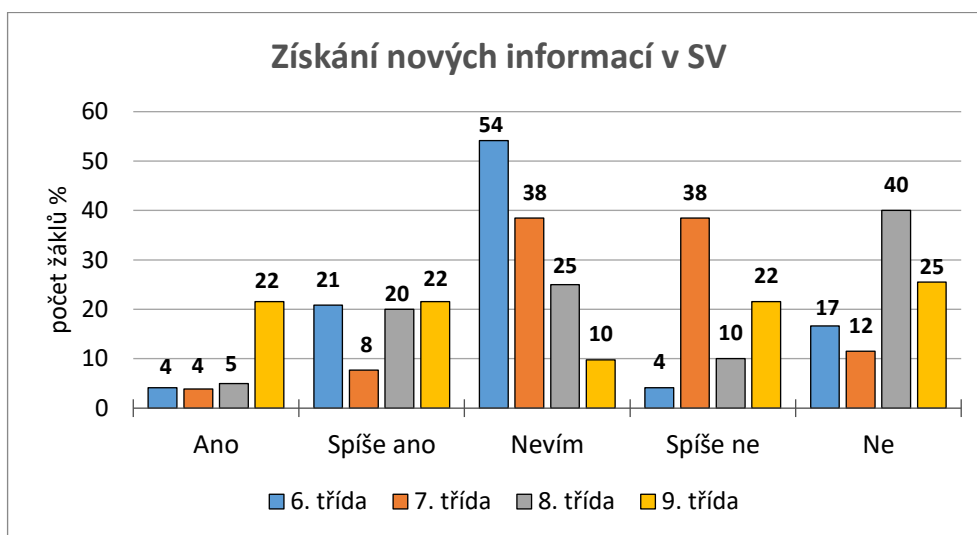

Kvůli propojenosti sexuální výchovy s více předměty měli žáci možnost zvolit více možností. Ukazuje se, že předmět sexuální výchova je nejvíce propojena s předmětem

biologie a to pro 35 odpovídajících žáků převážně 8. a 9. tříd. Dále 23 respondentů uvedlo občanskou výchovu, která byla nejčastější volbou 7. a 8. tříd. V 6. třídě je SV dle žáků součástí předmětu přírodopis a výchovy ke zdraví, které se převážně zaměřují na tělesnou stránku a zdravý životní styl.

DŽ, otázka č. 6: „Dozvěděl/a ses v rámci výuky SV nové informace?“

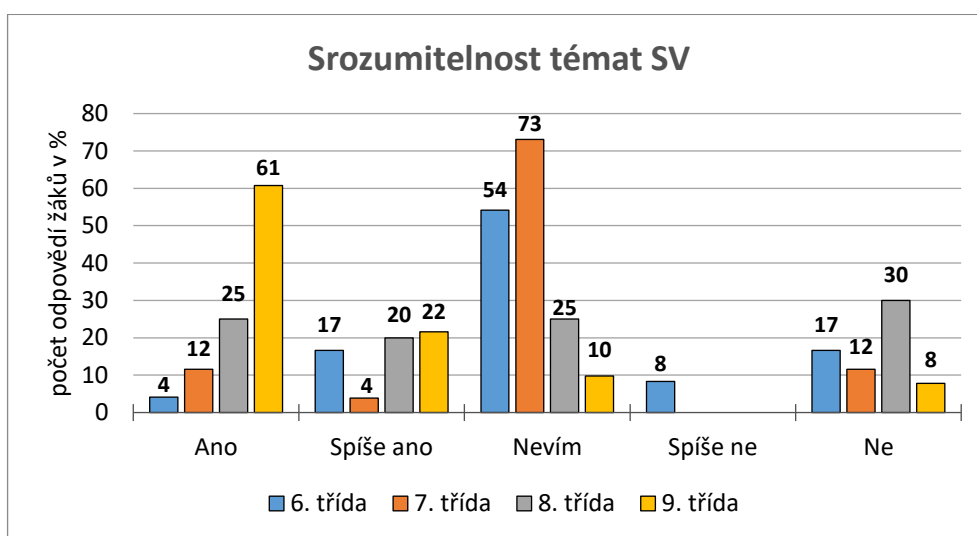
Graf 7: Odpověď na otázku č. 6, DŽ

Z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že získání nových informací se napříč ročníky liší. Ovšem obecně můžeme konstatovat, že nižší ročníky volily spíše odpověď „nevím“, stejně jako při rozhodnutí, zda se SV na jejich škole vyskytuje. Žáci 7. tříd nové informace z výuky SV buď spíše nezískala, nebo nedokáží zhodnotit. Žáci 8. třídy se přiklání k jednoznačnější odpovědi o nezískání nových informací, tj. 40 %. Odpovědi žáků 9. tříd jsou rovnoměrně rozprostřené po obou pólech. Zde je patrně větší rozdíl v množství předávaných informací, který způsoben více žáky z různých škol.

DŽ, otázka č. 7: „Byla probíraná témata ve výuce SV pro tebe srozumitelná?“

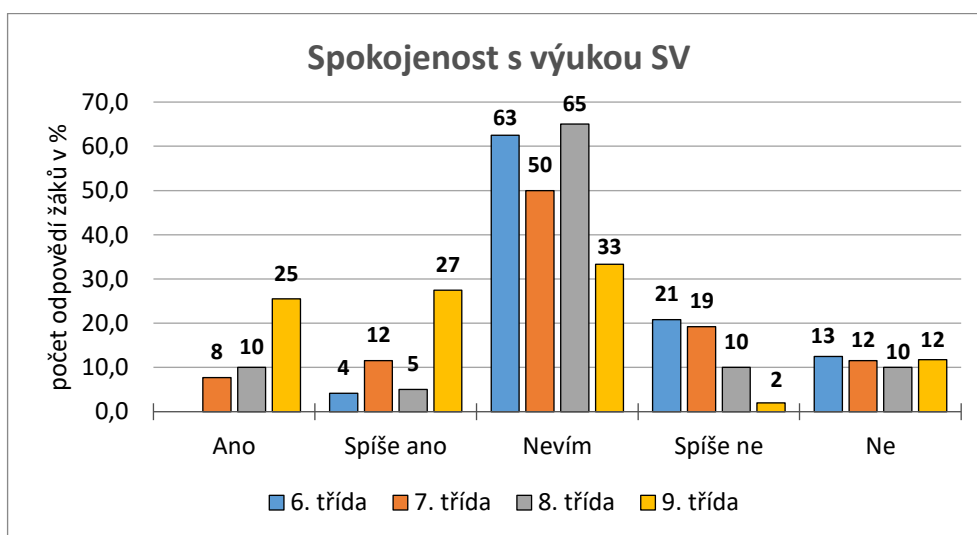
Graf 8: Odpověď na otázku č. 7, DŽ

Nižší ročníky (6., 7.) na tuto otázku nedokázali většinou jednoznačně odpovědět, neboť nedokázali ani posoudit, zda se na jejich škole výuka SV vyskytuje. U 8. tříd můžeme zaznamenat nárůst kladných odpovědí ohledně srozumitelnosti témat SV, která převyšuje 30% počet odpovědí žáků, a tedy že témata SV nejsou pro ně srozumitelná. Za srozumitelná považují témata nejvíce žáci 9. tříd, tj. 61 %.

DŽ, otázka č. 8: „*Líbí se ti způsob výuky SV?*“

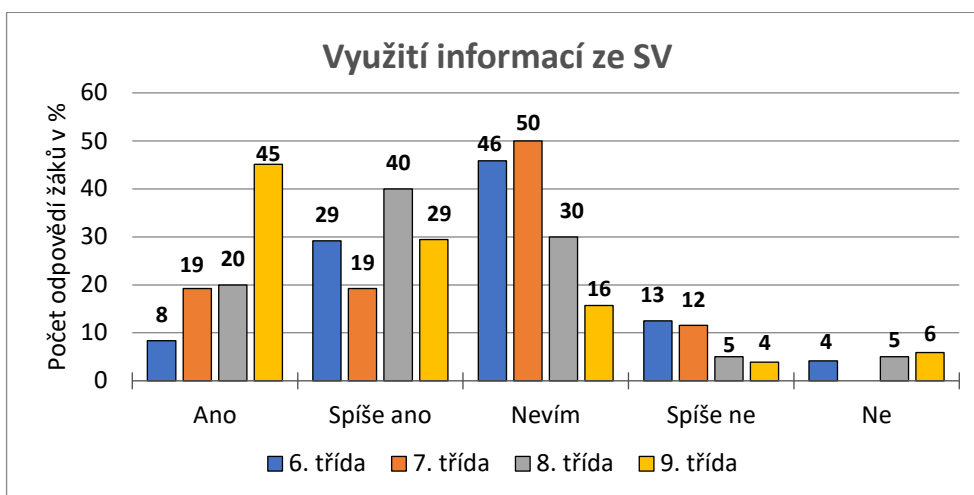
Graf 9: Odpověď na otázku č. 8, DŽ

Všechny sledované ročníky se nejčastěji nedokázali rozhodnout o spokojenosti s výukou SV. U 6. a 7. tříd však můžeme zaznamenat, že žáci jsou spíše nespokojení nežli spokojení. A 9. třídy zase výuku hodnotí spíše kladněji, stejně jako srozumitelnost témat.

DŽ, otázka č. 9: „*Myslíš si, že informace ze SV někdy využiješ?*“

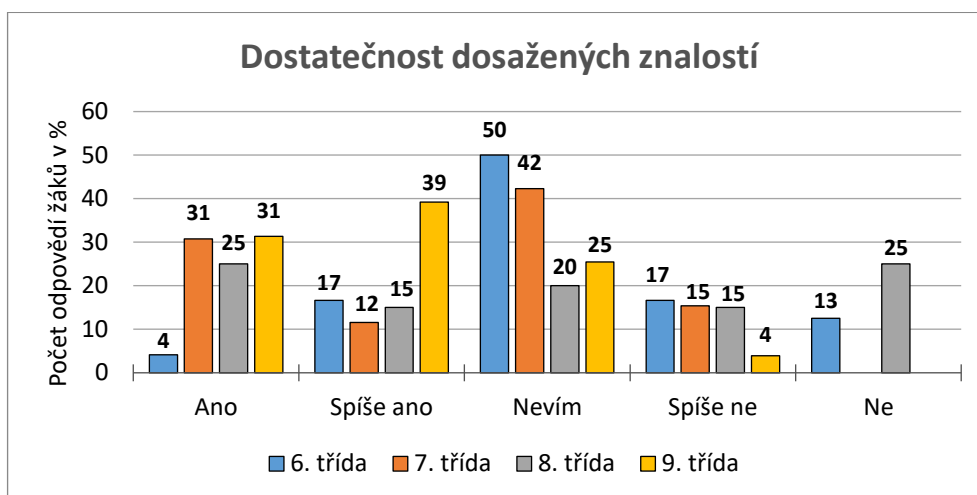
Graf 10: Opověď na otázku č. 9, DŽ

Tato položka zjišťuje vnímání smysluplnosti předmětu. Z grafu je patrné, že žáci považují SV za využitelnou, zároveň samotná přítomnost výuky předmětu odpovídá i vnímání její důležitosti. Žáci 9. tříd, kteří z předchozích položek vykazují největší míru obeznámenosti s náplní předmětu, zároveň vnímají získané informace jako užitečnější než žáci z jiných tříd. K odpovědi „ano“ se hlásilo 45 % a k „spíše ano“ 29 % žáků z 9. tříd. Dohromady pouze 10 % z nich hodnotí informace jako spíše neúčinné. Osmé třídy se též přiklání spíše k hodnocení informací jako využitelných, jen jeví o něco menší přesvědčení než žáci z vyššího ročníku. Šesté a sedmé třídy se opět uchylují až v polovině případů spíše k neutrální odpovědi „nevím“, nicméně i tak si můžeme povšimnout zřetelného rozdílu mezi krajními póly odpovědí. Jasně i nižší ročníky hodnotí informace ze SV jako spíše užitečné a to v případě 6. třídy dohromady činí 37 %, s inklinací k odpovědi „spíše ano“, a v případě 7. třídy jde dohromady o 38 % se stejným rozložením mezi hodnotami „ano“ a „spíše ano“. Nejnižší ročník také vykazuje, s porovnáním s ostatními třídami, nejčastější hodnocení informací jako neúčinné, hodnotilo tak 17 % žáků z 6. tříd. V ostatních třídách se součet negativního hodnocení přibližuje deseti procentům.

DŽ, otázka č. 10: „Myslíš si, že znalosti, které již máš v oblasti SV, jsou dostačující?“

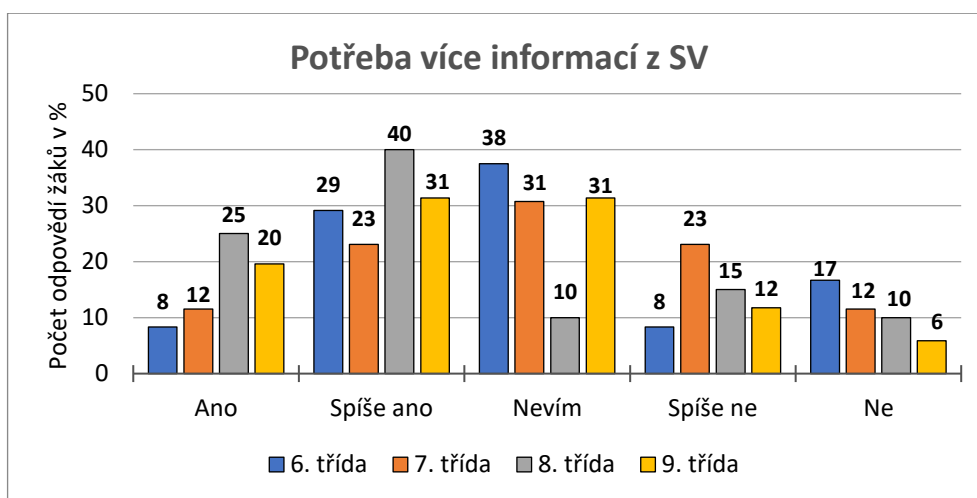
Graf 11: Opověď na otázku č. 10

Poměrně vysoké procento dotazujících nedokáže odhadnout, zda jsou jejich dosavadní znalosti v oblasti SV dostačující. Šesté třídy takto odpovídají až v polovině případů a 7. třídy se tomu přibližují se svými 42%. Další třídy považují své dosavadní znalosti spíše za dostačující. Osmé třídy jsou na svých pólech škály vyvážené, a tedy část považující své znalosti za dostatečné je stejně velká (40 % po sečtení), jako ta, která je považuje za nedostatečné. Žáci 9. tříd vnímají své znalosti převážně jako dostatečné, jistí si tímto tvrzením je 31 % žáků a 39 % volilo odpověď „spíše ano“. Vykazují zároveň nejnižší počet (4 %) těch, kteří říkají, že jejich dosavadní znalosti SV jsou nedostatečné.

DŽ, otázka č. 11: „Uvítal/a bys více informací z oblasti SV?“

Graf 12: Odpověď na otázku č. 11

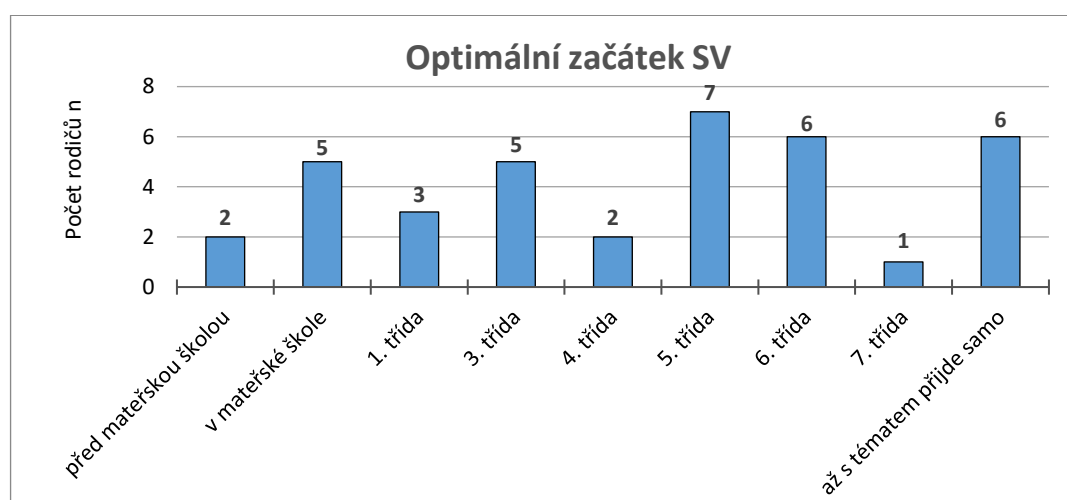

Zde respondenti uváděli svůj zájem o více informací z oblasti SV. Celkově lze říci, že žáci by více informací uvítali. Zároveň nelze opomenout, ačkoli menší, tak významnou

část těch, kteří tento zájem nemají či ty, kteří svůj názor nevyjádřili. U 6. tříd se z výsledků předchozích položek ukázalo, že většinově neví, o jaké informace se jedná. Vzhledem k této skutečnosti je 37 % žáků, kteří se přiklánějí k potřebě více informací, vysoké číslo. Sedmé třídy jsou svými určujícími odpovědi vyrovnané, takže polovina dotazovaných by informace uvítala a stejná část nikoli. Osmé třídy projevily největší zájem o získání více informací, odpověď „ano“ činí 35 % a „spíše ano“ 40 %. Deváté třídy by rády uvítaly více informací až ve 20% a spíše jim je nakloněno 31 %, zároveň i někteří žáci z 9. tříd nové informace odmítají, dohromady se jedná o 18 % ze zmiňovaných.

DR, otázka č. 17: „Kdy je podle Vás vhodné začít se sexuální výchovou?“

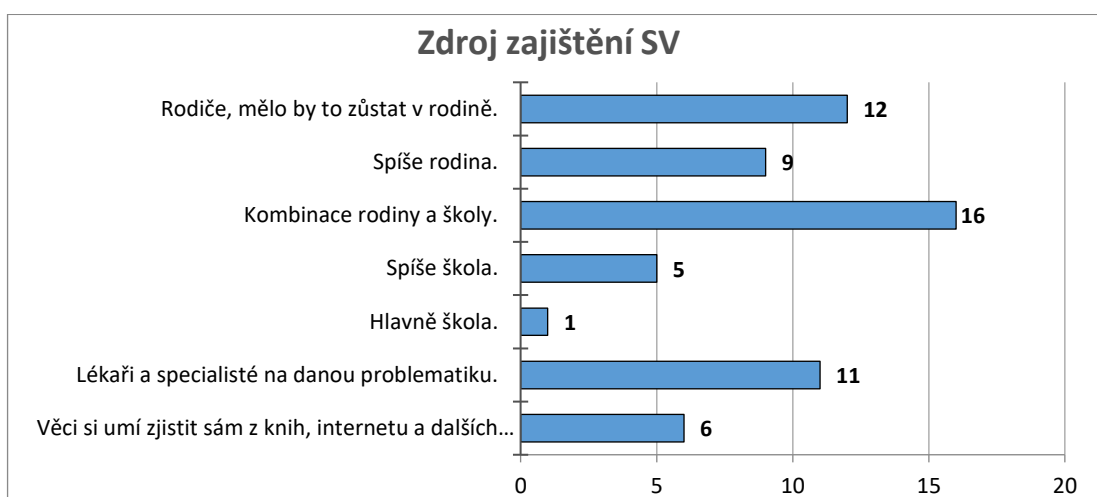
Graf 13: odpověď na otázku č. 17 z DR

Rodiče volili ročníky nezávisle na zájmu o výuku SV na školách. Možnosti rodiče tedy volili dle předpokládaného věku žáků ve třídách. Bylo zjištěno, že 7 dotazovaných by zahájilo SV před povinnou školní docházkou. Se začátkem SV na 1. stupni souhlasilo 17 rodičů a nejčastěji volili 5. třídu. Na 2. stupni je optimálním začátkem SV podle rodičů 6. třída, a to pro 6 dotazovaných rodičů a 1 rodič preferuje 7. třídu. Na stranu neplánované výuky, tedy volbou *až s tématem dítě přijde samo*, se přiklání 6 rodičů. Naopak možnost začátku SV až ve vyšších ročnících či možnost „nikdy“ ne zvolil žádný z dotazovaných rodičů. Z předchozích položek pro žáky, zjišťující fungování a zájem žáků o výuku SV bylo zjištěno, že výuka probíhá více až ve vyšších ročnících (8., 9. třídy), ale že i zároveň žáci z nižších ročníků mají zájem o výuku SV. Propojením získaných odpovědí od žáků a rodičů můžeme konstatovat, že oba zkoumané subjekty by raději zahájily výuku SV dříve než ve vyšších ročnících.

DR, otázka č. 18: „Kdo by měl podle Vás, sexuální výchovu zajišťovat?“

Graf 14: Odpověď na otázku č. 18 z DR

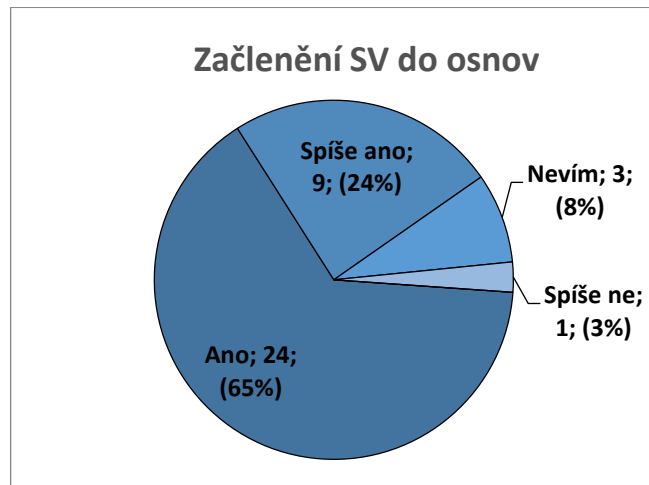
Dotazovaní měli možnost vybrat více pro ně vhodných odpovědí a bylo zjištěno, že pokud respondent vybral možnost *rodiče, mělo by to zůstat v rodině*, což takto učinilo 12 z dotazovaných, tak odpověď buď už s žádnou jinou možností nekombinovali nebo jsou zároveň otevření zajištění SV ze strany lékařů a specialistů a také tvrdí, že si věci dítě umí zjistit už sám. Školu do svého výběru ale už nezahrnovali. Pokud dotazovaní volili možnost, *spíše rodina*, tak k ní už častěji přidávali i volbu lékařů a specialistů, ojediněle poukazovali na samostatnost dítěte si informace zjistit sám a zřídka připouštěli i možnost zapojení školy volbou *spíše školy*. Nejvíce respondentů preferují *kombinaci rodiny a školy*, učinilo tak 16 z dotazovaných a občas k ní rodiče přidali opět možnost lékařů a specialistů, coby zdroje zajištění SV. Celkově z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že všichni respondenti považují za primární zdroje informací školu, rodinu nebo jejich kombinaci.

DR, otázka č. 19: „*Víte, z jakých zdrojů Vaše dítě získává informace o sexuální problematice?*“

Na uvedenou otázku odpovědělo 28 dotazovaných *spíše ano*, 3 další jsou přesvědčeni, že ví, kde jejich dítě informace získává a pouze 2 respondenti uvádí, že nemají přehled o využívaných zdrojích informací jejich dítětem.

DR, otázka č. 21: „*Souhlasíte se začleněním učiva sexuální výchovy do osnov?*“

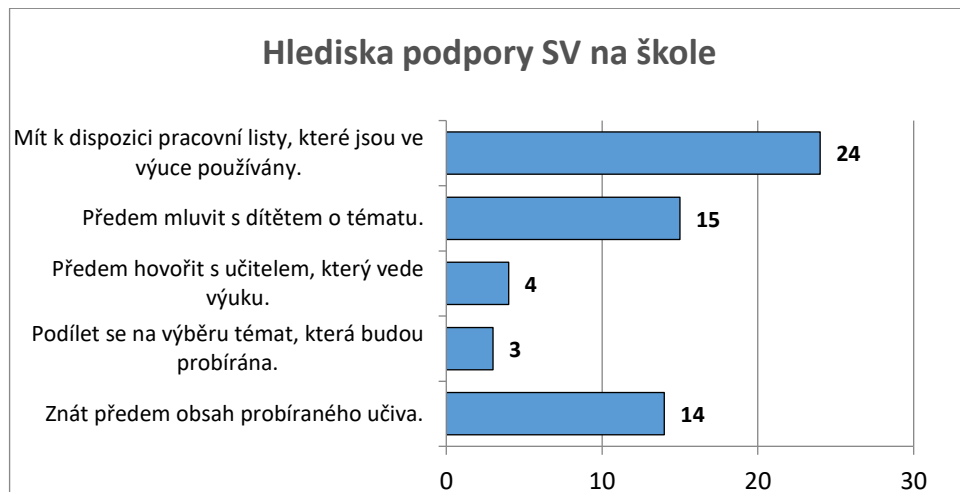
Graf 15: Odpověď na otázku č. 21, DR

Z grafu je patrné, že rodiče jsou převážně nakloněni začlenění učiva sexuální výchovy do osnov. Přímým souhlasem se vyjádřilo 24 rodičů, 9 rodičů odpovědělo spíše ano, 1 rodič se začleněním spíše nesouhlasí a 3 rodiče nejsou rozhodnutí o jejím začlenění.

DR, otázka č. 22: „Co je pro Vás potřebné, abyste podpořil/a výuku sexuální výchovy na ZŠ?“

Graf 16: Odpověď na otázku č. 22, DR

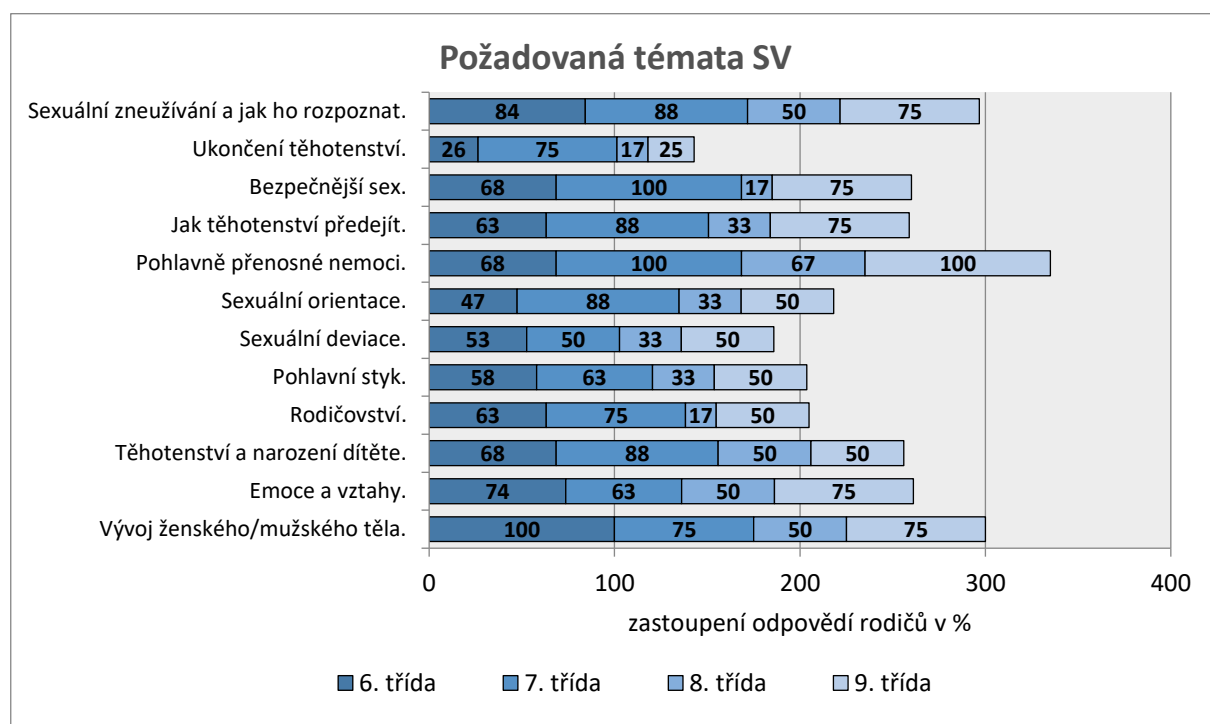

Ačkoli většina dotazovaných rodičů s výukou sexuální výchovy na ZŠ souhlasí, tak by uvítali i jistá opatření pro zvýšení podpory výuky. Rodiče měli možnost zvolit více z uvedených možností. Pracovní listy používané ve výuce by uvítalo mít k dispozici 24 respondentů, 15 rodičů by raději seznámilo své dítě s tématem dříve než škola, s tím souvisí i potřeba znát předem plánované učivo, kterou má 14 rodičů, 4 dotazovaní by chtěli nejprve hovořit s učitelem SV, 3 rodiče se chtějí podílet na výběru probíraných témat.

Vlastní stanovisko uvedl jeden z rodičů: „*Chci vědět, co budou probírat - aby moje dítě neučili různé nesmysly. Například o gay lidech. Naše dítě je otevřené a nechci, aby si ze školy přineslo předsudky.*“ Další dotazovaný položku okomentoval slovy: „*Věřím učitelům, že vybere správně!*“.

DR, otázka č. 23: „*Jakým oblastem sexuální výchovy by se podle Vás měli ve škole žáci věnovat? (platí pro ročník, ve kterém se nachází aktuálně Vaše dítě)*“

Graf 17: Odpověď na otázku č. 23, DR

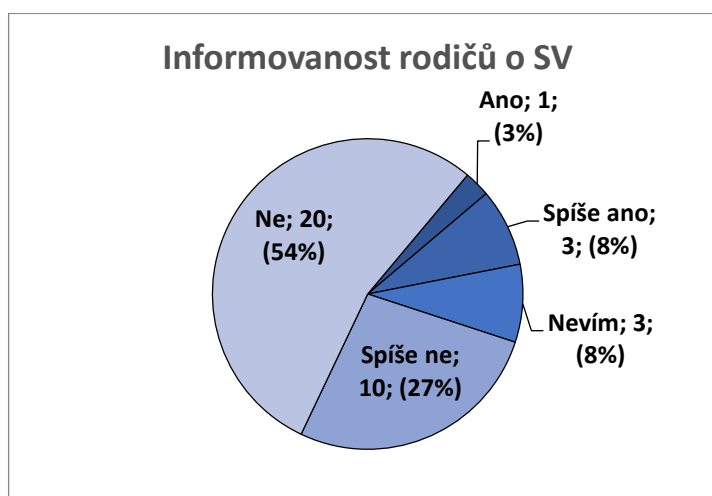
Rodiče na tuto otázku, zjišťující požadovaná témata SV, měli na výběr několik uvedených oblastí, ze kterých si mohli zvolit všechna ta, která považují pro své dítě jako aktuálně potřebná. Rodiče měli i možnost sami navrhnout téma, které považují za důležité znát, ale žádný rodič jiné téma nevedl. Pouze jeden z dotazovaných se vyjádřil slovy: „*přiměřeně věku všem tématům*“. Uvedený komentář vystihuje i naše výsledky z šetření. Dle dotazovaných by se ve škole měli žáci ve větší či menší míře věnovat všem uvedeným tématům napříč všemi zkoumanými ročníky. *Pohlavně přenosné nemoci* jsou dle šetření oblastí, na které se shodlo 100 % rodičů dětí z 9. tříd, naopak nejnižší počet rodičů souhlasí se zavedením tématu *ukončení těhotenství*, ke kterému se hlásí 25 % dotazovaných. Rodiče dětí z 8. tříd nevolili tolik témat najednou, ale pro 67 % z nich je nejpreferovanější oblastí *pohlavně přenosné nemoci*. Naopak pouze 17 % rodičů se hlásí k tématu o *ukončení těhotenství*, *bezpečnější sex* a *rodičovství*. Vyšší zájem o témata projevili rodiče dětí

ze 7. tříd. Jejich minimální shoda činí 50 % a týká se *sexuální deviace a intimní hygieně*, s ostatními tématy souhlasí nadpoloviční většina a 100% zájem vyjádřili k tématu *pohlavně přenosné nemoci a bezpečnější sex*. Ve většině tříd je nejméně chtěným tématem *ukončení těhotenství*, zatímco v 7. třídách až 75 % rodičů s tímto tématem souhlasím. Rodiče dětí z 6. tříd projeví 100% zájem o *vývoj ženského/mužského těla*, k preferovaným oblastem dále patří i *sexuální zneužívání a jak ho rozpoznat*. Méně jak polovina dotazovaných rodičů se shodla na tématu *sexuální orientace*.

Následně byli rodiče dotázáni, zda by se dle jejich uvážení měli učitelé některému tématu SV vyhnout. Jeden rodič si nepřeje, aby se ve škole rozebíraly „*první sexuální zkušenosti*“ a další rodič se negativně vyjádřil k tématu „*jak těhotenství předejít a ukončení těhotenství*“. Ostatní z dotazovaných nevedli žádnou oblasti sexuální výchovy, které by se učitelé neměli věnovat.

DR, otázka č. 26: „*Informuje Vás škola o průběhu výuky sexuální výchovy? (náplň, používaný materiál aktivity,..)*“

Graf 18: Odpověď na otázku č. 26, DR

Z dotazníkového šetření je patrné, že rodiče nemají přehled o průběhu výuky sexuální výchovy. Zároveň z předešlé otázky vyplývá, že o informování o výuce zájem mají. Pouze jeden z dotazovaných dostává k dispozici informace o průběhu, 3 respondenti jsou částečně informováni, 10 respondentů odpovědělo spíše ne a 20 rodičů není informováno ze strany školy vůbec.

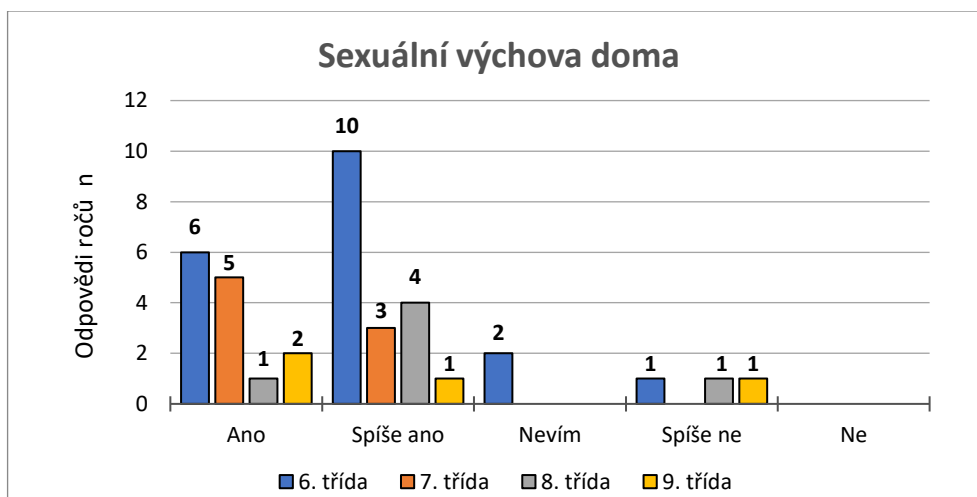
Následně byli rodiče vyzváni k ohodnocení poskytnutých informací. Čtyři dotazovaní považují poskytnuté informace za zcela dostačující, další 4 dotazovaní je

považují za nedostatečné a 5 dotazovaných je hodnotí jako zcela nedostačující. Ostatní vzhledem k minimálním či žádným získávaným informacím se nemohli k tomuto vyjádřit.

8.1.2 Sexuální výchova realizovaná rodiči žáků 6. – 9. tříd

DR, Otázka č. 8: „Hovoříte doma s Vaším dítětem o tématech sexuální výchovy?“

Graf 19: Odpověď na otázku č. 8, DR

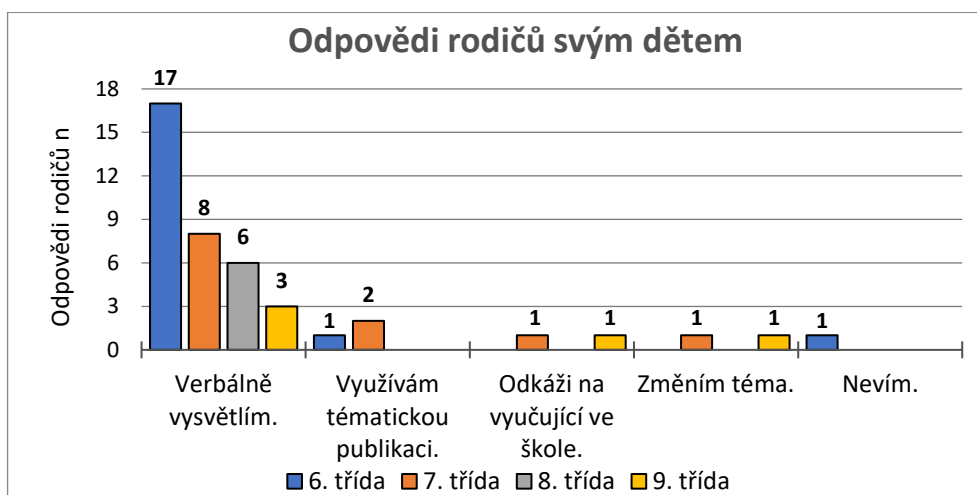

Bylo zjištěno, že o tématech SV doma se svými dětmi hovoří převážně všichni rodiče. Pokud však budeme brát v potaz poměr rodičů ku odpovědím, tak zjištění, že 1 rodič ze 4 uvádí, že se svým dítětem (9. třída) spíše nehovoří, není tak příznivé. Vzhledem k poměrům, tedy můžeme říci, že nejvíce hovoří se svým dítětem doma rodiče, jejichž děti jsou žáky 6. tříd.

Dále jsme se rodičů dotázali, zda jim dělá potíž s dítětem mluvit otevřeně v sexuálních otázkách (ot. 10, DR). Až na 3 rodiče dětí z 6. tříd, kteří tuto potíž s hovorem přiznávají, všichni uvedli, že potíž mluvit se svým dítětem otevřeně v sexuálních otázkách nemá vůbec či jen nepatrně

DR, otázka č. 9: „Jak postupujete při odpovídání svým dětem na otázky s touto problematikou?“

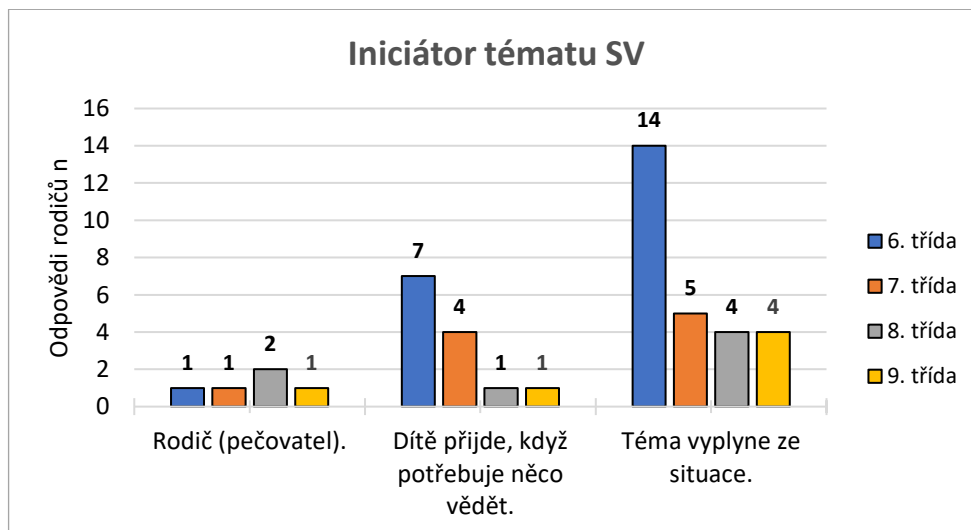
Graf 20: Odpověď na otázku č. 9, DR

Dle dotazníkového šetření, rodiče se převážně snaží svým dětem na otázky sexuální problematiky odpovědět a verbálně vysvětlit předmět dotazu. Respondenti měli možnost zvolit více z nabízených odpovědí, kterou však využili jen ojedinelé. Jeden z dotazovaných reagoval na položku vlastními slovy: „jasně, pravdivě, tak jak to je“.

DR, otázka č. 11: „Kdo z Vaší rodiny nejčastěji přichází s tématem ze sexuální výchovy?“

Graf 21: Odpověď na otázku č. 11, DR

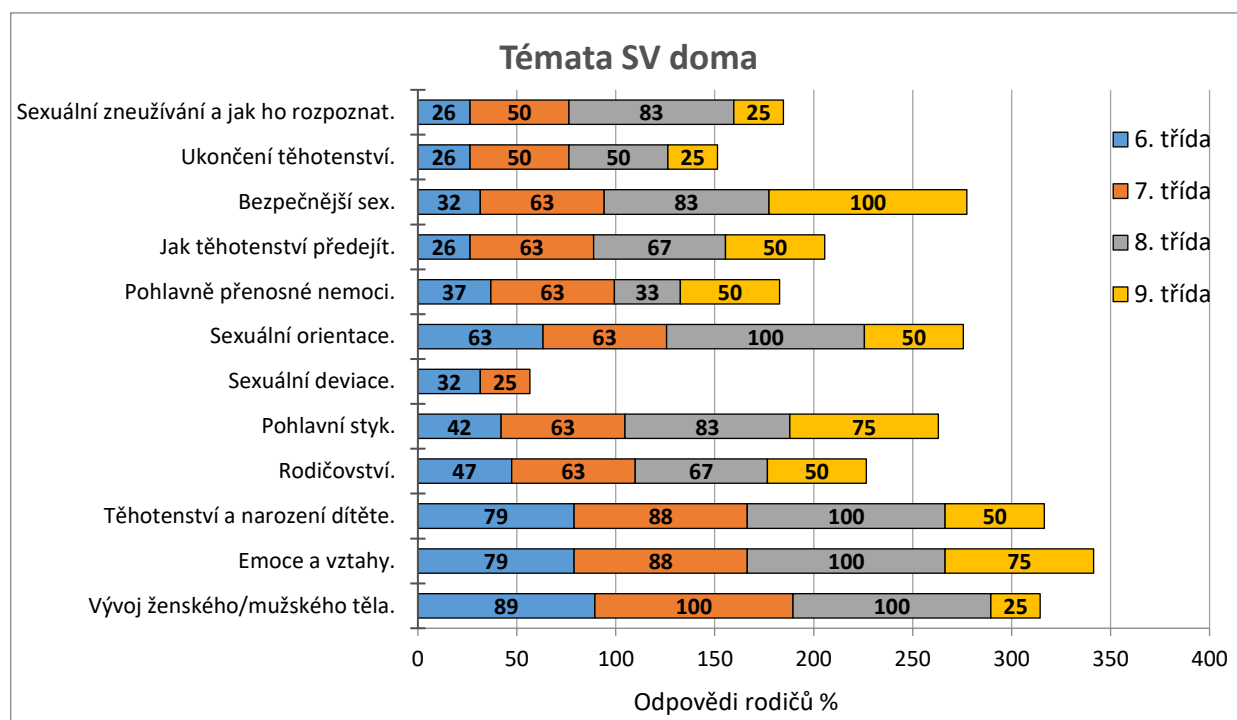

Nejčastěji se rodiče se svými dětmi dostanou k rozhovoru na základě situace, ze které dané téma vyplyne. Takové rozhovory nepůsobí často preventivně, ale jedná se o nahodilé reagování na náhle vzniklé situace, které již mohou znamenat jistou obtíž, na kterou mladý jedinec není připraven a je nucen se s ní vyrovnat za pochodu. Na druhou stranu, pokud rodič, zvládne citlivě detekovat takové situace předem, tak se s daným rozhovorem treťí do doby, kdy mu dospívající je nejvíce nakloněn, nicméně to vyžaduje

trošku vyšší iniciativu rodičů. Druhá část dotazovaných spoléhá na dítě, které se v případě zájmu přijde zeptat samo, a pouze dohromady 5 rodičů iniciují tato témata první. Zároveň z předchozích otázek vyplývá, že rodiče o tématech sexuální výchovy se svými dětmi spíše hovoří, což přispívá ke kvalitě domácí sexuální výchovy, ale aby k těmto hovorům došlo, tak se musí dítě či dospívající samo přijít zeptat nebo jednat takovým způsobem, které vede k poučení mladistvého dospělým.

DR, otázka č. 12: „O jakých tématech jste se svým dítětem už hovořili?“

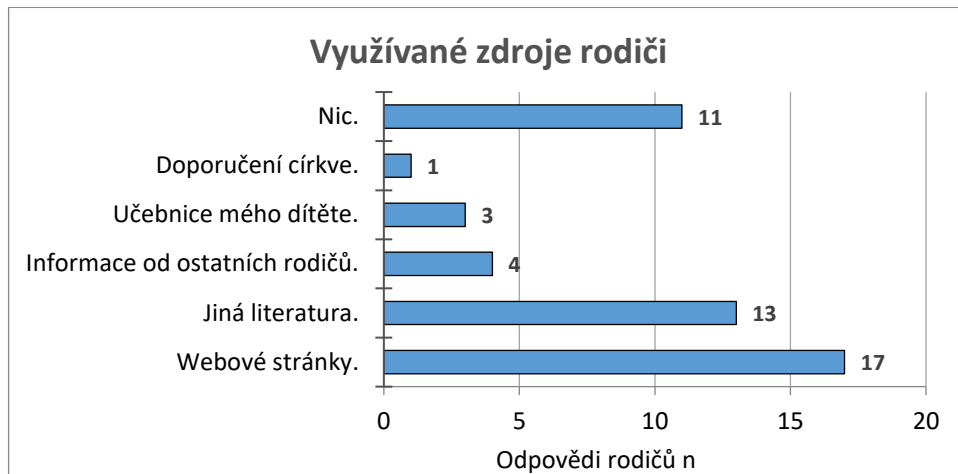
Graf 22: Odpověď na otázku č. 12, DR

Až na téma *sexuální deviace*, které bylo uvedeno pouze pár rodiči žáků 6. a 7. tříd, se dotazovaní ve větší či menší míře doma tématům sexuální výchovy se svými dětmi věnují. Na základě výsledků se všichni rodiče doma věnují ve větší míře tématu *emoce a vztahy a těhotenství a narození dítěte*. Pro 6. – 8. ročník patří mezi frekventované téma i vývoj lidského těla. Větší část dotazovaných rodičů žáků 8. tříd se dále doma věnují tématu *bezpečnější sex, sexuální orientace a pohlavní styk*. Rodiče nejstarších žáků vnímají za aktuální téma *bezpečnější sex a pohlavní styk*. Jak vidíme, tak dle výpovědi respondentů i domácí sexuální výchova má různá načasování jednotlivých témat dle jejich aktuálnosti a potřeb dospívajících.

DR, otázka č. 13: „Jaké zdroje informací používáte, pokud chcete zjistit něco více o výše zmíněných tématech?“

Graf 23: Odpověď na otázku č. 13, DR

Dotazovaní, nehledě na věk svých dětí, využívají více zdrojů informací, nejčastěji se však odkazují na webové stránky. Při vybídnutí k uvedení příkladu navštěvovaného internetového portálu však pouze dva dotazovaní uvedli „google“ a „jakékoli“, z čehož nemůžeme usuzovat o kvalitě využívaného zdroje. Třináct respondentů využívá vlastně zvolenou literaturu, například „Titeufova sexuální výchova“ nebo „knížky o psychologii, odborné časopisy“. Informace z učebnice svého dítěte využívají jen 3 rodiče a žádný z nich nevedl, o jakou učebnici se konkrétně jedná. Velká část dotazovaných nevyužívá žádné zdroje a čerpá ze svých znalostí. V otázce č. 20 byli rodiče dotazovaní, zda by uvítali ze školy doporučení na literaturu, či na jiný materiál k výuce SV a ukázalo se, že 18 rodičů by tuto možnost uvítalo a pouze 3 dotazovaní jsou proti doporučení školy.

8.1.3 Zmapování jednotlivých okruhů výuky sexuální výchovy a analýza znalostní žáků v nich

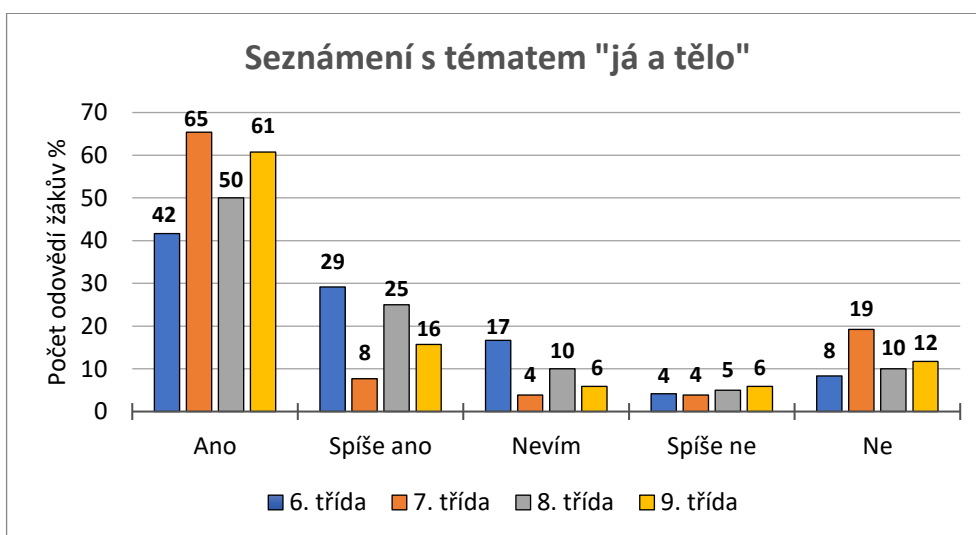
V teorii práce jsme si řekli, že sexuální výchova se člení do několika základních okruhů, které jsou součástí i našeho dotazníku, a na které jsme se žáků zvlášť dotazovali. Cílem této podkapitoly je tedy zjistit, zda tato témata byla aplikována do výuky a jak hluboko žáci pronikli do jednotlivých oblastí SV. Adekvátnost dosažených znalostí je posuzována dle mezinárodní příručky sexuální výchovy, kterou vydalo UNESCO (2018). V příručce jsou obsaženy okruhy a jejich podtémata, která jsou vždy přidělena určitým věkovým kategoriím podle toho, kdy by se děti a mladiství měli těmito jednotlivým znalostem a dovednostem učit. Nutno dodat, že se jedná pouze o doporučení, která jsou založena na posledních vědeckých zjištěních a mají tedy spíše status dobrovolnosti užití.

Následující kapitola je členěna podle okruhů, které jsou obsaženy v dotazníku pro žáky. Součástí většiny témat jsou úvodní otázky věnované realizaci jednotlivých okruhů SV a na ně navazují znalostní otázky, které podrobíme analýze. K výsledkům získané ze znalostní části je uvedeno hodnocení žáků vlastních aktuálních znalostí, na které jsme se jich ptali až po vyplnění tohoto testu. Žáci se hodnotili bodově na škále 0–5, kde 0 znamená nevím nic a 5 = vím hodně.

Okruh Já a tělo

DŽ, otázka č. 12: „*Probírali jste ve škole tělesné změny, které probíhají u dívek a chlapců v období puberty?*“

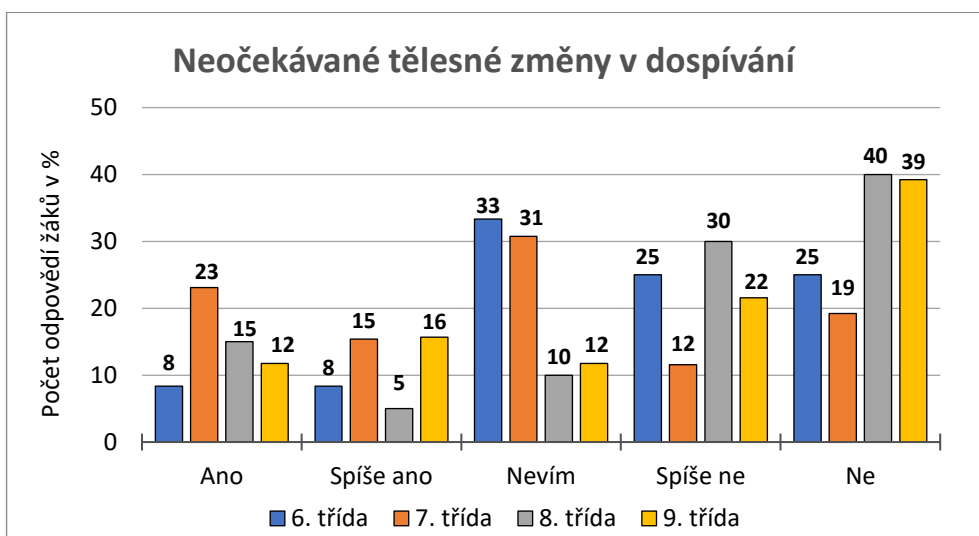
Graf 24: Odpověď na otázku č. 12, DŽ

Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že ve většině dotazovaných tříd, proběhla výuka zaměřená na tělesné změny související s pubertou probíhající u dívek a chlapců. Pouze 6. třídy o tom nejsou tak pevně přesvědčeny, neboť 29 % z nich volilo odpověď *spíše ano*. Zajímavým údajem jsou 7. třídy, které mají největší zastoupení v odpovědi *ano* (65 %) a zároveň nejvíce z nich (19 %) tvrdí, že s tématem vůbec seznámeni ve škole nebyli. S tématem zabývající se biologickými změnami během dospívání by dle doporučení měli být postupně seznamováni od 9 let a při dosažení 15. roku se předpokládá kompletní znalost této problematiky. Následně jsme se žáků zeptali (ot. č. 13. DŽ), zda vnímají předané informace v rámci výuku o lidském těle jako dostačující. Ukázalo se, že 47 % dotazovaných jsou spokojeni s množstvím předávaných informací a 10 % žáků je pokládá za nedostačující, a to zejména žáci vyšších ročníků.

DŽ, otázka č. 14: „*Zaskočily tě u sebe nějaké tělesné změny související s pubertou?*“

Graf 25: Odpověď na otázku č. 14, DŽ

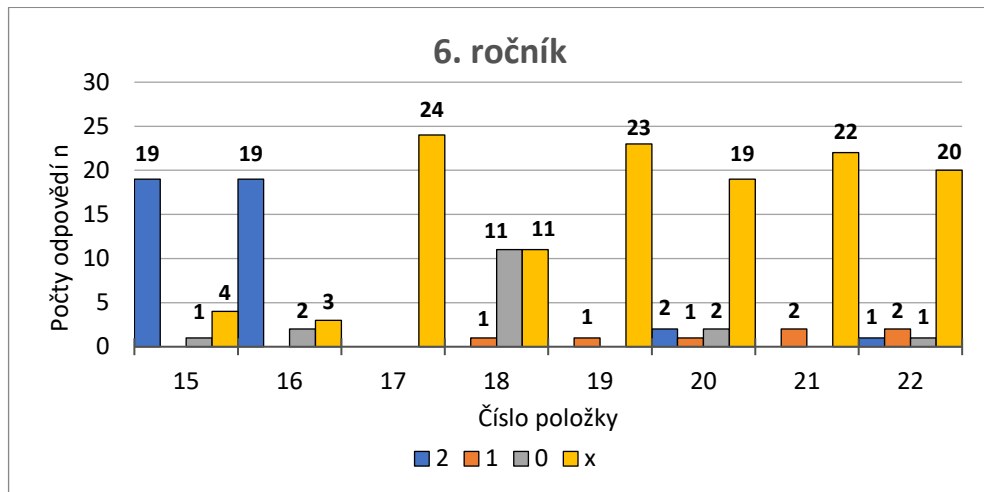
Výsledky této položky odpovídají postupnému fyzickému zrání mladistvých. Žákům z 6. tříd teprve postupně začínají zmíněné tělesné změny, a to spíše dívkám nežli chlapcům, jak je uvedeno v teorii. Nejfrektovanější odpovědí je pro ně tedy *nevím* nebo záporná odpověď, protože mají spíše menší zkušenost s fyzickým zráním spojenou s pubertou. Blok „já a tělo“ spadá pod položku *vývoj ženského/mužského těla*, u kterého tvrdí 32 rodičů z 37 dotazovaných, že o této problematice s dítětem již hovořili. Nejvíce zaskočení tělesnými změnami byli žáci 7. tříd, kteří zároveň uvedli, že se s výukou SV ve škole setkávají minimálně.

Znalostní část okruhu *Já a tělo* sestává z osmi otevřených otázek, které byly předloženy všem zkoumaným ročníkům. Maximální počet získaných bodů za jednu otázku jsou 2 body, 1 bod byl udělen, pokud bylo patrné, že žák pojem zná, ale nemá o něm ucelené či kompletní znalosti a 0 počet bodů byl udělen za špatnou odpověď. Symbolem x byly označeny ty odpovědi, na které respondenti neodpověděli vůbec.

Znění otázek:

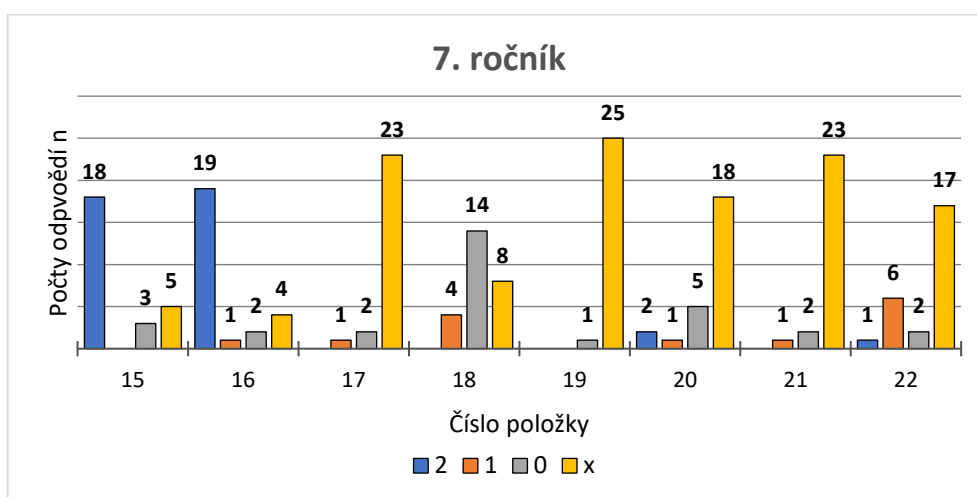
15. Jak se nazývá ženská pohlavní buňka?
16. Jak se nazývá mužská pohlavní buňka?
17. Co je to ovulace?
18. Co je to menstruace?
19. Co je to ejakulát?
20. Co je to erekce?
21. Co je to obřízka?
22. Co je to masturbace?

Graf 26: Odpovědi znalostních otázek č. 15–22, 6. ročník

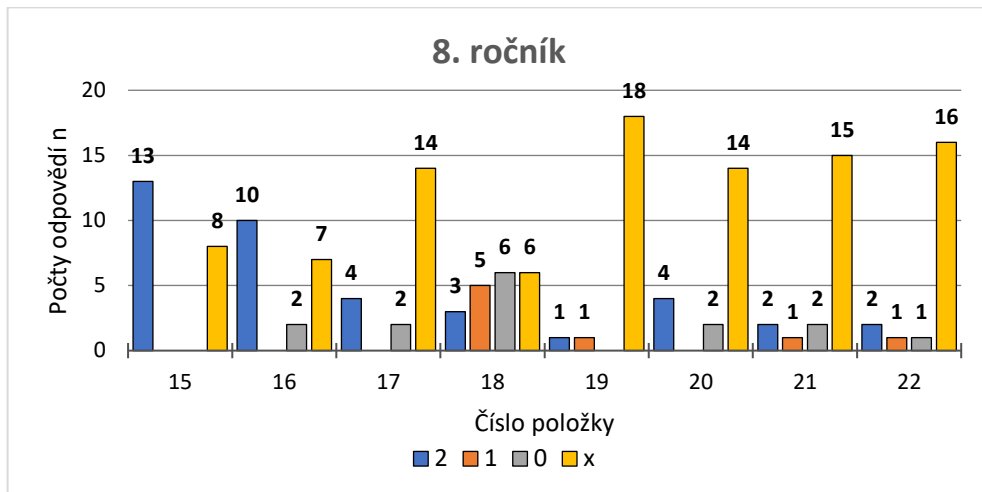
Pokud se podíváme na otázky č. 15 a 16, které se týkají pohlavních lidských buněk, tak na ně odpovědělo správně 19 z dotazovaných. Naopak na ostatní položky žáci většinou nedokázali vůbec odpovědět a znalosti nevykázali žádné nebo úplně minimální. Na otázku číslo 17, ve které se ptáme na pojem „ovulace“ dokonce nedokázal odpovědět jakýmkoli způsobem ani jeden z dotazovaných. Zároveň velké procento dotazovaných tvrdí, že s tímto tématem již bylo alespoň částečně seznámeno školou. Co se domácí sexuální výchovy týče, tak 17 rodičů se svými dětmi o tomto již vedli rozhovor, ale zároveň podle 14 rodičů musí být iniciátorem rozhovoru dítě, ale k tomuto hovoru došlo. Nejvíce špatných odpovědí byly na otázku menstruace, kde dotazovaní uváděli například: „*krv co teče z konečníku žen*“, či obecně „*krvácení*“. U dívek byl zaznamenán častější pokus o správnou odpověď, zatímco, chlapci tuto otázku až na výjimky vynechávali. Znalost všech dotazovaných pojmů je doporučena pro věk 9–12 let, pod který tedy spadají naše 6. ročníky. Dokonce pojem „obřízka“ by měli znát děti dle doporučení ve věku 5–9 let a řadí se mezi základní znalosti lidského těla. Ale vzhledem k českým poměrům, kdy není obřízka tak častou záležitostí a je spojována spíše s chirurgickým zákrokem ze zdravotních důvodů, se dá předpokládat pozdější znalost. V mezinárodním měřítku patří mezi základní znalosti svého vlastního těla. Třídenní průměr hodnocení vlastních znalostí na škále 0–5 činí 2,2. Vzhledem k výsledkům testu mají žáci spíše vyšší sebehodnocení znalostí.

Graf 27: Odpovědi znalostních otázek č. 15–22., 7. ročník

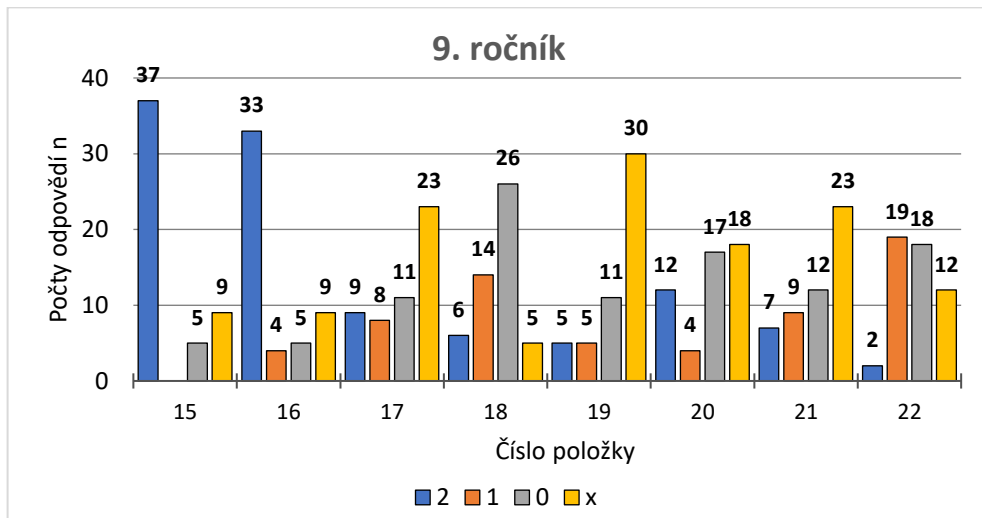
Při porovnání výsledků ze subtestů 6. a 7. tříd je patrné, že velký rozdíl v dosažených znalostech není. O něco lépe skóroval vyšší ročník v otázce č. 18 a 22. Nejčastěji respondenti tipovali v otázce menstruace, kde jako špatná odpověď bylo vyhodnocení tvrzení, že menstruace je „vývod nečistot u žen, každý měsíc jeden týden“ nebo „tělo se nevím čeho zbavuje“. Jako částečně správná odpověď byla vyhodnocena například: „když z žen jednou měsíčně vytéká krev z pohlavního orgánu“, kde sice chybí informace, že se jedná o dozrání vajíčka, ale je znát, že se žák v pojmu orientuje. Zajímavou odpověď podala dívka v otázce obřízky: „holkám v Africe to dělají, nevím proč“, ačkoli žákyně dobře tuší, že v některých afrických kmenech se provozuje ženská obřízka (jako důkaz dospělosti žen), tak z její odpovědi není zřejmé, že ví, o čem se jedná, takže ji bylo přiděleno 0 bodů. Když měli žáci sami vybrat téma, které je zajímavé, tak 52 % volilo *vývoj a funkce ženského/mužského těla*. Zhruba polovina tedy o tyto znalosti zájem jeví, od rodičů víme, že se svými dětmi o těchto tématech hovoří, ale také se sami ohodnotili, že k nim v těchto otázkách nejsou tak otevření a že častěji s tímto typem hovoru čekají, až vyplyne z nastalé situace či se dítě přijde samo zeptat. Na škále sebehodnocení se žáci ohodnotili číslem 3, které jsou v dotazníku ohodnoceny, jako střední znalosti. Zajímavé je, že 6 žáků tvrdí, že se v této tematice orientuje velmi dobře a stejný počet tvrdí, že neví naopak nic. Protože máme žáky z různých škol a krajů, tak můžeme usuzovat o nejednotnosti výuky sexuální výchovy.

Graf 28: Odpovědi znalostních otázek č. 15–22, 8. ročník

Na poměr počet žáků ku správně vyplněným položkám dosáhla 8. třída nejvyššího skóre. Více žáků dokázalo odpovědět na otázku ovulace, na kterou nedokázal odpovědět nikdo v nižších ročnících. Za správnou odpověď bylo považováno například: „*období mezi menstruací kdy je největší možnost, že žena otěhotní*“. Některým se podařilo vysvětlit pojem erekce, což v předchozích ročnících bylo velmi ojedinělé. Jedná z pěkných definic je: „*erekce je, když se penis vzpřímí. Dochází k tomu většinou, když muž spatří předmět své touhy např. krásnou nahou ženu nebo něco podobného. Je to v podstatě reakce lidského těla*“. Stejně tak o něco lépe skórovali i v otázkách č. 16, 21 a 22. Dle výpovědí žáků, lze soudit, že mají již ucelenější znalosti, ale stále je vysoký počet nevyplněných odpovědí. Už u předchozích výpovědí vyplývá, že žáci 8. ročníků jsou lépe obeznámeni o tělesných reakcích díky SV ve škole i doma. Stejně jako žáci o ročník níže tyto žáci tvrdí, že mají v oblasti vývoje lidského těla střední znalosti, ovšem sebehodnocení jednotlivců 8. třídy není tak diametrálně odlišné jako je tomu v předchozím případě.

Graf 29: Odpovědi znalostních otázek č. 15–22, 9. ročník

Dotazovaní v 9. třídách dosáhli vyššího počtu správných odpovědí a mají ze všech nejnižší počet nevyplněných položek. Nicméně vzhledem k tomu, že počet zúčastněných žáků je dvojnásobně vyšší, než je tomu v ostatních ročnících, tak výsledek neaplnil očekávané znalosti dospívajících ve věku 14–15 let. Stoupající tendence znalostí však můžeme zaznamenat v otázce číslo 17, na kterou dokázalo odpovědět správně 9 žáků a dalších 8 žáků dostalo 1 bod za téměř úplnou odpověď, za kterou bylo považováno např. „uvolnění vajíčka z vaječniku“, kde se žák u předchozí otázky prokázal, že ví, že se tomu tak děje u žen, ale už neuvedl, že se jedná o nejplodnější období menstruačního cyklu a že vajíčko sestupuje do dělohy. Zajímavé je, že na položku č. 18 se sice pokusilo odpovědět, až na 5 žáků, všichni, ale velká část z nich bylo uděleno 0 bodů, neboť často udávali nedostačující odpovědi typu: „krvácení“, „je pravidelné vypouštění krve pro ženy“, „žena střiká krev“. Tyto odpovědi jsou známkou neucelených znalostí nebo můžeme uvažovat i nad studem žáků se k těmto pojmům vyjadřovat. Významněji lepší znalosti prokázali u otázek č. 19, 20, 21, 22. Zajímavou odpověď uvedla jedna z žákyň, která říká že obřízka je „U muže. Něco jako vykastrování. V dnešní době se nepoužívá.“ Tento typ odpovědi byl vyhodnocen jako nesprávný, nicméně někteří žáci uměli termín vysvětlit zcela správně. U žáků 9. tříd se ukázalo, že jsou z větší části obeznámeni o vývoji ženského/mužského těla ze strany školy i rodičů, ale zároveň 14 dotazovaných uvedli, že je některé tělesné změny zaskočili. Stejně tak, jako mají žáci nejvyšší průměrný výsledek znalostního testu, tak své znalosti posoudili jako pokročilé hodnotou 4, většina dotazovaných i na této hodnotě koliduje.

Tabulka č. 3

Třída	N	\bar{x}	Min.	Max.	SD
6. třída	24	3,79	0	9	2,38
7. třída	26	3,62	0	8	2,06
8. třída	20	4,30	0	16	4,53
9. třída	51	5,59	0	16	3,91

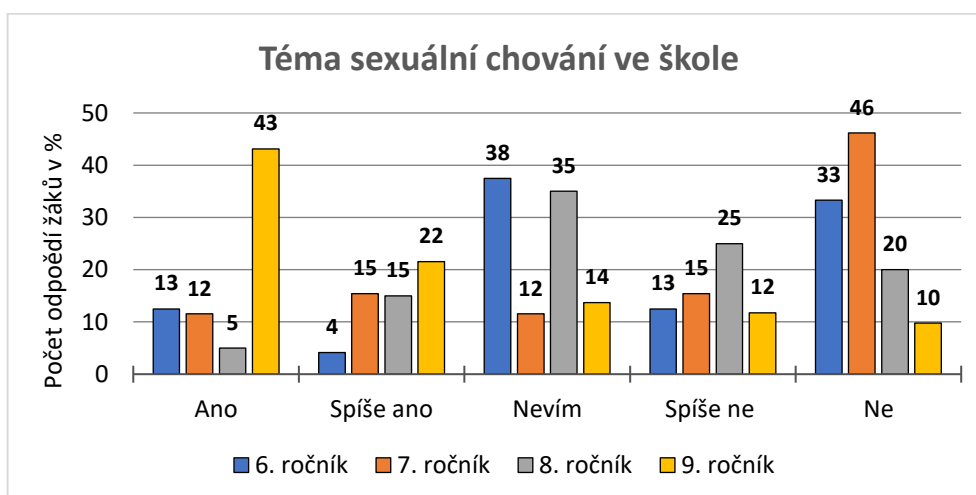
Maximálně možný počet dosažených bodů v tomto subtestu činí 16 bodů., kterého dosáhli někteří v 8. a 9. třídách. V nižších ročnících je dosažené maximum polovina z předpokládaných bodů. Nízké průměry dosažených výsledků zapříčinilo velké množství nezodpovězených otázek. Spousta žáků se omezila pouze na vyplnění položek č. 15 a 16 a ostatním nevěnovala velkou pozornost. Například 6. třídy nevyplnily dohromady 123 položek z celkových 192. Nejnižší rozptýlení naměřených hodnot kolem průměrného výsledku mají žáci 7. tříd, neboť společně znali určité minimum dotazovaného, ale nikdo z nich se neprokázal rozsáhlejšími znalostmi. Zatímco pouze o ročník výše, kde je směrodatná odchylka nejvyšší, se žáci v dosažených znalostech od sebe významně liší.

Okruh Sexuální chování

Tato část dotazníku se věnuje primárně sexuálnímu chování, pod které je zahrnuta i pohlavní identita a sexuální orientace.

DŽ, otázka č. 23: „Bylo téma sex zahrnuto do výuky na škole, kterou navštěvuješ?“

Graf 30: Odpověď na otázku č. 23, DŽ

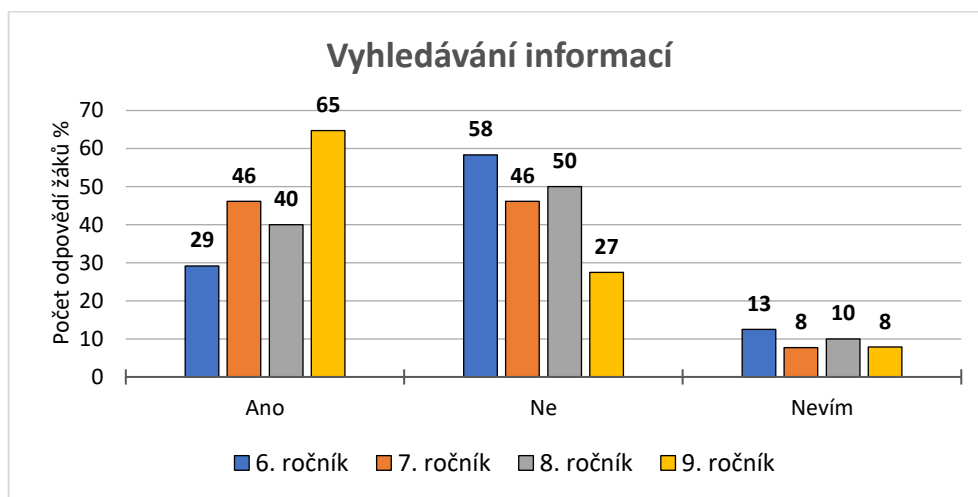

Podle výpovědi žáků z 9. tříd bylo téma sexuální chování zahrnuto do výuky sexuální výchovy u 43% dotazovaných a dalších 22 % se tomuto tématu věnují ve větší či menší míře také a zároveň se ukázalo, že na jejich související dotazy dokázal vyučující

nejčastěji pohotově odpovídat. S porovnáním s ostatními třídami se tyto výpovědi velmi liší. Například 45 % žáků ze 7. tříd uvádí, že tázané téma není vůbec součástí výuky a dalších 15 % se s ním setkali v nějaké minimální formě, zároveň při posuzování vyučujícího, nedokázali vyhodnotit, zda dokáže odpovídat na dotazy spojené s tímto tématem, protože tato výuka spíše neprobíhá a stejně tak je tomu i v 6. třídách. Větší část žáků z 8. tříd se přiklání spíše k pravému pólu a též většinově nedokázali posoudit aktivitu vyučujícího v hodinách, ale pokud se tématu sexuálního chování dotkli, tak se přiklánějí spíše k pozitivnímu hodnocení pedagoga. Zároveň projevili vyšší zájem o zahrnutí více témat SV.

DŽ, otázka č. 25. „Zjišťoval/a sis informace o sexu ještě někde jinde než ve škole?“

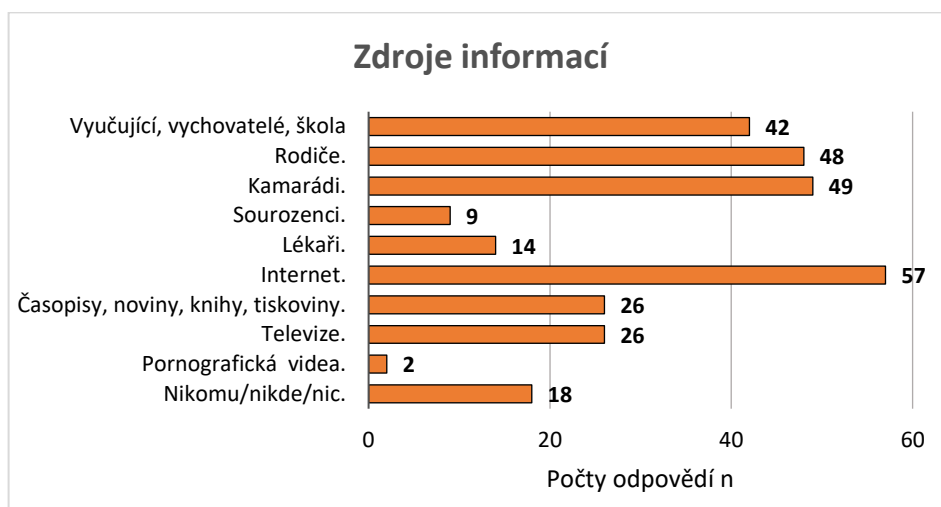
Graf 31: Odpověď na otázku č. 25, DŽ

Z grafu je zřejmé, že se soubor dělí na dva tábory těch, kteří tyto informace záměrně vyhledávají a kteří jim naopak nevěnují takovou pozornost. Největší zájem byl zaznamenán u žáků 9. tříd, kdy 65 % dotazovaných si informace aktivně dohledává mimo školu a zároveň se s tímto tématem nejčastěji setkávají ve výuce na škole. Překvapujícím zjištěním je, že si informace žáci ostatních ročníků vyhledávají spíše méně, ačkoli většina žáků těchto ročníků uvedla, že by uvítala více informací z SV a polovina žáků 8. tříd považuje předané informace ve škole za nesrozumitelné.

DŽ, otázka č. 26: „Zaškrtni prosím, kde všude jsi informace o sexu vyhledával/a?“

Graf 32: Odpověď na otázku č. 26, DŽ

Zeptali jsme se respondentů na konkrétní zdroje informací, které využívají. Nejčastěji byl uváděn *internet*, který volilo 57 dotazovaných, a dva z nich přidali k odpovědi *pornografická videa*. Internet je používaným zdrojem zejména staršími žáky. Dalším často uváděným zdrojem jsou rodiče, kteří většinou uvádějí, že na dotazy svých dětí se snaží otevřeně odpovídat, a kamarádi, u kterých nemůžeme odhadnout kvalitu a pravdivost sdílených informací. Ačkoli ve výpovědích z předešlé položky se ukázalo, že velké procento dotazovaných si informace dál nedohledává, tak možnost, že si nikde nic nevyhledávají, volilo pouze 18 žáků, z toho polovina tvoří žáci 6. tříd.

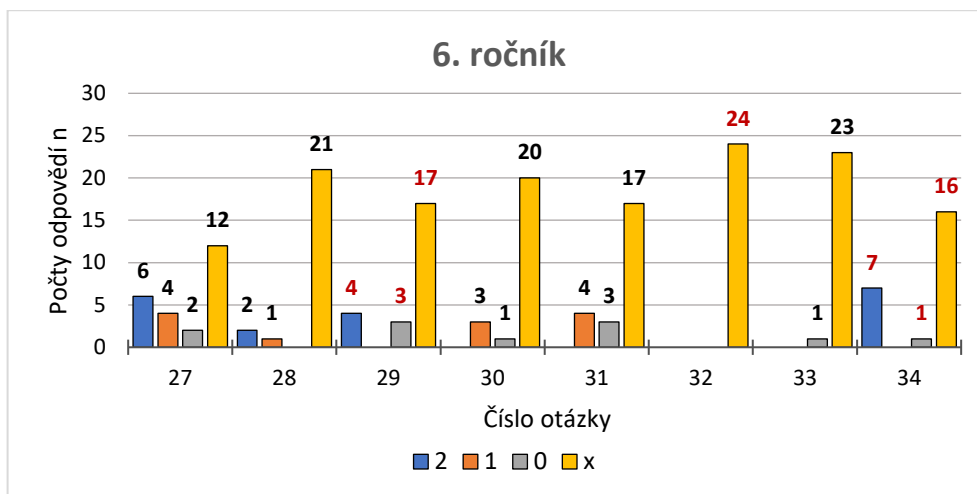
Znalostní část bloku se skládá z níže uvedených otázek, které až na jednu výjimku (ot. č. 35), vzhledem k její intimitě, jsou otevřené. Mezi tímto výběrem otázek se nacházejí oblasti, jejichž znalost UNESCO doporučuje pro vyšší věkovou kategorii, pod kterou nespádají některé naše zkoumané ročníky. Na tyto položky upozorňujeme v textu při analýze výsledků a také jsou barevně odlišeny v grafu výsledků. Na položky je aplikován stejný postup hodnocení jako v předešlém bloku, tj. za správnou odpověď byly uděleny 2 body, pokud se žák prokázal znalostí pojmu, o kterém však nemá kompletní informace, tak získal 1 bod, při špatné odpovědi dostal žák 0 bodů a pokud otázka zůstala bez odpovědi, tak byla označena symbolem x.

Znění otázek:

27. Kdo je to homosexuál?
28. Kdo je to bisexuál?
29. Co je to prostituce?
30. Co je to incest?

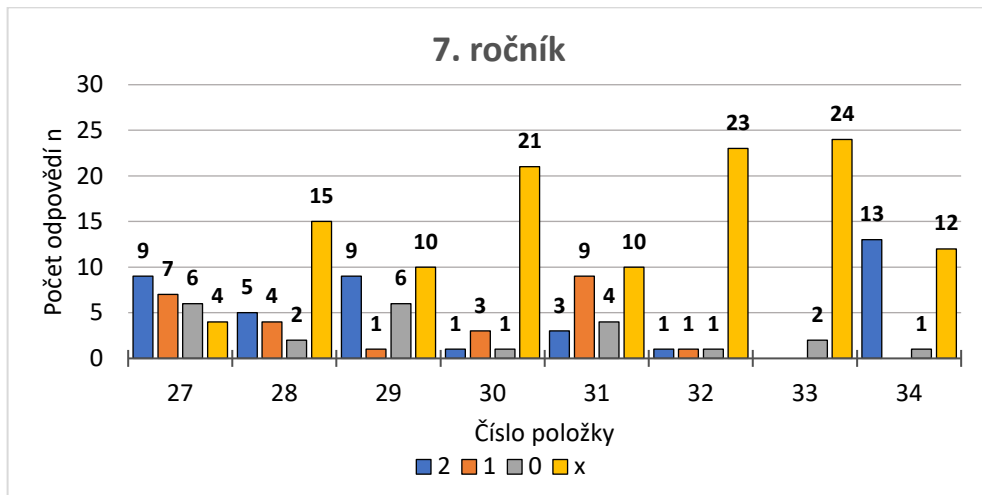
31. Co je to pornografie?
32. Co je to interrupce?
33. Co je to coming out?
34. Co je to orální sex?

Graf 33: Odpověď na otázky č. 27–34, 6. ročník

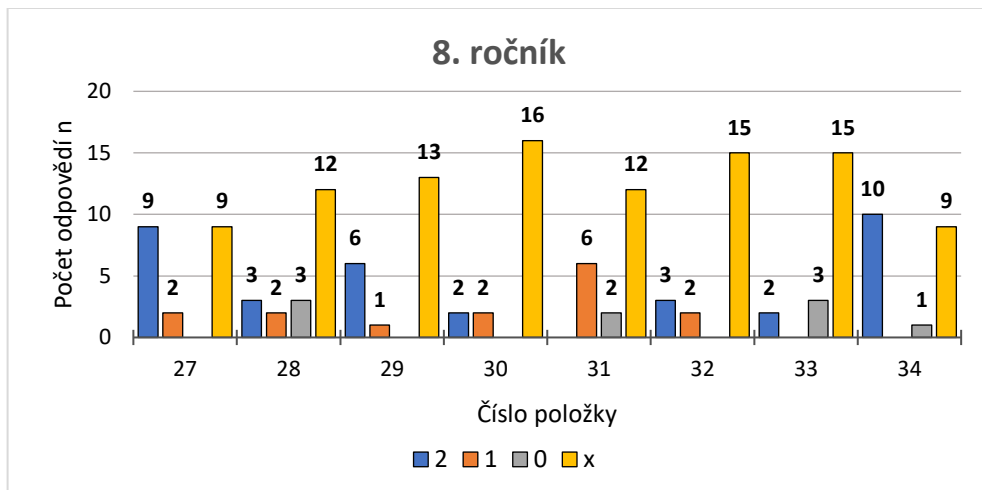
Znalost položek č. 27, 28, 30 a 33 je předpokládána u dospívajících ve věku 9–12 let, kam patří i naše šesté ročníky. Položky se věnují tématu sexuální orientace, na které se v tomto období klade důraz, protože v pubertě dochází i k rozvoji sexuálních emocí, které následně ovlivňují sexuální chování. Výsledky zvýrazněné červeně označují otázky, u kterých se naopak znalost ještě nepředpokládá. Několik málo žáků dokázalo správně odpovědět na otázku č. 27 a minimálně na otázku č. 28. Jak jsme zjistili z předešlé otázky, tak obdobné minimum dotazovaných tvrdí, že toto téma bylo součástí výuky SV, ale zároveň 13 rodičů z 19 říká, že se tématu sexuální orientace věnují doma. Dále se ukázalo, že se respondenti přibližně orientují i v oblastech, které nebývají součástí výuky. Příčinu můžeme hledat ve využívaných zdrojích informací, z nichž nejčastěji žáci 6. tříd uváděli rodiče, časopisy a kamarády. Rodiče se také často hlásí k tématu *sexuální orientace*, o kterém se svým dítětem tohoto věku hovoří. Můžeme si všimnout, že většina respondentů se nepokusila na otázky ani odpovědět, což může ukazovat na neznalost pojmů, ale zároveň na prosté přeskočení nepovinných otázek v dotazníku. Mají také nižší průměr hodnocení vlastních znalostí, než v části *já a tělo*. Průměrná hodnota třídy na sebeposuzovací škále je 1,3 z čehož 11 žáků říká, že neví nic.

Graf 34: Odpověď na otázky č. 27–34, 7. ročník

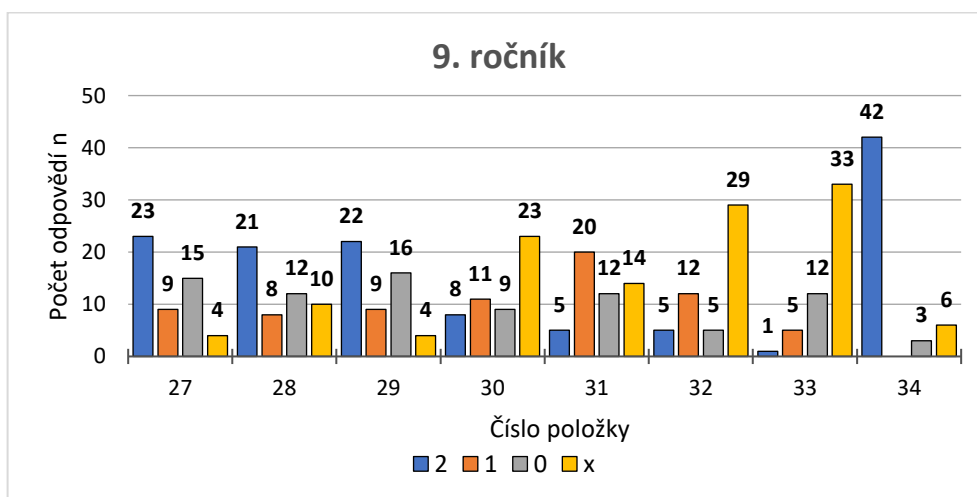
V porovnání s nižším ročníkem je znát mírný nárůst znalostí a spolupráce na dotazníkovém šetření a také o několik málo více žáků se s tématem sexuální chování již setkali. Zde by žáci už měli aspoň okrajově znát i odpovědi na otázky č. 29, 32 a 34. Je zajímavé, že žáci už častěji umí správně odpovědět na otázku 28 a 29, ale nikdo nevedl už odpověď na otázku týkající se *coming outu*, ačkoli tyto položky spolu souvisí. Několik odpovídajících se snažilo hledat odpověď v angličtině a uvedli: „nevím, asi jít zpátky“ nebo jednoduše „anglické slovo“. Také na otázku č. 35 dokázalo odpovědět více žáků, což může být způsobené i tím, že správnou odpověď mohli vybírat z nabízených možností. Nejčastěji si tito žáci zjišťují informace od svých kamarádů a rodičů, díky kterým tedy mohli znát odpovědi na otázky, které se ve škole neprobírají. Dle zjištěného jsou všichni dotazované rodiče ke svým dětem v těchto otázkách otevření a část je uvedla jako již probrané téma. O něco lépe než v předešlé třídě také hodnotili své znalosti. Dle jejich výpovědí mají žáci základní znalosti, tj. hodnota 2, v uvedeném tématu.

Graf 35: Odpověď na otázky č. 27–34, 8. ročník

U žáků 8. tříd ubývá špatně zodpovězených otázek a častěji mají aspoň rámcové znalosti tázaných oblastí. Ovšem celkový výkon se o tolik od žáků 7. tříd neliší. Opět pokud se podíváme na první položky, tak na otázku 27 uměla většina z dotazovaných odpovědět, zatímco na otázku 28 odpověděli zcela správně pouze 3 žáci. Někteří žáci si spletli pojem s heterosexualitou, a tak uvedli, že bisexuál je „muž, který má vztah s ženou“, odpovědi podobného typu byly vyhodnoceny jako nesprávné a je to známka neucelených informací. Vzhledem k předpokládanému věku (13–14 let) by žáci s rozeznáním sexuálních orientací neměli mít již problém, a to jak podle mezinárodní příručky UNESCO, tak i podle doporučení MŠMT. Související pojem coming out vykazuje znovu nízkou úspěšnost. Ačkoli v počtu bodů se nejedná a velký nárůst znalostí od předchozího ročníku, ale v některých konkrétních odpovědích a definicích je znatelný posun. Například jeden žák uvedl pěknou definici otázky *prostitute*: „V podstatě je to sex za peníze, kdy žena (klidně i muž) poskytují své sexuální služby svým zákazníkům.“ nebo další správnou definici u otázky *interrupce*: „Je potrat, při kterém dochází k odstranění oplodněného vajíčka z ženského těla.“ U žáků 8. tříd se dostává do popředí jako zdroj informací internet, ale primárně se žáci obrací na rodiče, kteří tvrdí, že je s těmito tématy seznámili. Na sebeposuzovací škále se žáci ohodnotili číslem 2.3, tedy o něco málo lepší základní znalosti. Ohodnotili se hůře, než v části *já a tělo*, přičemž v této oblasti *sexuální chování* vykazali o něco lepší znalosti.

Graf 36: Odpověď na otázky č. 27–34, 9. ročník

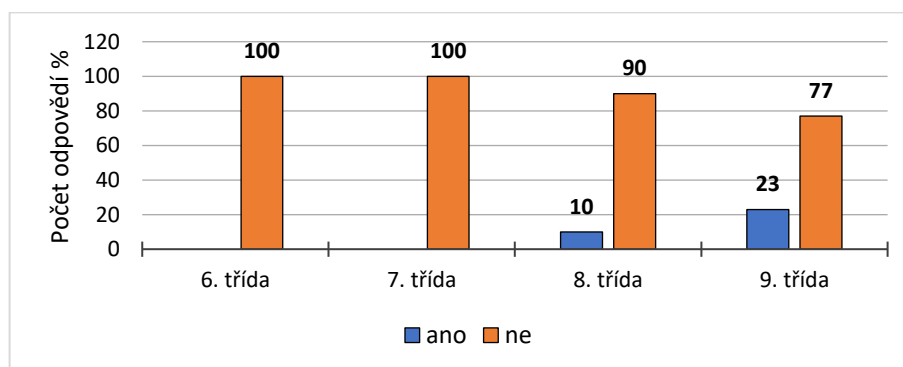

Ve výsledcích 9. ročníku můžeme pozorovat už kvantitativní nárůst správných odpovědí a naopak úbytek vynechaných položek. Je překvapivé, že se v otázce 27 a 28 vyskytuje tolik špatných odpovědí. Jeden z žáků například tvrdí, že homosexuál je „člověk, který často střídá partnery zejména muži“. Naopak jedna z trefných odpovědí

říká, že bisexuál „je člověk, co má v sobotu večer dvojitou šanci na rande = člověk, orientovaný srdečně i sexuálně na opačné i stejné pohlaví“. I otázka číslo 29 má velký počet špatných odpovědí, ale to hlavně díky nepřesnému vyjádření, například jedna žákyň uvedla, že prostitute je „Žena stojí na chodníku a zastavují hlavně Němci“. U takové odpovědi je možné, že dívka ví o čem jde, ale také se může jednat o prodavačku suvenýrů z černého trhu, takže odpověď získala 0 bodů. Více správných výsledků dosáhli žáci i v ostatních odpovědích, až na otázku číslo 34, která pravděpodobně byla celkově náročná pro 2. stupeň ZŠ. Žáci dosáhli hromadně nejvyššího počtu bodů ze všech měřených tříd a zároveň jako jediní většinově uvádějí, že se s touto problematikou setkali v hodinách výuky a též že pro něj byly předané informace srozumitelné. Žáci si také mnohem častěji dohledávají informace sami a nejčastěji k tomu využívají internet a druhý nejčastější zdroj uvedli kamarády. Hodnocení žáků 9. tříd relativně koresponduje s výsledky znalostní části této oblasti a v průměru se ohodnotili číslem 3,5.

DŽ, otázka č. 35: „Víš, co znamená sexuální deviace?“

Graf 38: Odpověď na otázku č. 35

S pojmem sexuální deviace znají pouze 2 žáci z 8. tříd a 12 žáků z 9. tříd. Při pobídnutí k uvedení příkladu jsme získali odpovědi od devíti žáků a jako sexuální deviace byla označena pedofilie, sadismus, zoofilie, a exhibicionismus. Protože se jedná o duševní poruchu a její definice by mohla být pro respondenty ještě náročná, tak po nich nebylo žádáno, aby pojem vysvětlili, ale i přesto jeden z dotazovaných uvedl, že se jedná o „chování, které přesahuje normální hranice“. Ačkoli se nejedná o kompletní definici sexuální deviace, tak žák uvedl jeden z důležitých rysů deviantního chování. Je zajímavé, že šest rodičů dětí z 6. tříd a dva ze 7. tříd uvádí, že své dítě o deviantním chování poučilo, ale žádný z těchto žáků neví, o čem se jedná, a naopak z vyšších ročníků se k tomuto tématu nehlásí žádný z rodičů.

Tabulka č. 4

	N	\bar{x}	Min.	Max.	SD
6. třída	24	1,79	0	8	2,54
7. třída	26	3,62	0	7	2,45
8. třída	20	3,85	0	13	3,92
9. třída	51	5,61	0	14	3,35
Total	121	4,13	0	14	3,42

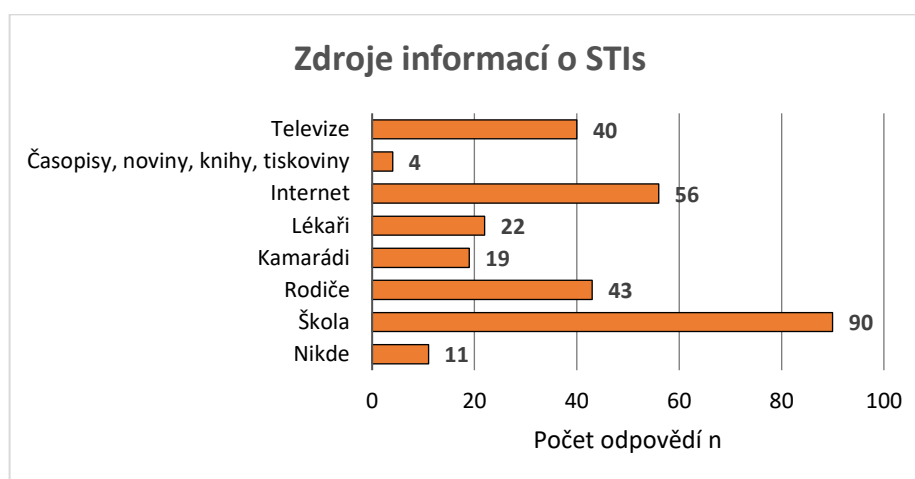
Pokud srovnáme navzájem dosažené výsledky jednotlivých tříd, tak můžeme pozorovat zvyšující se průměr dosažených bodů v závislosti na ročníku. Maximálně bylo možné získat 15 bodů a do měření bylo zahrnuto všech 8 položek včetně těch, jejichž znalost mezinárodní stanovy doporučují až dospívajícím od našich 7. ročníků. Ve srovnání s předchozím blokem *Já a tělo* je největší rozdíl v 6. třídách, kde je zaznamenán klesající průměr o dva body. Odpověď můžeme hledat například u rodičů, kteří se této tématice se svými dětmi věnují mnohem méně než té předešlé, zároveň 58 % žáků projevilo nezáměr o dané téma. Pokud se tedy dospívající sám nezajímá, ve škole se problematika sexuálního chování neprobírá, nemá důvod se ptát rodičů, kteří byli uváděny, jako nejčastější zdroj informací a kteří reagují na dítě, nežli sami začínají, tak to nemůže vést k prohloubení znalostí. Naopak v 9. třídách nyní dosáhli o něco vyššího průměru a nižší směrodatné odchylky, což znamená, že jejich výsledky nejsou až tak rozptýlené kolem průměrné hodnoty, ale více žáků disponuje podobným kvantem znalostí. Při porovnání těchto dvou bloků žáci dosáhli o něco nižšího průměru v bloku *Sexuální zdraví*, ale zároveň v předchozím bloku bylo možné dosáhnout šestnácti bodů, směrodatná odchylka se změnila jen o jednu desetinu hodnoty směrem dolů. Zde vidíme velký rozdíl i v osobním zájmu, kdy naopak žáci vyšších ročníků si aktivně vyhledávají více informací na internetu, od kamarádů a rodiče jdou naopak stranou. Zároveň velká část z nich uvádí, že se téma ve škole probíralo. Žáci tedy vykazují jednak vyšší osobní zájem a vypovídají i to samovolně přicházejících informací a vzhledem k těmto faktorům tedy nedosáhli výsledku, který bychom mohli očekávat.

Okruh Pohlavně přenosné nemoci

Tento blok se věnuje pohlavně přenosným chorobám (STIs), které byly důležitým podnětem k zavedení sexuální výchovy a stále je na ně kladen důraz jako na samostatné téma.

DŽ, otázka č. 37: „Z jakých zdrojů jsi získal/a informace o pohlavních nemocech?“

Graf 38: Odpověď na otázku č. 37, DŽ

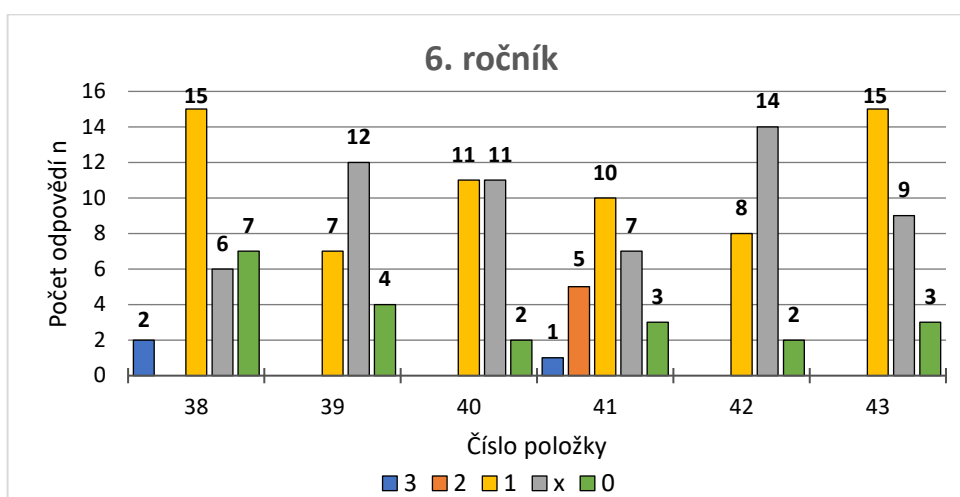
Z grafu vidíme, že žáci uváděli nejčastěji jako zdroj informací školu, od které se to zároveň na základě doporučení MŠMT očekává. Jedná se o nejpreferovanější zdroj informací ve všech dotazovaných třídách v největším zastoupení v 9. ročnících, kde ho uvedlo 44 žáků z 51 dotazovaných. Druhým často uváděným zdrojem je internet, jehož využití stoupá zároveň s ročníkem. Informace od rodičů získává 43 dotazovaných, na které se nejčastěji obrací žáci 7. tříd. Ukazuje se, že i rodiče dětí 7. ročníku jsou tématu otevření více, než je tomu v ostatních ročnících. Také 11 žáků, z čehož je 7 z 6. tříd, uvedlo, že informace nikde nezískává.

Znalostní část tohoto bloku sestává z uzavřených a polouzavřených otázek. Jiný typ položek jsme použili pro získání více informací o vědomostech v oblastech, které by mohly být na volné vysvětlování pro některé žáky komplikované. V některých položkách je více správných odpovědí nežli jedna, proto je tato část i odlišně hodnocena. Za každou správnou odpověď je udělen 1 bod, pokud tedy v otázce jsou 3 možné správné odpovědi, tak má respondent možnost získat 1–3 bodů. Za špatnou odpověď je uděleno 0 bodů a vynechaná položka je označena symbolem x.

Znění otázek:

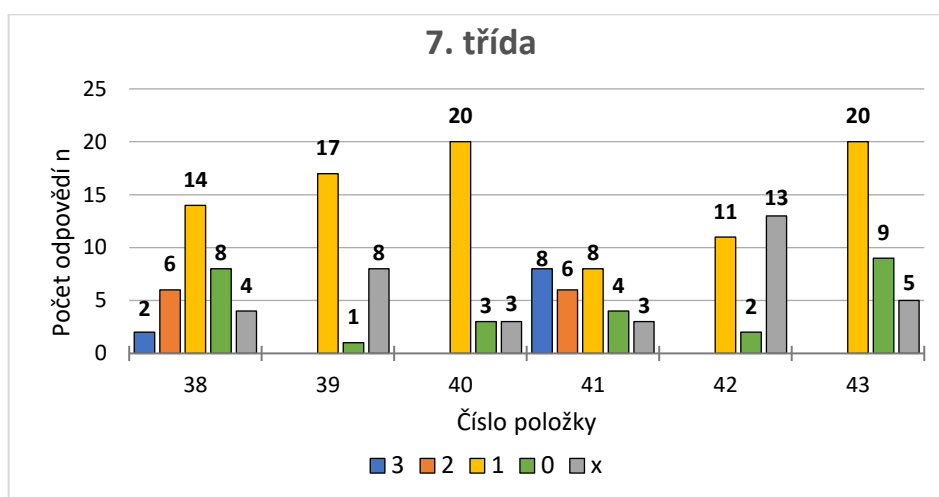
38. Jaké nemoci jsou sexuálně přenosné?
39. Jaký je rozdíl mezi HIV a AIDS?
40. Je možné AIDS vyléčit?
41. Jakými způsoby se může HIV přenášet?
42. Může neléčená pohlavní nemoc vést k neplodnosti?
43. Jaká antikoncepce chrání před přenosem pohlavní choroby?

Graf 39: Odpovědi na otázky č. 38–43, 6. ročník

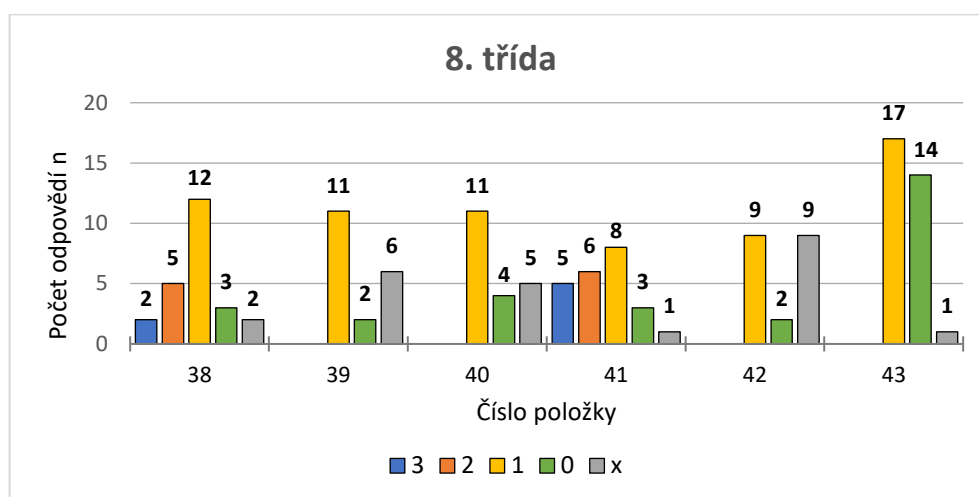
V otázce č. 38 byly 3 správné odpovědi, které všechny správně označili dva z dotazovaných. Sedmnáct žáků správně uvedlo HIV/AIDS. Zároveň ale 7 žáků považují za pohlavně přenosnou nemoc rakovinu. Znat aspoň názvy nejčastějších pohlavně přenosných nemocí je doporučena dětem ve věku 9–12 let. Konkrétnější znalosti jejich symptomů, přenosu nemoci a možnosti léčení jsou doporučeny dospívajícím od 12 let. Správně na otázku 39 odpovědělo 7 dotazovaných, ale o něco více respondentů ví, že se člověk napadenou zmiňovanou nemocí nemůže už úplně vyléčit. Otázka 41 měla 3 správné odpovědi, které všechny odhadl jeden žáků. Odpověď *nechráněným pohlavním stykem* uvedlo 14 respondentů, 6 správně uvedlo *krevními produkty* a několik další ví, že je přenos možný z matky na plod, avšak několik žáků tvrdí, že se nemoc přenáší *bodnutím hmyzem*. Otázka 43 předpokládá znalost pouze prezervativu, jakožto jediné správné odpovědi k prevenci před pohlavně přenosnými chorobami. Žáci, kteří na otázku reagovali, odpovídali správně, pouze několik málo jedinců uvedlo zároveň *hormonální pilulky*. Znalost dalších antikoncepčních metod je doporučena pro žáky od 12 let, tedy od 7. ročníku. Znalosti v této části žáci ohodnotili na škále číslem 1, která je v dotazníku popsána jako *slyšela jsem o tom*, ačkoli dle výsledků znalostního testu se v tématu orientují lépe než v předešlých tématech, kde své znalosti spíše přeceňují.

Graf 40: Odpovědi na otázky 38–43, 7. ročník

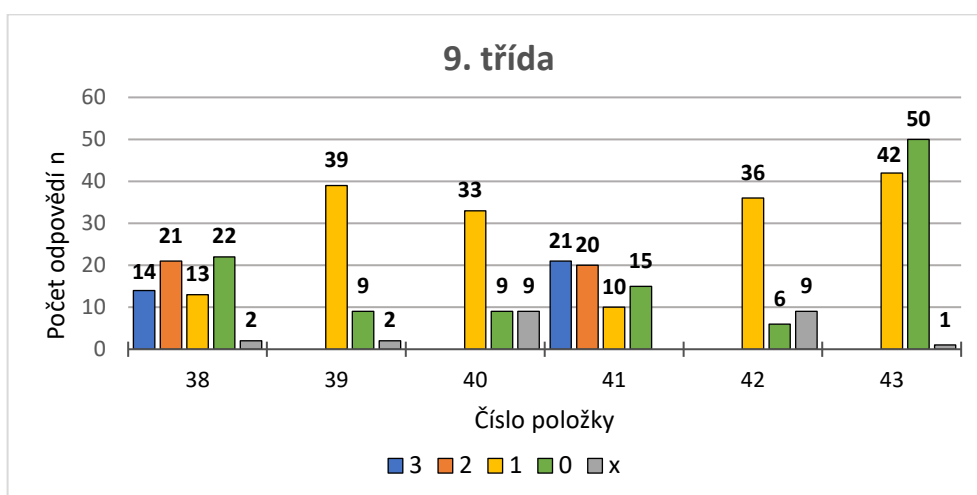
Z výsledků šetření je patrné, že ve všech těchto položkách žáci 7. tříd skórovali výše než žáci o ročník níže. V otázce 38 odpovědělo 22 žáků HIV/AIDS a dalších 8 dokázalo uvést aspoň jednu další pohlavně přenosnou chorobu, nicméně někteří z dotazovaných zařazují mezi ně i rakovinu či dokonce zánět močové trubice či slepého střeva. Značný posun je zaznamenán v položce 41, kdy více žáků dokázalo správně označit více způsobů, kterými se může HIV přenášet, nejčastější odpovědí však zůstává *pohlavním stykem*. Mezi cesty přenosu nemoci byl zařazen i kašel či pot, ale vždy zároveň v kombinaci se správnou odpovědí. V otázce prevence přenosu pohlavní choroby uvedlo 20 žáků správně prezervativ, ale zároveň relativně hodně dotazovaných ze souboru uvádí i jako ochranu hormonální antikoncepci či nitroděložní tělísko, které neposkytují ochranu před nákazou. Žáci by dle doporučení již měli znát funkce jednotlivých antikoncepcí nebo minimálně nejrozšířenější, kterou je hormonální antikoncepce. Žáci 7. tříd převážně získávají informace ve škole a 5 rodičů z 8 uvádí dané téma jako probírané a i dle výsledků znalostního bloku se minimálně s tímto tématem žáci setkali, avšak můžeme říci, že potřebují objasnit fakta a vyvrátit mýty o pohlavně přenosných chorobách. Hodnocení vlastních znalostí odpovídá i jejich orientaci v tématu, tedy slabší průměr (2,4).

Graf 41: Odpovědi na otázky 38–43, 8. ročník

Ve srovnání s nižším ročníkem se znalosti mezi žáky o tolik neliší, pokud budeme brát v potaz, že v této třídě je o 6 respondentů méně než v 7. třídě. Žáci dokázali lépe určit pohlavně přenosné nemoci, ale za to jim častěji chybí hlubší znalosti, na které se doptáváme v dalších položkách. Je překvapivé, že až 14 dotazovaných uvedlo jako ochranu před pohlavně přenosnou chorobou nitroděložní tělísko, hormonální pilulky a další metody antikoncepce, které slouží ke kontrole početí, ale nechrání před nakažením pohlavně přenosnými chorobami. V některých případech dokonce ani neuvedli prezervativ, ale právě pouze jinou z antikoncepčních metod. Vzhledem k přepokládanému věku žáků a k tlaku vnějších, ale i tamních činitelů na bezpečné sexuální chování, není tento výsledek uspokojivý. Žáci 8. tříd však projevili největší zájem o více informací z oblasti SV a také jako zdroj informací o sexuálním zdraví uvádí právě 18 žáků z 20 školu. Rodiče žáků z 8. ročníku se tématům SV doma spíše vyhýbají a konkrétně *pohlavně přenosné nemoci* nepatří mezi často probíraná témata doma, za to ale více jak polovina dotazovaných by toto téma uvítala ve škole. Žáci ohodnotili své znalosti o něco níže než žáci 7. třídy a přidělili si na škále hodnotu 2,25.

Graf 42: Odpovědi na otázky č. 38–43, 9. ročník

Žáci 9. ročníků prokázali znatelně lepší orientaci v tématu tohoto bloku. V položkách, kde bylo možné získat více bodu (ot. 38 a 41) častěji uhádli minimálně 2 či všechny 3 správné odpovědi. I přes určení správných odpovědí, ale zároveň s nimi uváděli ta nesprávná. Například 13 žáků zahrnuje pod pohlavně přenosné nemoci rakovinu (ve výběru odpovědí se jedná o rakovinu prostaty a děložního čípku) a 8 zánět močové trubice. Stejně tak tomu je i v otázce 41, kdy 7 žáků říká, že je nákaza možná i bodnutím hmyzem či potem. Nejpřekvapivější jsou výsledky z otázky 43, kde sice 94 dotazovaných uvedlo správnou odpověď, ale 43 uvedlo chybně i další antikoncepční metodu jako ochranu před pohlavně přenosnými nemocemi. Pro lepší ilustraci této položky přikládáme tabulku znázorňující četnosti jednotlivých odpovědí otázky.

Tabulka č. 5

Odpověď	Četnosti
Kondom	94
Hormonální pilulky	27
Hormonální injekce a implantáty	10
Pesar	15
Nitroděložní tělísko	25

Různé druhy antikoncepce, jejich výhody a nevýhody, by žáci měli v tomto ročníku již znát. Jednak vzhledem k jejich věku a překračující hranici 15 let a jednat dle mezinárodního doporučení, které probrání antikoncepčních metod směřuje k dospívajícím ve věku 12–15 let. Podle uvedeného je umí pravděpodobně vyjmenovat a názvy jim nejsou úplně cizí, ale nejsou obeznámeni už s jejím využitím, bez kterého tyto poznatky ztrácejí smysl. Žáci také uvedli jako nejčastějším zdrojem informací o pohlavních chorobách školu

a internet, které se pravděpodobně přičinili na výsledku. Všichni dotazovaní rodiče považují tuto problematiku pro daný věk za důležitou a jsou nakloněni její výuce ve škole. Dále při posuzování dosavadních vlastních znalostí v oblasti *pohlavně přenosné choroby* se třída ohodnotila na škále číslem 3,4.

Tabulka č. 6

	N	\bar{X}	Min.	Max.	SD
6. třída	24	3,54	0	8	2,36
7. třída	26	5,54	0	10	2,10
8. třída	20	5,55	2	9	2,21
9. třída	51	7,06	1	10	1,98
Celkem	121	5,79	0	10	2,47

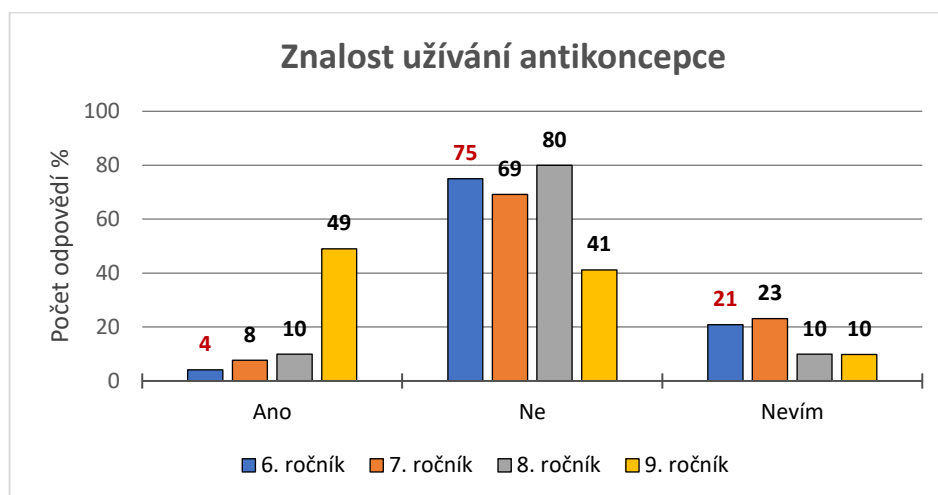
Tabulka srovnává bodové výsledky jednotlivých tříd a hromadně tohoto bloku. Do měření byly zahrnuty všechny uvedené položky a maximální počet získaných je 10, kterého se podařilo dosáhnout 7. a 9. třídám. Jak již bylo patrné z grafů, tak výsledkově jsou 7. a 8. třídy téměř srovnatelné, dokonce nižší ročník disponuje nižší směrodatnou odchylkou. Žáci 9. tříd se prokazatelně v této oblasti orientují nejlépe z naměřených tříd a z předešlých bloků. Rozptyl naměřených hodnot kolem průměrného výsledku činí 1,98 odchylek, což poukazuje na celistvost dosažených znalostí. Pokud se podíváme na výsledek celkového bloku, tak má též nejvyšší úspěšnost. Příčinou mohou být jednak položky, které jsou jinak koncipované než je tomu v předešlých blocích a také konkrétní téma *pohlavně přenosné nemoci* má ve výuce větší prostor a ukotvení a zároveň má zastání u rodičů, kteří jsou spíše nakloněni jeho výuce.

Okruh Těhotenství a antikoncepce

Tato část není věnována vzniku průběhu těhotenství, jehož znalost se předpokládá spíše pro mladší žáky, ale zaměřuje se na prevenci předčasného či nechtěného těhotenství.

DŽ, otázka č. 44: „*Byl/a jsi seznámen/a s užíváním či dávkováním některých antikoncepčních metod?*“

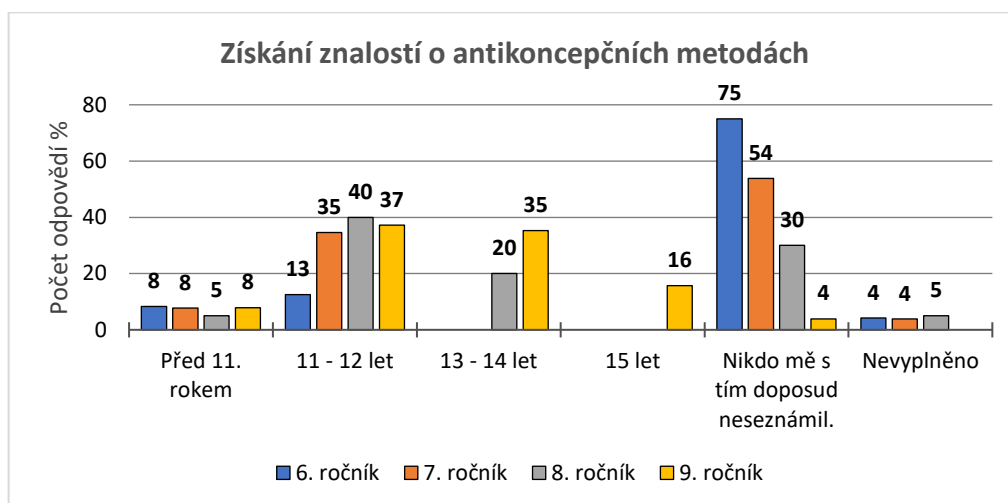
Graf 43: Odpověď na otázku č. 44, DŽ

Znalosti o antikoncepci by žáci měli nabývat v etapách. Od 9 let by se měli učit jednotlivým druhům antikoncepčních metod, které chrání před nechtěným těhotenstvím. Ale až v pozdějším věku je doporučeno probírat podrobnější vlastnosti antikoncepce. O aplikaci dalších antikoncepčních metod by se měli učit od 15 let. Na základě uvedeného jsou výsledky 6. tříd označené červenou barvou, neboť se u nich tato znalost ještě nepředpokládá. Žáci 7. a 8. ročníku s užíváním spíše ještě taky nebyli seznámeni, ale velký skok je v 9. třídě, kde 49 % žáků říká, že s užíváním některých antikoncepčních metod byli seznámeni, stále se jedná ale jen o přibližně polovinu z dotazovaných a protože v 9. třídě se vyskytují již žáci, kterým je 15 let nebo brzy bude, tak jsou tyto dovednosti pro ně relativně aktuální.

DŽ, otázka č. 45: „*V kolika letech jsi byl/a seznámen/a s antikoncepčními metodami?*“

Graf 44: Odpověď na otázku č. 45, DŽ

Mladistvých jsme se ptali na přibližný věk, kdy byli prvně seznámeni s antikoncepčními metodami a nejčastěji voleným věkem je 11–12 let. Možnost *nikdo mě s tím doposud neseznámil* má od nejnižšího ročníku relativně strmou sestupnou tendenci. Více jak polovina žáků z 8. a 9. tříd uvedli, že s metodami již seznámeni byli, pokud tomu tak tedy je, tak jak je možné, že tolik žáků z těchto tříd špatně určilo účel užití antikoncepce v položce z předchozího bloku. Možná to poukazuje na pouhé vědomí o existenci antikoncepce nikoli však na využitelné znalosti. Výuku o prevenci před nechtěným těhotenstvím prosazují do škol nejvíce rodiče žáků 7. tříd a zároveň tito rodiče téma otevřeli i doma se svým dítětem častěji než rodiče jinak starých žáků.

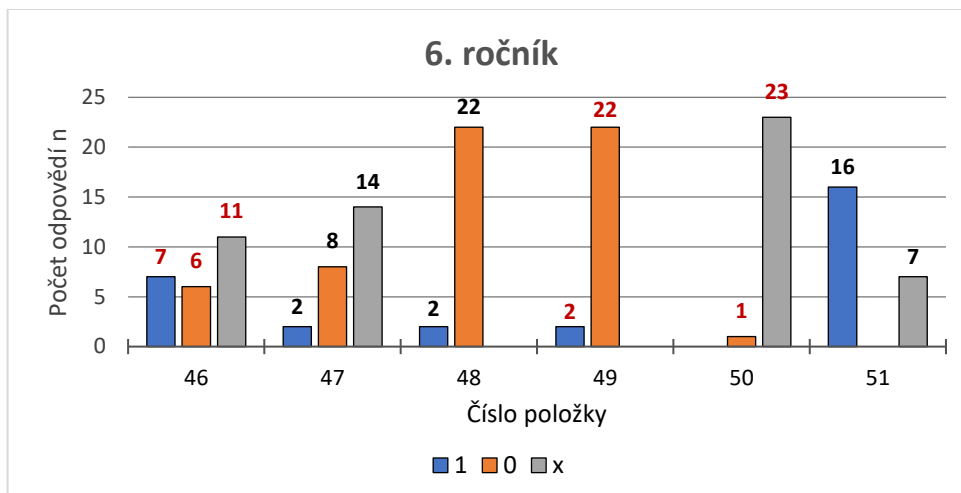
Znalostní část sestává z šesti primárně uzavřených a jedné otevřené otázky, jejíž znalost se předpokládá pouze u žáků 9. tříd. Pro žáky 6. tříd jsou určeny pouze dvě položky (47 a 51), nicméně všichni byli vybídnuti k vyplnění všech položek, abychom mohli zjistit celkovou informovanost žáků, nikoli jen v doporučených oblastech. Výsledky těch položek, které nejsou určeny danému ročníku, jsou odlišeny červenou barvou, aby je čtenář mohl od sebe lépe rozeznat. Uzavřené položky mají na výběr z odpovědí *ano*, *ne*, *nevím*. Správná odpověď je za 1 bod, špatná za 0 bodů, a pokud odpověď neznali, tak byla označena symbolem x.

Znění položek:

46. Může dívka otěhotnět při svém prvním sexuálním styku?
47. Může dívka otěhotnět během menstruace? (měsíčků)
48. Víš, k čemu slouží pilulka "po"? (Postinor, Escapelle, EllaOne)
49. Víš, jak a kde můžeš tuto pilulku "po" získat?

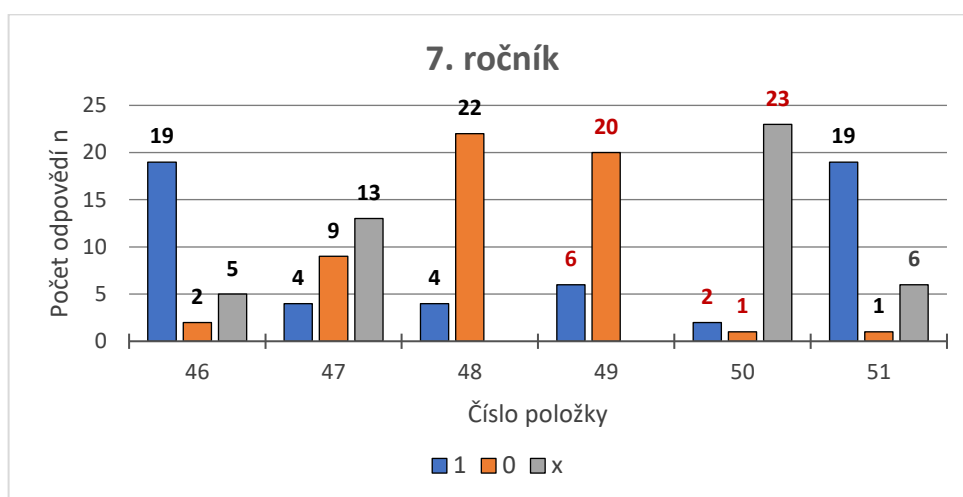
50. Prosím, stručně popiš, co to pilulka "po" je a jak ji lze získat.
51. Může být jeden kondom užít vícekrát?

Graf 45: odpověď na otázky č. 46-51, 6. ročník

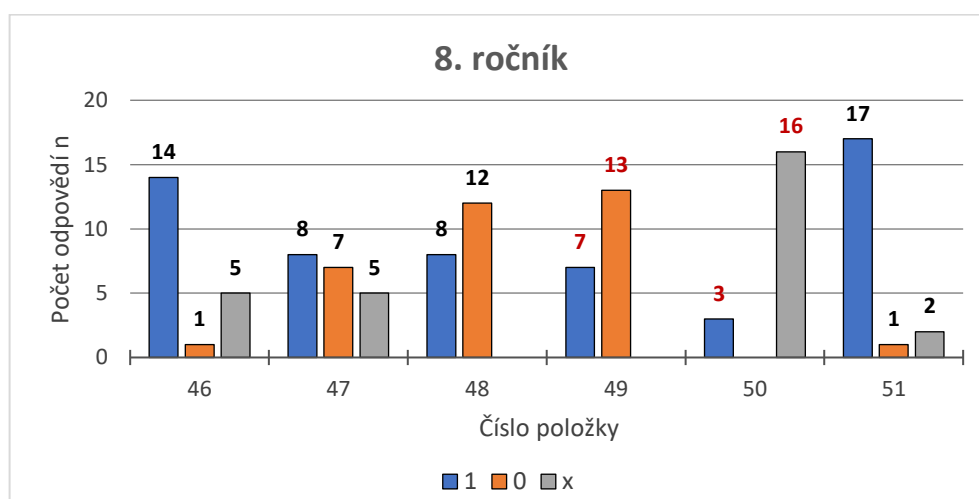
Ačkoli se nepředpokládá znalost některých položek (červeně zvýrazněné), tak 7 žáků vědělo, že žena může otěhotnět již při svém prvním pohlavním styku. V dalších případech těchto otázek vědělo správnou odpověď naprosté minimum žáků. Pokud se podíváme na otázky č. 47, 48 a 51, jejichž znalost je již doporučena, tak pouze poslední položka se setkala s úspěchem, na kterou dokázalo odpovědět správně 16 z dotazovaných. Tři z uvedených otázek souvisejí s postkoitální antikoncepcí, žáci tohoto věku by měli vědět, že se jedná o jednu z metod antikoncepce, ani do této skupiny ji však nedokázala většina zařadit. Rodiče byli tázáni, zda téma *jak těhotenství předejít*, by mělo být v daném ročníku součástí výuky a 13 z 19 odpovědělo, že ano. Už ale pouze 5 z nich se danému tématu věnují i doma. V části dotazníku hodnocení vlastních znalostí se hromadně žáků ptáme na oblast *těhotenství a jeho přerušeni*, respektive ukončení, o kterém, jak bylo již uvedeno, se žáci 6. ročníku neučí, takže ke svým dosavadním znalostem přiřadili žáci nízkou hodnotu 1, která v dotazníku je pro žáky definovaná jako *slyšel jsem o tom*.

Graf 46: Odpověď na otázky č. 46-51, 7. ročník

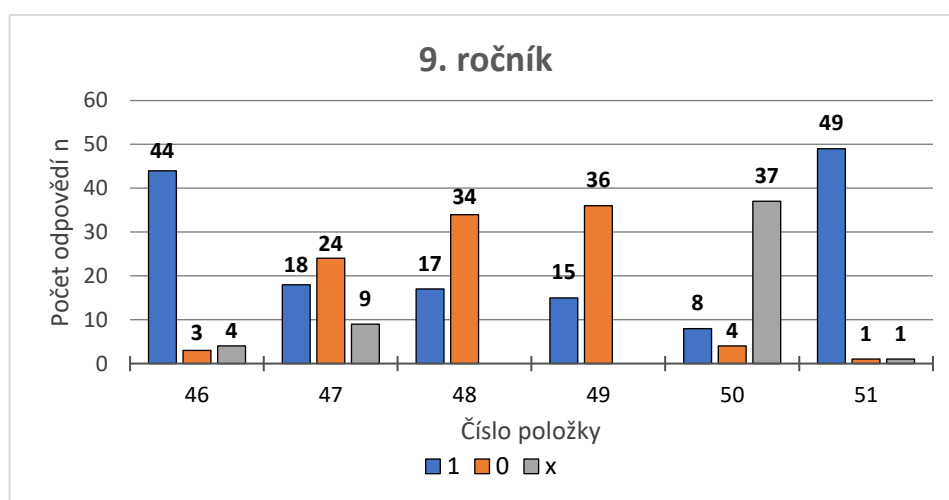
V položkách č. 46 a 51, vědělo správnou odpověď 19 žáků, což jsou $\frac{3}{4}$ z dotazovaných. Je překvapivé, že na položku, která se prakticky týká menstruačního cyklu, odpověděli správně pouze 4 žáci. Dle doporučení je tato znalost předpokládána u dospívajících ve věku 9–12 let. Stejně tak se potýkali i s problémem při určení druhu antikoncepce. Celková informovanost je o něco vyšší než v předchozím ročníku, ale zdaleka nedosahují očekávaným znalostem. Přitom 7 rodičů z 8 by dané téma uvítalo ve výuce sexuální výchovy a zároveň 5 rodičů téma prevence nechtěného těhotenství probralo doma se svým dítětem. Žáci dosáhli tedy krajních základních znalostí a obdobnou si přiřadili i hodnotu na sebesuzovací škále vlastních znalostí, tj. 2,2. V jednotlivých odhadech svých znalostí se žáci mezi sebou velmi liší stejně tak jako ve výsledcích znalostního testu.

Graf 47: Odpovědi na otázky č. 46-51, 8. ročník

V 8. ročníku se žáci prokázali většími znalostmi než žáci o ročník níže, ale stále nejsou adekvátní k jejich věku. Na položku 48, jejichž znalost je doporučena pro dospívající ve věku 9–12 let, dokázalo správně odpovědět „až“ 8 žáků, nicméně to je více než v předešlém ročníku. Více z dotazovaných také pozná postkoitální antikoncepci a dokonce 7 z dotazovaných tvrdí, že ví, kde se pilulka získává. Konkrétně to však aspoň přibližně popsali 3 dotazovaní. Jedna dívka napsala, že se jedná o „pilulku, která (zabije) vajíčko“ a další správně uvedla, že se dá sehnat v lékárně. Pouze 2 rodiče žáků 8. tříd by uvítalo dané téma ve škole, ale většina z dotazovaných preferuje toto téma, aby zůstalo spíše na rodičích. Třináct žáků dle výsledků šetření již bylo seznámeno s antikoncepčními metodami, avšak o jejich správném užívání vědí pouze 2 žáci. Ačkoli žáci 8. ročníků vykazují vyšší znalosti v této oblasti než žáci 7. ročníků, tak své znalosti posoudili níže hodnotou 2,4.

Graf 48: Odpovědi na otázky č. 46-51, 9. ročník

Odpověď na tyto položky by už měli znát všichni žáci 9. tříd. Nejúspěšnější jsou v položkách č. 46 a 51. Patnáct žáků se prokázalo konkrétnějšími znalostmi o postkoitální pilulce a z toho 8 dotazovaných jej dokázalo popsat vlastními slovy. Získávali jsme vysvětlení typu: „pilulka po je pilulka, která může po nechráněném styku zabránit těhotenství, ale je dostupná pouze na předpis“. Na předpis se dala pouze sehnat dříve, nyní se dá sehnat volně v lékárně, což někteří žáci i uváděli, ale už se žádný z nich neuvedl, že se prodává na základě občanského průkazu. Až na 2 žáky 9. tříd, všichni uváděli, že s antikoncepčními metodami byli seznámeni, vzhledem k naměřeným výsledkům své znalosti dostatečně nepotvrdili. S tématem se setkali převážně ve škole a dle výpovědí rodičů má i takto zaměřená výuka jejich podporu. V tématu *těhotenství a antikoncepce* by

žáci měli mít mnohem ucelenější znalosti, nežli vykazali ve znalostním testu. Dle sebeposuzovací škály dosahují středních znalostí s hodnotou 3,7.

Tabulka č. 7

	N	\bar{x}	Min.	Max.	SD
6. třída	24	1,21	0	3	0,93
7. třída	26	2,08	0	5	1,32
8. třída	20	2,95	1	6	1,50
9. třída	51	3,04	1	6	1,50
Celkem	121	2,45	0	6	1,53

Tato znalostní část se skládala z různě náročných otázek, takže musíme postupovat opatrně při porovnávání tříd. Každopádně celkově můžeme říci, že s vyšším ročníkem se zvyšují i průměrné hodnoty dosažených bodů. Maximálně možný počet dosažených bodů pro 6. třídu byly 3 body, kterých dosáhlo i několik málo jedinců. Výsledky oscilují blízko průměrné hodnoty, takže dotazovaní jedinci jsou v této oblasti podobně informovaní. Pro sedmé a 8. ročníky byly na základě doporučení přiřazeny stejné položky a mohly dosáhnout maximálně 4 bodů, nicméně se v obou třídách podařilo správně odpovědět na položky určené starším žákům, takže někteří dosáhli vyššího počtu bodů. Žáci 9. tříd by měli znát už odpovědi na všechny uvedené položky, které znalo 6 žáků a dosáhli tak maximálního počtu šesti bodů. Podle naměřené směrodatné odchylky se celkové výsledky znalostí pohybují nejbližší kolem naměřené průměrné hodnoty ze všech předchozích znalostních bloků. Je možné, že se na tom přičinily otázky s nižším počtem možných odpovědí, takže se zvýšila šance trefit správnou odpověď, a také méně maximálně dosažených bodů.

Okruh zákon a sexuální chování

Sexuální chování má své hranice, které jsou vymezené zákonem. Při porušení či nevědomosti těchto zákonů jedinec ohrožuje nejen zdraví své, ale i zdraví či život okolí. Tato část je považována za důležitou, protože učí jedince znát svá práva, práva dětí a dospívajících, která jsou specifická a v jistých ohledech mají dopad na sexuální a reprodukční zdraví, na jehož podpoře si zakládá právě sexuální výchova.

DŽ, Otázka č. 52: „*Kdy si myslíš, že je správně pro člověka začínat se sexuálním životem?*“

Tabulka č. 8: Uváděné odpovědi žáků a jejich četnosti

Ročník	Odhadovaný věk žáků							
	13	14	15	16	17	18	19	20
6. ročník	0	0	3	3	1	4	1	1
7. ročník	1	0	3	4	1	6	1	1
8. ročník	0	0	3	1	0	3	0	0
9. ročník	1	2	11	5	4	9	0	2

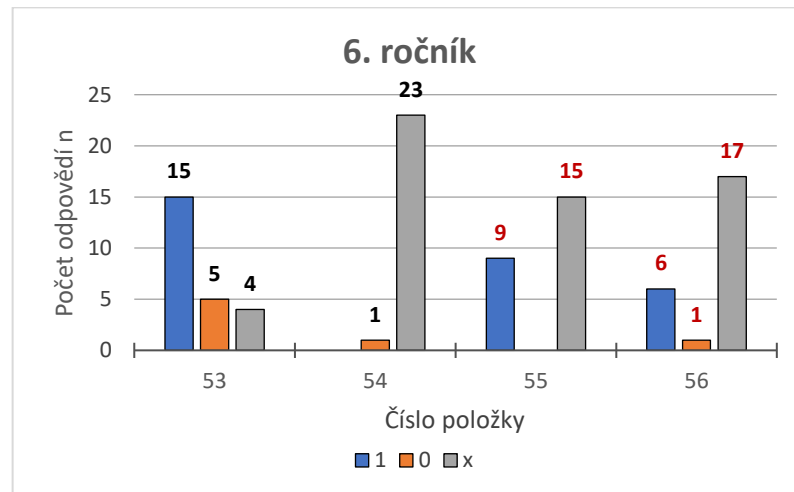
Tabulka demonstruje odpovědi žáků dle jednotlivých tříd. Otázkou se ptáme na subjektivně vnímaný správný čas pro začátek sexuálního života, který se tedy může různě lišit. Se zákonem stanovenou věkovou hranicí souhlasí nejpočetněji žáci 9. tříd, někteří dokonce považují za správný věk započatí sexuálního života nižší než 15 let. Zjistili jsme, že často uváděným věkem pro všechny ročníky je 18 let a žádná volba nepřekročila 20 let. Objevovaly se i slovní odpovědi, kdy se respondenti nechtěli „vázat“ k jednomu určitému věku. Pro představu jich pár zde uvedeme: „s tím pravým“, „až na to bude připravený“, „po dospívání, a objevení vlastního těla, dívka třeba 14-16 let, chlapec 15-18“. K popisu toho správného času se uchylovali pouze žáci 9. tříd. Nejvyšším subjektivně vnímaným ideálním věkem pro začátek sexuálního života má v průměru 7. třída, tj. 17,4 let a naopak nejnižším průměrem uváděných věků má 9. třída, tj. 14,7 let.

Ve znalostní části jsou obsaženy 4 otázky, 3 uzavřené a 1 otevřená. Každá z otázek má jednu správnou odpověď ohodnocenou jedním bodem, za nesprávnou odpověď je uděleno 0 bodů a odpověď *nevím* byla označena symbolem x. Odpovědi na otázky, jejichž znalost pro daný věk se na základě mezinárodního doporučení nepředpokládá, jsou v grafu vyznačeny červeným písmem.

Znění položek:

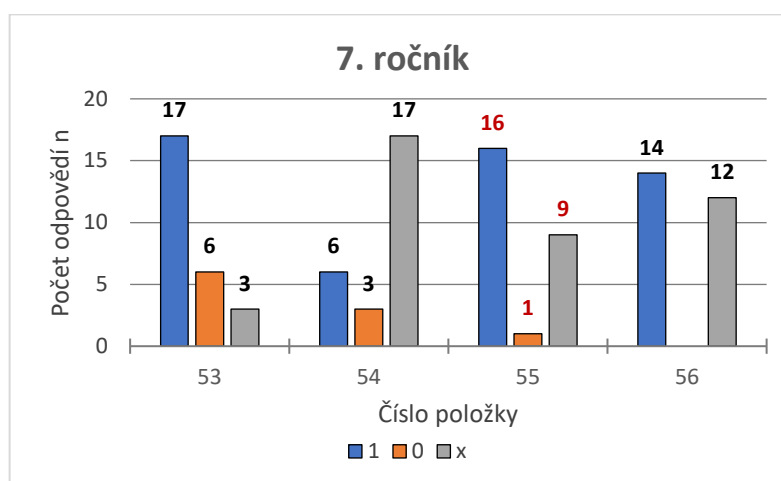
53. Do kolika let věku je pohlavní styk trestný?
54. Je sexuální deviace sama o sobě trestná?
55. Je vědomé přenášení pohlavní choroby trestné?
56. Je v České republice legální umělé ukončení těhotenství? (tedy záměrné ukončení)

Graf 49: Odpovědi na otázky č. 53-56, 6. ročník

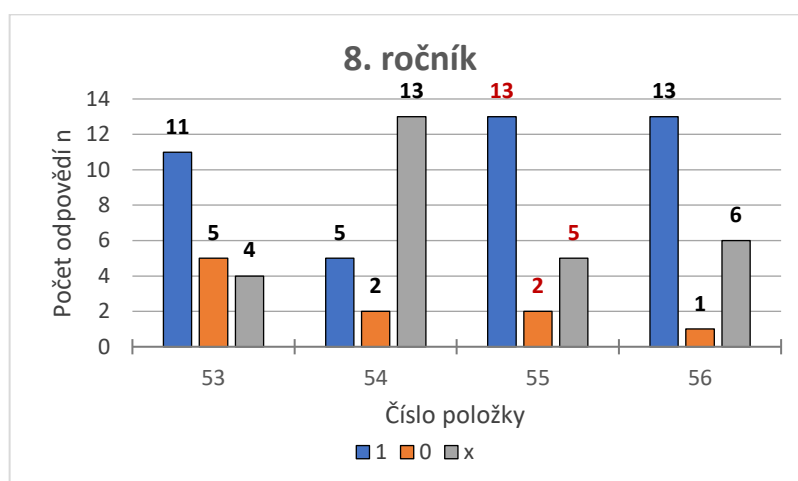
Správnou odpověď na otázku č. 53 uvedlo 15 žáků, při špatné odpovědi uváděli 18 let. Věkovou hranici, od které lidé legálně mohou provozovat pohlavní styk, by žáci měli znát již od 9 let. Náš český právní řád pod pohlavní styk zahrnuje jakékoli ukájení pohlavního pudu s osobou mladší 15 let (Trestní zákoník 40/2009 Sb. O pohlavním zneužití §187). Vědomí této hranice je pro mladé dospívající a děti důležité proto, aby si sami dokázali určit, kdy je na nich nebo v jejich okolí páchan trestný čin. Všichni dotazovaní žáci 6. ročníku uvedli, že neznají pojem sexuální deviace a nedokázali uvést tedy ani příklady, což se pro jejich věk ani nepředpokládá. V příručce vydané UNESCO (2018), je část, která se vyjadřuje k formování postojů k odlišným názorům týkající se sexuality, k respektu odlišných sexuálních praktik a souvisejících lidských práv. Ačkoli tedy žáci nemusí znát konkrétní názvy sexuálních deviací, tak by měli vědět, že existují mezi lidmi určité odlišnosti ve vnímání své sexuality, která je člověku přirozená a není trestná do doby, kdy tím neohrožuje zdraví své či okolí. Konkrétně se k sexuálním deviacím příručka nevyjadřuje. O trestnosti vědomého přenášení pohlavní choroby je zmínka až u staršího věku, ale i přesto 9 žáků znalo správnou odpověď. Téma těhotenství je s dětmi a mladistvými probíráno již mnohem dříve, ale začíná se od jeho vzniku, průběhu, prevence a až ve starším věku se mluví o jeho záměrném ukončení, takže odpověď na poslední položku zná menší počet žáků. Informace tito žáci v tématu sexuálního chování získávají dle uvedeného převážně od rodičů a svých kamarádů. Zároveň pouze minimum dotazovaných uvedlo předmět, který by se dané tématice ve škole věnoval. Dále vůbec nejméně žáci posoudili své znalosti této problematiky hodnotou 0,5.

Graf 50: Odpovědi na otázky č. 53-56, 7. ročník

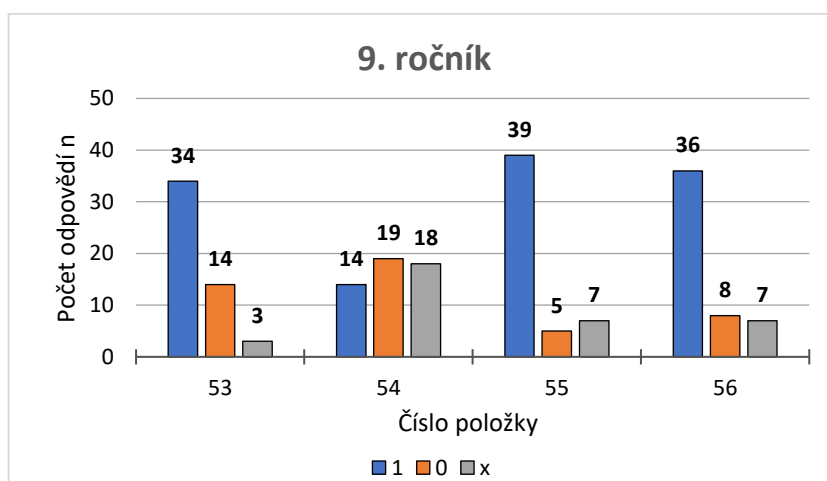
Žáci 7. třídy si ve všech otázkou vedou o něco lépe, avšak věkovou hranici špatně odhadlo 6 z dotazovaných, většinou však špatně uváděli vyšší věk, pouze jednou byla jako věková hranice uvedena 14 let. Otázka č. 54 je pravděpodobně pro ně ještě náročná, protože většina se na ni ani nesnažila odpovídat. Za to na následující položku správně odpovědělo 16 dotazovaných a pouze 1 byla špatně. O pohlavních chorobách by se na základě doporučení mělo spíše učit ve smyslu, jak lidem nakaženým pohlavně přenosnou chorobou poskytnout podporu, učí je, že i oni mohou vést plnohodnotný život a snaží se předcházet stigmatizaci těchto osob. Kapitola o právech, povinnostech a omezení nemocného je směřována až k dospívajícím od 15 let, ačkoli je nepochybně také důležitá a její dřívější znalost nenarušuje či neohrožuje vývoj dospívajících. Poslední položka je již, na rozdíl od mladších žáků, dospívajícím tohoto věku určena a také v ní mají vyšší úspěšnost než v přechozím ročníku. Správně na ní dokázalo odpovědět 14 žáků a zbylí dotazovaní na ni neodpovídali vůbec. V této položce jde pouze o vědomí možnosti ukončení těhotenství, neváže se tedy na znalost jeho postupu, průběhu a možným rizikům, která je doporučena pro žáky starších 15 let. O začlenění tématu *ukončení těhotenství* do výuky ani dotazovaní rodiče nejeví velký zájem, ale nemůžeme říci, dokonce jeden z rodičů (žáka 7. třídy) se výslovně vyjádřil, že toto téma by na školách nemělo vůbec zaznít. Dle žáků a jejich hodnocení vlastních znalostí této oblasti nedosahují ani základních znalostí a průměrnou hodnotou třídy je 1,7.

Graf 51: Odpovědi na otázky č. 53-56, 8. ročník

Výsledky dotazníkového šetření této znalostní oblasti jsou téměř srovnatelné s výsledky předešlého ročníku, pokud budeme brát v potaz, že dotazovaných žáků je v 8. třídě méně. Je však již znepokojující, že ¼ žáků považuje 14 či 18 let za věk, který je opravňuje k pohlavnímu styku. Předpokládaný věk žáků tohoto ročníku je 13–14 let, takže se blíží k věkové hranici, díky které nabijí nových práv a povinností, se kterými by měli být seznámeni před dovršením 15 let, a neměl by tedy již být problém na otázku o tomto věkovém milníku správně odpovědět. Na další otázku vztahující se k sexuální deviaci nedokázala většina vůbec odpovědět, většina žáků také neví, co pojem znamená. Naopak 13 žáků z dotazovaných ví, že vědomé přenášení pohlavní choroby je trestné, ačkoli jim položka není určena. Stejný počet žáků ví, že je u nás přípustné umělé ukončení těhotenství. Překvapivě žákům 8. ročníku některé základní informace unikají, což odpovídá i průměrné hodnotě 2, kterou získali v části sebesposuzování vlastních znalostí.

Graf 52: Odpovědi na otázky č. 53-56, 9. ročník

Na základě výsledků těchto položek žáci vykazují lepší přehled v dané problematice, ale mají zároveň poměrně vysokou chybovost. Tedy témata jim nejsou cizí, ale získali zavádějící informace. Například 14 žáků, uvedlo špatný věk legálního začátku prvního pohlavního styku, i přesto, že části dotazovaných již 15 let je. O to více alarmující je, když většina špatných odpovědí zní 14 let. V předchozích otázkách žáci uvedli, že pojem sexuální deviace částečně znají, ale na položku 54 většina odpověděla špatně, což může poukazovat na převládající negativní postoj k lidem se sexuální deviací. Několik málo žáků uvádí, že se jedná o „úchyláky“ a že „napadají a znásilňují děti a postižené lidi“. Tato zjištění ukazují opačný výsledek původních cílů, které stanovilo UNESCO za podpory dalších mezinárodních organizací. Na další položky dokázali odpovědět s menšími obtížemi a lépe než v předchozích ročnících, ale zároveň nedosahují předpokládaného výsledku. V části hodnocení vlastních znalostí na škále třída získala v průměru 3,4 bodů, které vypovídají o vyšších středních znalostech.

Tabulka č. 9

	N	\bar{x}	Min.	Max.	SD
6. třída	24	1,25	0	3	1,03
7. třída	26	2,04	0	4	1,11
8. třída	20	2,10	0	4	1,02
9. třída	51	2,41	0	4	0,92
Celkem	121	2,05	0	4	1,08

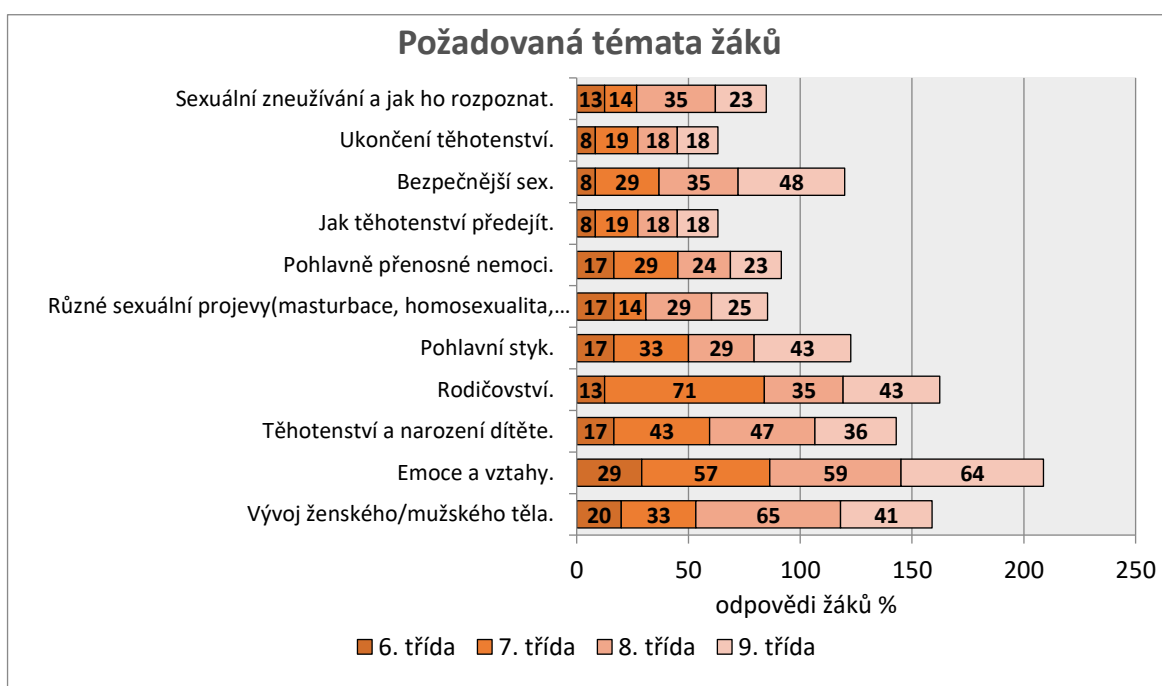
Maximální možný počet získaných bodů jsou 4, kterého se podařilo dosáhnout několika jedinců v 7., 8. a 9. třídách. Nejnižší průměr dosažených výsledků má 6. třída, u které se to i předpokládá, neboť položky pro žáky tohoto věku mohou být ještě náročnější a témata jim jsou vzdálená. Mezi 7. a 8. třídou ani podle jednotlivých výpovědí respondentů, ani podle celkového výsledku není velký rozdíl. Pouze o několik málo setin vykazují žáci 8. třídy lepší výsledek. Nejvyšší ročník opět dokázal odpovědět správně v největším počtu dotazovaných a také méně často jim byla témata cizí, zároveň však mají největší počet špatných odpovědí. Dle předchozího zjištění je sexuální výchova v 9. třídách součástí i rodinné výchovy a základů společenských věd, kde by se mimo jiné měli věnovat i tématům tohoto bloku, nicméně tak uvedlo pouze 11 dotazovaných. Dle zjištění si tyto informace spíše žáci dohledávají sami, neboť ani rodiče se této problematice příliš nevěnují.

8.1.4 Vnímané potřeby znalostí a postoje k sexuálnímu životu

Cílem této práce mimo jiné je na základě zjištěných informací od žáků a rodičů zjistit potřeby dospívajících v oblasti sexuální výchovy. Máme k dispozici doporučení vyjadřující se k potřebám, znalosti o psychickém a fyzickém vývoji dětí a adolescentů, ze kterých můžeme vyvozovat potřeby typická pro jednotlivá vývojová období. Dále je i důležité ptát se přímo těch, jichž se to zejména týká. Jaké mají postoje k sexuálnímu životu, které by se daly dále rozvíjet či kultivovat, jak vnímají své potřeby a stejně tak rodiče dětí většinou rozumí svému dítěti lépe než obecná ustanovení a příručky. Proto jsme se obou výzkumných souborů ptali, jaké oblasti SV je zajímají, jaký mají vztah k sexuálnímu životu a co pokládají rodiče pro své děti za důležité vědět. Zjištěné informace nám pomohou specifikovat kýžené oblasti sexuální výchovy.

DŽ, otázka č. 75: „Zaškrtni všechno témata, o kterých by ses rád/a dozvěděl/a více“

Graf 53: Odpověď na otázku č. 76, DŽ

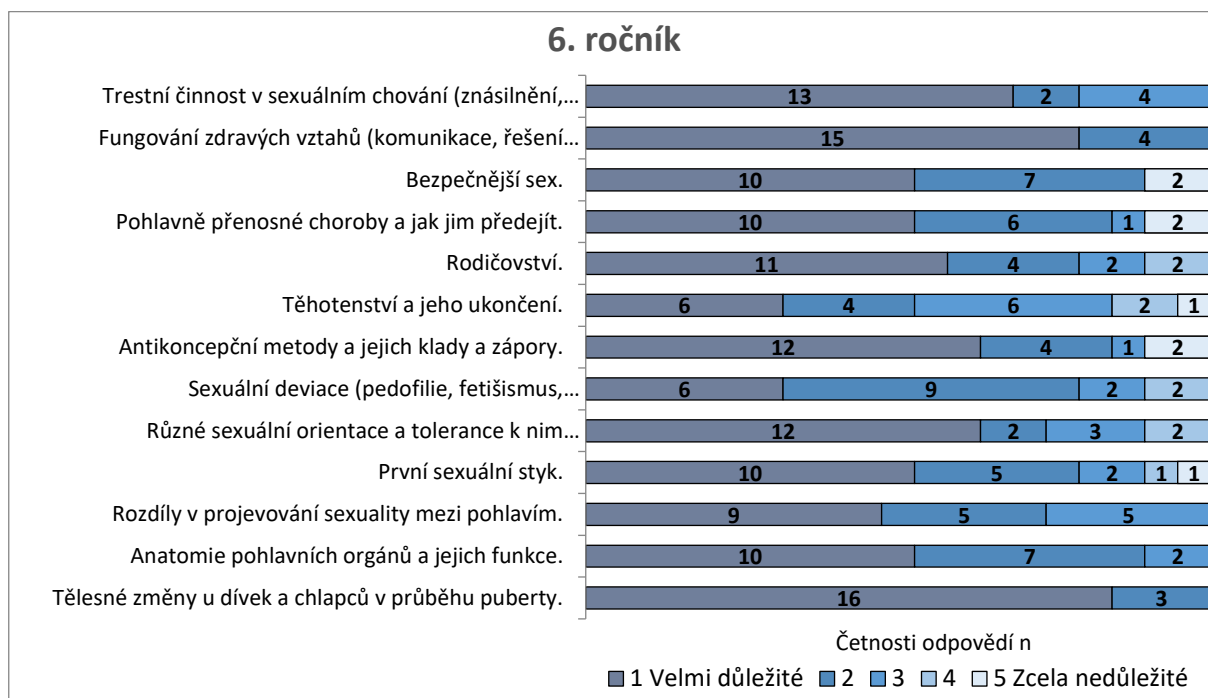

Otázku číslo 84 nevyplnilo 24 žáků z celkového souboru a žáci, kteří ji vyplnili, naopak zaškrtnli často více z uvedených témat. Absolutní četnosti odpovědí byly tedy přepočítány na relativní četnosti z respondentů, kteří odpovídali na danou položku. Bylo zjištěno, že v různém poměru mají žáci druhého stupně zájem o všechna uvedená témata. Pokud výsledek 6. tříd (n=15) porovnáme s mezinárodní příručkou pro výuku sexuální výchovy, tak odpovídá doporučení o probíraných tématech pro daný věk dospívajících.

Tedy že žáci, stejně jako jejich rodiče, jeví největší zájem o vývoj ženského/mužského těla, tj. 40 % dotazovaných, které je v příručce určeno pro věkovou skupinu, pod kterou spadá i 6. ročník a naopak nejméně chtěná témata o *ukončení těhotenství, bezpečnější sex, jak těhotenství předejít* jsou doporučena až starším adolescentům. Sedmé třídy (n=21) by rády získaly více informací o *rodičovství* (71 %), *emocích a vztazích* (57 %). Na těchto požadovaných tématech se shodnou i rodiče svojí nadpoloviční většinou. Nejmenší zájem žáci mají o téma *sexuální zneužívání a jak ho rozpoznat* (14 %), které naopak považují rodiče za jedno z nejdůležitějších. Názory rodičů a žáků se významně liší i v tématu *pohlavně přenosné nemoci*, kdy o toto téma projevilo zájem jen 29 % žáků oproti 100 % rodičům. Žáci 8. tříd (n=17) se nejvíce shodnou na tématu *vývoj ženského/mužského těla* (65 %), které volila sice jen polovina rodičů, ale zároveň to je největší zastoupení rodičů pro 8. třídy. Naopak nejmenší zájem mají o informace související s *ukončením těhotenství* (18 %), ve kterém mají i rodiče nižší preference. Stejně malý zájem mají o související téma zabývající se *jak těhotenství předcházet*, které by rodiče naopak uvítali o něco více (33 %). Rodiče s žáky se opět neshodnou na potřebě informací o *pohlavně přenosných nemocí*, o které projevilo zájem 24 % žáků a 67 % rodičů. Žáci 9. tříd (n=44) se neshodnou s rodiči na tématu *pohlavně přenosné nemoci*, o které jeví zájem pouze 23 %, zatímco 100 % rodičů ho považuje za důležité. Dále o informace ohledně *jak předcházet těhotenství* má zájem vůbec nejmenší počet žáků, tj. 18 %, ale za důležité je považuje 75 % rodičů. V oblasti *sexuálního zneužívání a jak ho rozpoznat* je též značný rozdíl ve vnímání jeho potřeby mezi rodiči, z kterých ho vyžaduje 75 %, a žáky, ze kterých by se tématu chtělo věnovat 23 %.

Potřebné znalosti žáků z pohledu rodičů

Graf 54: Potřebné znalosti dětí 6. ročníku dle rodičů, DR

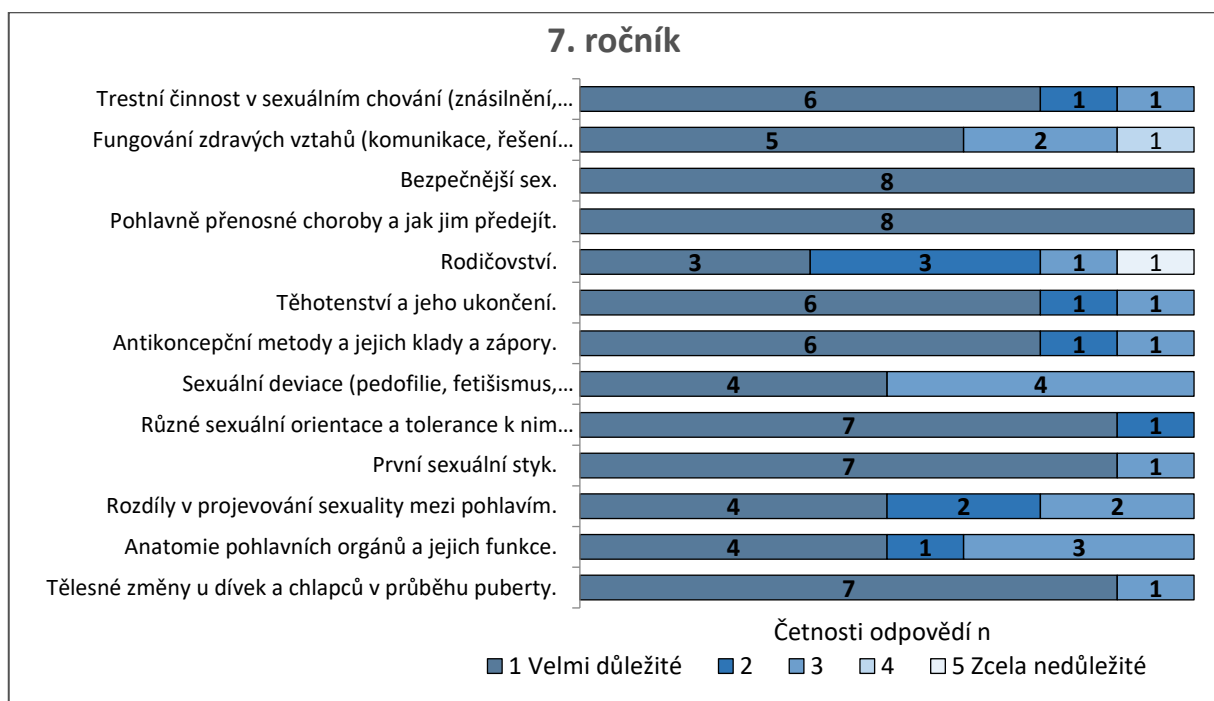

Jako nejdůležitější považují rodiče pro své děti znát tělesné změny probíhající v období puberty, o které v takové míře žáci neprojevíli tak velký zájem.

Dle výsledků dotazníkové šetření považují rodiče pro své děti tohoto věku za velmi důležité znát tělesné změny probíhající v období puberty a fungování zdravých vztahů, pod které spadají dovednosti související s komunikací s řešením konfliktů. V této oblasti se žáci také posuzovali a své znalosti a dovednosti ohodnotili na škále 1,3 body, které vypovídají o minimálních znalostech, ačkoli 15 rodičů tvrdí, že se tématem doma s dítětem věnuje. O tato témata žáci nejeví takový zájem jako jejich rodiče a ani však ve znalostním testu *já a tělo* nedosahovali potřebných znalostí. Většinou ale ani nedokázali odhadnout potřebnost či kvalitu výuky SV neboť se s ní setkávají minimálně. Takže dané téma mohou mít spojené spíše s výukou anatomie či tradičním předmětem na škole nežli něco, co se jich tolik týká. Druhé téma bývá součástí předmětu rodinná výchova, kterou uvedli pouze dva žáci. Více žáků uvedlo i předmět výchova ke zdraví, který může souviset s obojím z uvedeného. Oběma tématům se rodiče věnují s dětmi doma a uvítali by jej i ve škole. Třináct rodičů také jako velmi důležité hodnotí téma *trestní činnost v sexuálním chování*, kterému se ovšem doma věnují pouze 5 z nich, ale 16 dotazovaných by dané téma uvítalo ve škole, takže můžeme říci, že tuto kapitolu by rodiče raději přenechali škole. Podobně je na tom téma antikoncepčních metody, které doma se svými dětmi probralo minimum

rodičů, ale většina z dotazovaných by ho zařadila do výuky SV. Zajímavý je výsledek u položky *sexuální deviace*, které rodiče považují za důležité, někteří se mu věnují i doma a větší část by byla i pro informování žáků ve škole, ale žádný z žáků nedokázal tento pojem zařadit. O pohlavně přenosných chorobách získávají žáci informace kombinovaně od rodičů i ze školy, což se projevilo i ve znalostní části o tomto tématu a rodiče se přiklánějí spíše k jeho důležitosti. U žádné z uvedených položek nepřevahuje pocit nedůležitosti nad vnímání její potřeby. Pouze určitá témata vnímají rodiče pro tento věk o něco potřebněji, ale v základu souhlasí, že by se měli jejich děti seznámit postupně se všemi tématy.

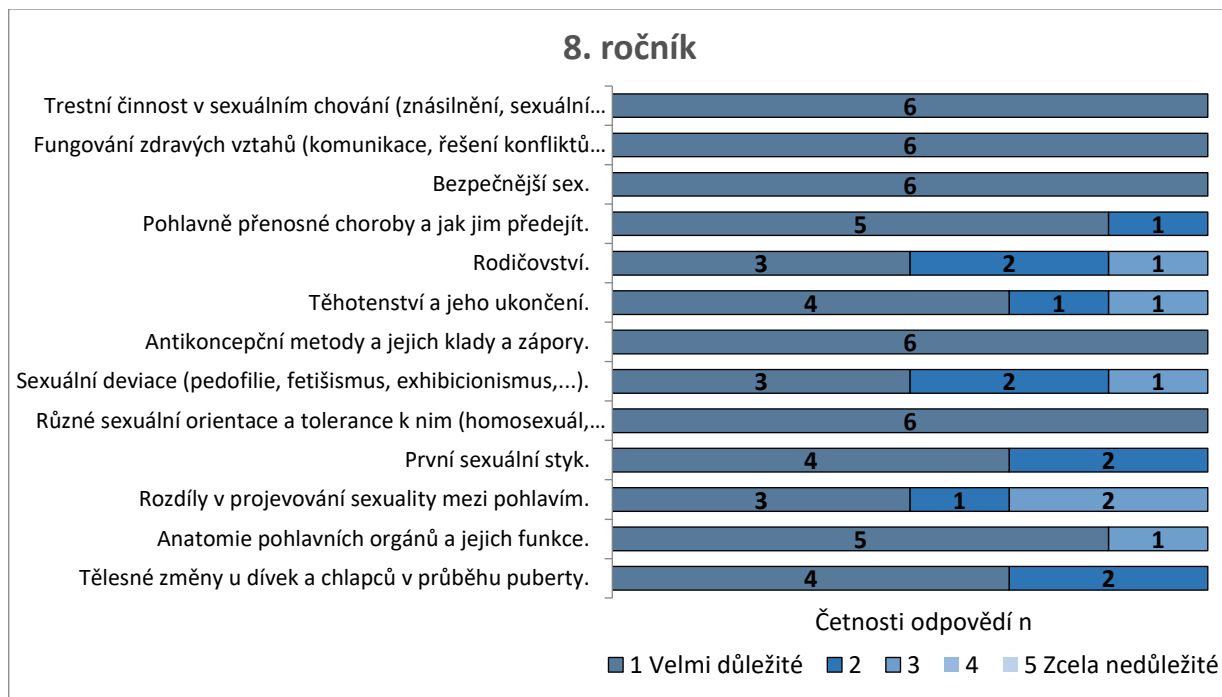
Graf 55: Potřebné znalosti dětí 7. ročníku dle rodičů, DR

Všichni dotazovaní rodiče žáků 7. tříd považují pro své děti za velmi důležité téma *bezpečnější sex a pohlavně přenosné choroby*. Oběma tématům se věnuje část rodičů i doma, ale všichni jsou pro jejich výuku ve škole. Téma pohlavního styku a prvních sexuálních zkušeností, by se dle výpovědi rodičů mělo ve škole probírat spíše doplňkově a raději by ho přenechali ve své kompetenci. Také téma tělesného vývoje v období puberty řadí mezi důležitá témata probírána školou a současně s nimi. Informace o *trestní činnosti v sexuálním chování* by dle sedmi rodičů měli jejich děti získávat naopak spíše od školy. Menší zájem o také biologické téma *anatomie pohlavních orgánů* může být způsobena svojí adekvátností k nižšímu věku. Dle doporučení by mělo být obsahem výuky spíše na 1. stupni základních škol. Dotazovaní rodiče považují za méně důležité téma *rodičovství*,

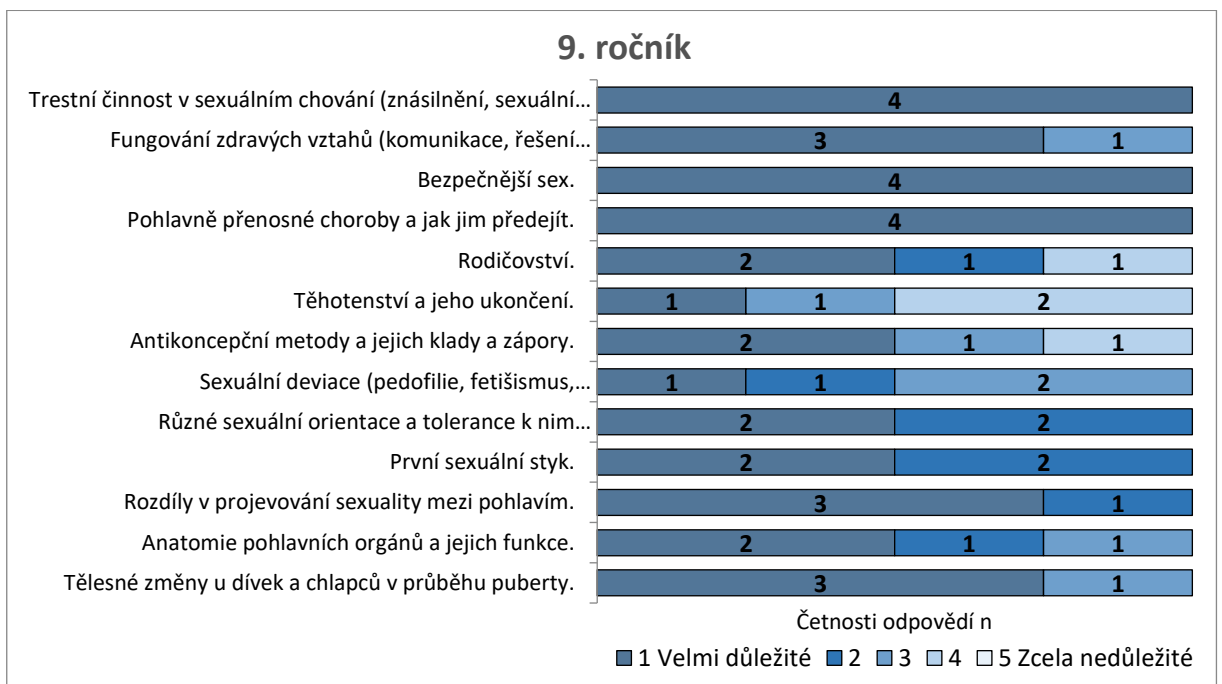
kteřé by naopak 71 % řáků uvítala, a *sexuální deviace*, o kterém dle výsledků znalostní části mají minimální informace. Obě oblasti jsou však uvedena polovinou těchto respondentů v probíraných tématech doma a ve škole.

Graf 56: Potřebné znalosti dětí 8. ročníku dle rodičů, DR

Všichni dotazovaní rodiče řáků 8. třídy považují za velmi důležité získání znalostí v oblasti *trestní činnosti v sexuálním chování*, *fungování zdravých vztahů*, *bezpečnější sex*, *antikoncepční metody* a *sexuální orientace*. O téma týkající se vztahů projeví větší zájem i řáci 8. tříd v ostatních oblastech se s rodiči už neshodnou. Všechna témata označena jako nejpotřebnější by dle rodičů měla být součástí domácí sexuální výchovy a škola by tyto získané informace spíše doplňovala. Dotazovaní rodiče se však shodli, že znalosti o pohlavně přenosných nemocech by řáci měli získávat spíše ve škole a také se této oblasti věnují rodiče spíše méně. Celkově výsledky vykazují větší důraz na potřebu všech uvedených témat, protože jejich hodnocení se pohybuje na škále od 1–3 a nikdo z dotazovaných tedy neoznačil některé z témat pro tento věk řáků jako méně či zcela nedůležité.

Graf 57: Potřebné znalosti dětí 9. ročníku dle rodičů, DR

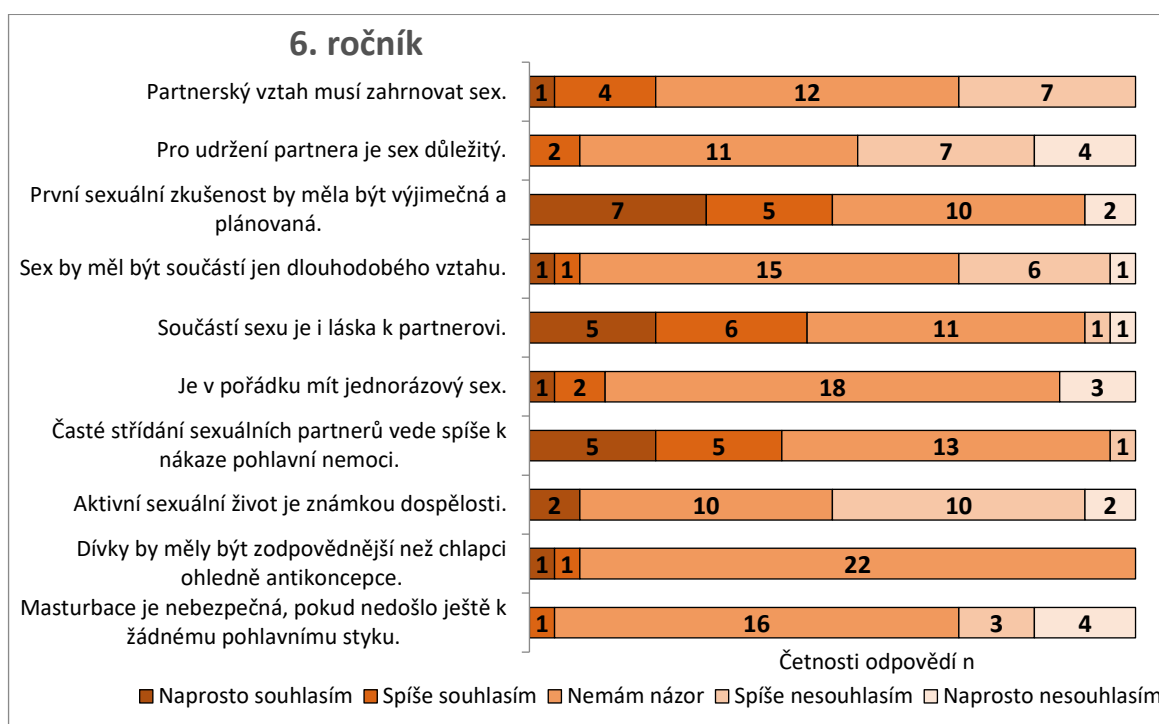

Dotazníkového šetření se zúčastnili pouze 4 rodiče, jejichž děti dochází do 9. třídy základní školy, takže při interpretaci dat a tvoření závěrů se musí postupovat opatrněji. Dle získaných výsledků dotazovaní rodiče považují za nejdůležitější téma *trestní činnost v sexuálním chování a pohlavně přenosné nemoci a bezpečnější sex*, kterým se část dotazovaných věnovala doma a zároveň si myslí, že by tato témata měla být rozhodně součástí SV ve škole. Nejméně za potřebné považují rodiče téměř *těhotenství a jeho ukončení*, respektive těhotenství jsou o něco více nakloněni než části o jeho ukončení, které neprobírají doma se svými dětmi, ani nejsou pro jeho výuku na škole. Je mírně rozporuplné, že téma *bezpečný sex považují* všichni za velmi důležitý a všichni dotazovaní tuto tematiku již probírali se svým dítětem, ale o téma *antikoncepční metody* je menší zájem, ačkoli je do škol podporují stejně tak, ale doma se mu věnují již méně. I přes fakt, že to pro žáky 9. tříd je nejaktuálnější z měřených ročníků.

Vztah a postoje k sexuálnímu životu

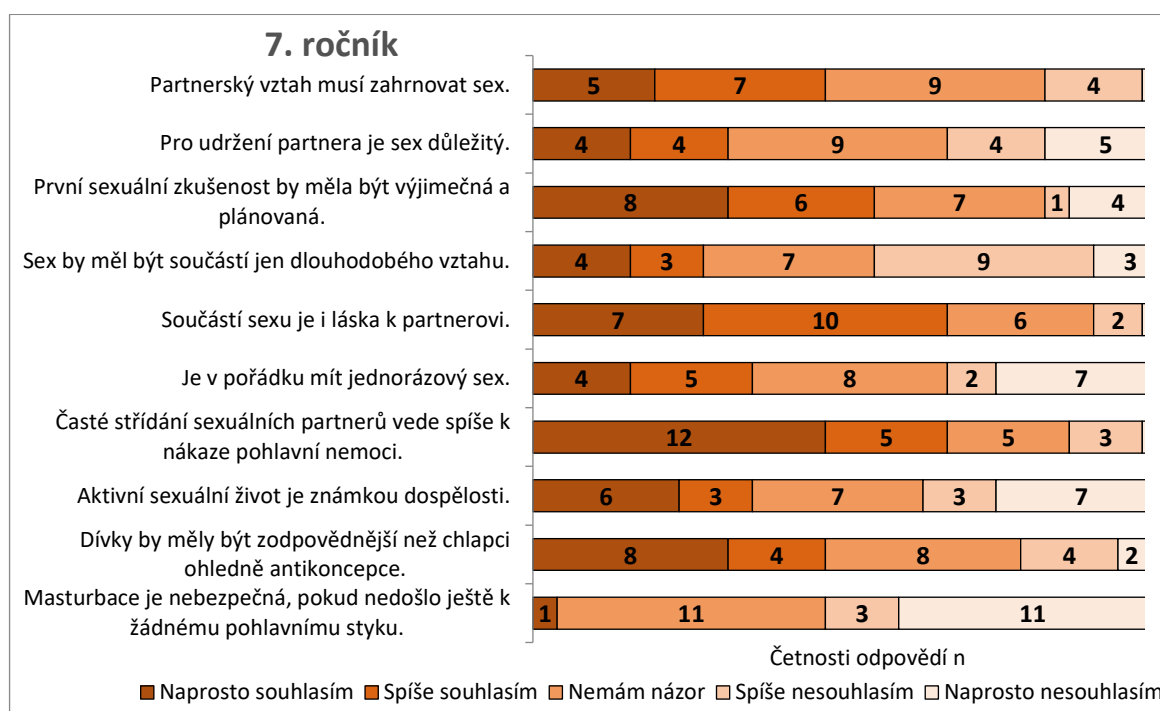
V této části dotazníkové šetření žáci na škále od 1-5 vyjadřovali souhlas či nesouhlas ke konkrétním situacím vztahující se k sexuálnímu životu, kde hodnota 1 vyjadřuje souhlas s uvedeným příkladem a hodnota 5 nesouhlas. Byly vybírány takové příklady, se kterými se budou jedinci dříve nebo později potýkat či na ně vytvořený názor již mají.

Graf 58: Postoje žáků 6. tříd k sexuálnímu životu

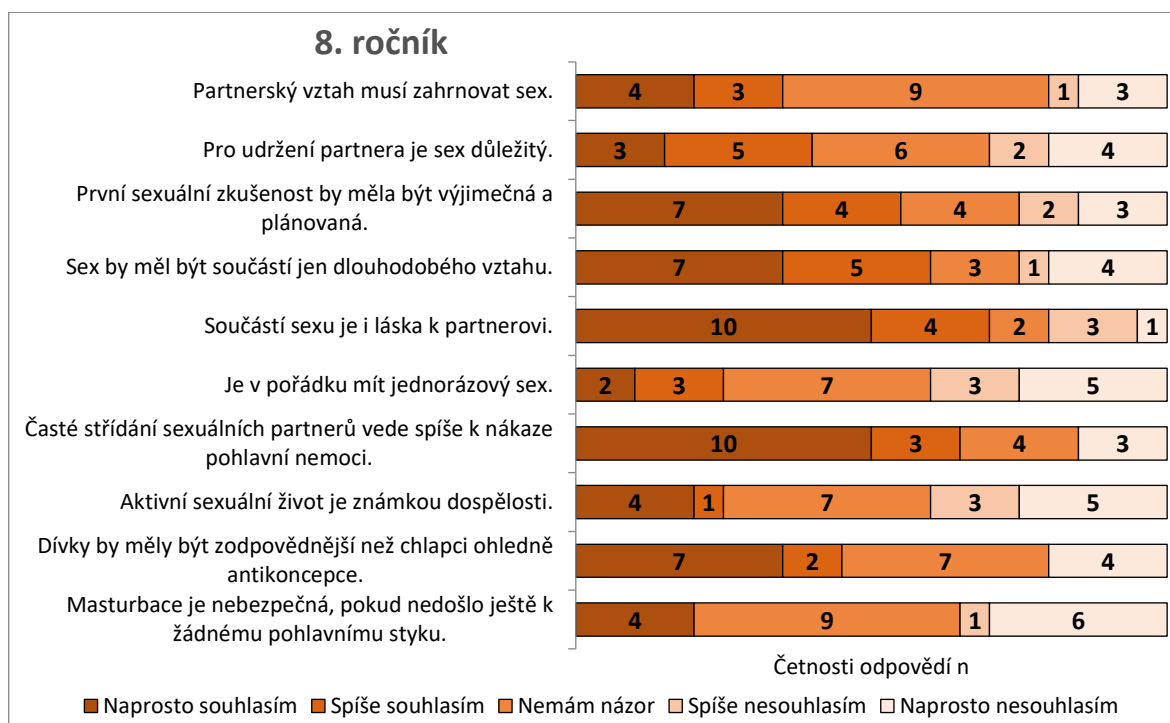
Dle dotazníkového šetření žáci 6. ročníku většinou nemají vyhraněné názory k sexuálnímu chování a častěji volili prostřední neutrální možnost. Stejně se chovali při vyplňování položek o průběhu a hodnocení sexuální výchovy ve škole. Žáci se těmto tématům věnují jen okrajově a informace převážně čerpají od rodičů, od kterých tedy přebírají i dosavadní názory. Vyhraněnější názor můžeme vidět v položce *o první sexuální zkušenosti, která by měla být plánovaná* a 7 dotazovaných s ní naprosto souhlasí a 5 spíše souhlasí. Souhlasem se vyjadřují k tvrzení *součástí sexu je i láska k partnerovi* a k *časté střídání sexuálních partnerů vede spíše k nákaze pohlavní nemoci*. Naopak si spíše nemyslí, že je *pro udržení partnera sex důležitý* a že je *aktuální sexuální život známkou dospělosti*.

Graf 59: Postoje žáků 7. tříd k sexuálnímu životu

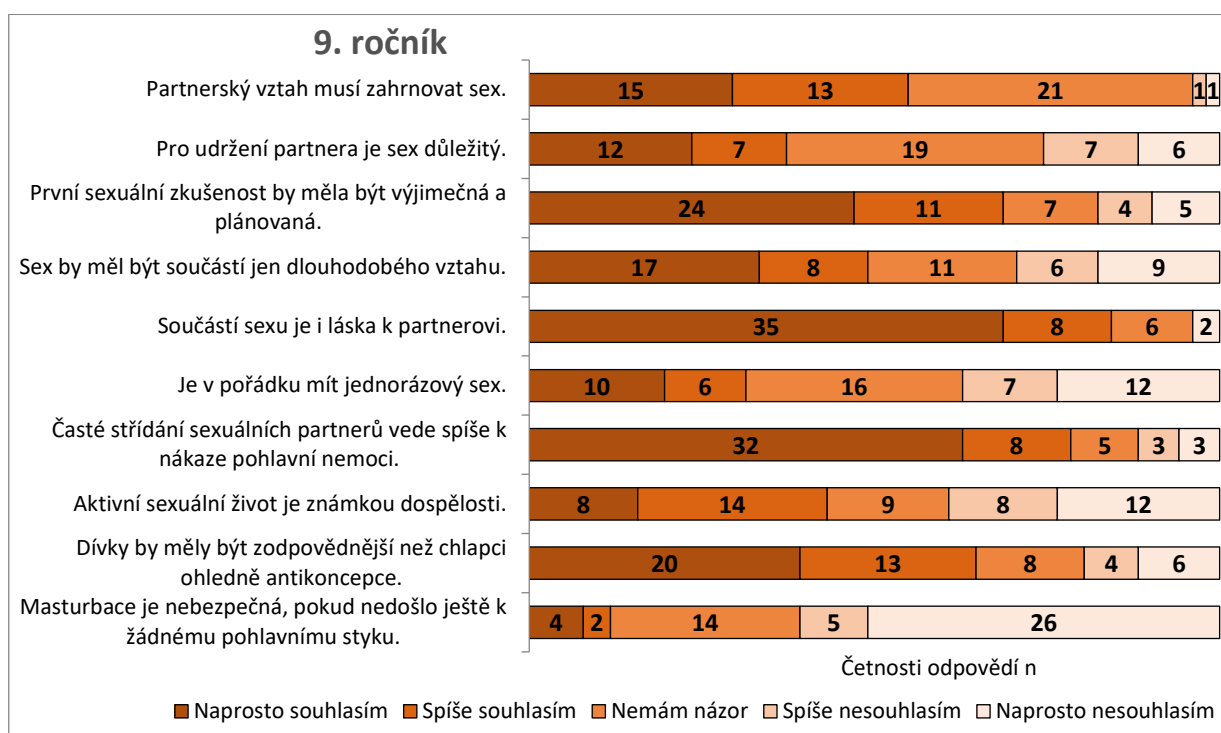
Oproti žákům 6. tříd mají již vyhraněnější názoru k uvedeným příkladům. Větší část souhlasí, že *partnerský vztah musí zahrnovat sex*, ale zároveň že *první sexuální zkušenost by měla být výjimečná a plánovaná* a že *součástí sexu je i láska k partnerovi*. S těmito tvrzeními se bje patrný názor žáků, že *sex nemusí být součástí jen dlouhodobého vztahu*. Pravděpodobně tento názor však nevypovídá o případné promiskuitě respondentů, protože nadpoloviční většina zastává názor, že *časté střídání sexuálních partnerů vede spíše k nákaze pohlavní nemoci*, který nižší ročník ještě tak vyhraněný neměl. Konkrétně tento postoj se zakládá na získaných informacích o pohlavně přenosných chorobách a bezpečném sexuálním chování. Je také zajímavé, že větší část se přiklání k názoru, že *dívky by měly být zodpovědnější než chlapci ohledně antikoncepce*. S touto tezí souhlasí jak chlapci, tak i dotazované dívky, které se tedy cítí být sami zodpovědnější.

Graf 60: Postoje žáků 8. tříd k sexuálnímu životu

Dle výsledků dotazníkového šetření se žáci přiklánějí k názoru, že *první sexuální zkušenost by měla být výjimečná a plánovaná* a že *součástí sexu je i láska k partnerovi*. Od žáků 7. ročníku se tito žáci liší v názoru, že *sex by měl být součástí jen dlouhodobého vztahu*, se kterým mladší žáci spíše nesouhlasili. Také se 13 žáků přiklání k tvrzení, že *časté střídání sexuálních partnerů vede spíše k nákaze pohlavní nemoci*.

Graf 61: Postoje žáků 9. tříd k sexuálnímu životu

Stejně, jako se žáci více vyjadřovali k předchozím položkám v dotazníku, tak i nyní se ukazuje, že jsou schopni vyjádřit své již vytvořené postoje a názory k uvedeným příkladům. Nejvíce žáků se shodlo na tvrzení, že *součástí sexu je i láska*. Oproti tomu chovají sporné názory o *důležitosti sexu pro udržení partnera* a o *jednorázovém sexu*, ve kterých se jednotliví žáci mezi sebou liší. Zároveň ale 32 dotazovaných říká, že *časté střídání sexuálních partnerů vede spíše k nákaze pohlavní nemoci*. Žáci také přenechávají větší zodpovědnost na dívkách v otázce antikoncepce. Konkrétně tento případ se řeší i v doporučení, které má za cíl zvědomit dospívajícím vlastní odpovědnost za bezpečné sexuální chování a společné rozhodování v partnerství v těchto otázkách.

8.1.5 Odpovědi na výzkumné otázky

1. Jaké jsou potřeby žáků ve výuce sexuální výchovy?

Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že výuka sexuální výchovy a její vnímání se mezi ročníky velmi liší. Žáci nižších ročníků se tématům sexuální výchovy příliš ve škole nevěnují a nedokázali tedy ani zhodnotit jejich přínos, dostatečnost či adekvátnost. Sami nepocítíují potřebu více informací a ani je aktivně nevyhledávají. Se zvyšujícím se ročníkem se zvyšuje i zájem o výuku sexuální výchovy. Žáci vyšších ročníků, u kterých sexuální výchova na školách probíhá ve větší míře, považují předávané informace jako

důležité. Ukázalo se, že žáci 8. ročníků vnímají informace předávané v hodinách jako nedostatečné a méně srozumitelné, než žáci 9. ročníků, kteří mají dle uváděného nejrozšířenější výuku sexuální výchovy. Všechny naměřené ročníky se nejvíce přikláněli k tématům vývoje mužského/ženského těla a k otázkám emocí a vztahů. Se stoupajícím ročníkem rostl i zájem o více uvedených témat. Vůbec nejnižší zájem žáci projevili o téma, jak těhotenství předejít a o jeho ukončení.

2. Jsou znalosti žáků dostačující vzhledem k jejich věku?

Výsledky znalostního testu ukázaly, že žádný z ročníků nedosahuje potřebných znalostí pro jejich věk. Výsledky znalostního bloku *já a tělo*, která se věnovala biologické části, od které se předpokládá, že ji žáci budou nejlépe ovládat, dopadla ve všech třídách podprůměrně. Šesté a sedmé třídy dokázali popsat obecné biologické pojmy, nikoli však tělesné procesy spojené s dospíváním, ve kterých se vyšší ročníky orientovali lépe. V oblasti sexuálního chování žáci 6. tříd nedosahují často ani základních znalostí. Od dalšího ročníku znalosti mírně stoupají, ale stále jsou spíše podprůměrné. Nejlépe si žáci vedli v otázkách pohlavně přenosných chorob, těhotenství a antikoncepce, ve kterých se 9. třídy přibližují doporučeným znalostem. Mezi žáky 6. tříd a ostatními ročníky je zaznamenán v dosažených znalostech značný rozdíl. Zároveň i sami žáci 6. ročníků své znalosti považují za minimální. U žáků 8. a 9. tříd klesá počet vynechaných položek a dotazované pojmy pro ně nejsou cizí, ale mají neúplné či zavádějící informace, které se projeví ve vyšší chybovosti při vyplňování. Při hodnocení svých znalostí se žáci mírně nadhodnocovali a platí, čím vyšší ročník, tím lepší sebehodnocení.

3. Jaký žáci mají vztah a postoje k sexuálnímu životu?

Ve vyjadřování postojů se nejméně vyhraňovali žáci 6. tříd, které častěji volili prostřední volbu vypovídající o žádném názoru k uvedenému příkladu. Všichni dotazovaní žáci se shodli, že první sexuální zkušenost by měla být výjimečná a plánovaná, že součástí sexu je i láska k partnerovi a že časté střídání sexuálních partnerů vede spíše k nákaze pohlavní nemoci. Sporné postoje chovají žáci 7.- 9. ročníků k tvrzení, zda je v pořádku mít jednorázový sex, kdy tedy jedna část tvrdí, že to v pořádku je a druhá se staví proti. Stejná situace nastává v názoru o důležitosti sexu pro udržení partnera. Žáci 9. tříd se více odlišují od ostatních tím, že pokládají pohlavní styk za automatickou součást vztahu a že přenechávají větší zodpovědnost v otázce antikoncepce na dívkách.

4. Jaká je zkušenost rodiče se sexuální výchovou doma a ve škole?

Iniciátorem sexuální výchovy doma je spíše dítě, které se přijde zeptat na to, co ho zajímá a rodič se mu snaží otevřeně odpovědět. K tématům sexuální výchovy se dostávají ještě často skrze určité situace, které k těmto diskuzím vedou. V tom je velký rozdíl mezi školou, kde jsou témata předem naplánovaná a informace žák dostane, i když se neptá či nemá zájem. Nezanedbatelná část rodičů si myslí, že témata sexuální výchovy by měly být probíraný primárně doma, ale zároveň většina dotazovaných souhlasí se zavedení učiva do školních osnov. Rodiče tvrdí, že nejsou ze strany školy informováni o průběhu a náplni výuky sexuální výchovy, ačkoli by to uvítali. Škola by získala větší podporu rodičů, kdyby jim dala k dispozici využívaný materiál při výuce sexuální výchovy, se kterými by se mohli předem seznámit rodiče se svým dítětem doma. Při výběru témat sexuální výchovy na škole rodiče volili valnou většinu z nich. Největší zastoupení však má oblast trestní činnosti v sexuálním chování, pohlavně přenosné nemoci a vývoj lidského těla v období dospívání. Biologická stránka je častým tématem i doma, ale dalším dvěma uvedeným tématům se doma věnují spíše méně. Dále téma bezpečného sexu je mimo 6. ročník považováno za velmi důležité jak ve škole, tak i doma. Menší zájem mají rodiče o téma sexuálních deviací a o ukončení těhotenství. Informace z těchto oblastí nezískává dítě ani od svých rodičů. U zbylých témat můžeme konstatovat, že jim jsou ve větší či menší míře rodiče nakloněni.

8.2 Statistické testování

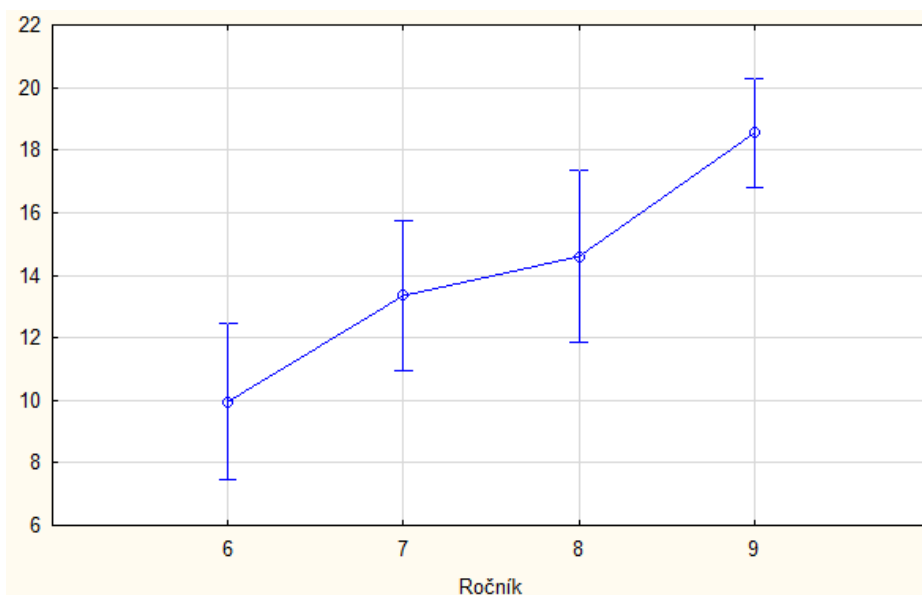
Statistickým testováním byly ověřovány platnosti dvou stanovených hypotéz.

H1: Výkon žáků ve znalostní části testu ze sexuální výchovy se liší v závislosti na ročníku.

Do testování uvedené hypotézy byly zahrnuty všechny zkoumané ročníky a výsledky znalostního testu těch položek, jejichž znalost se předpokládá u všech zkoumaných ročníků. Byly tedy z testování vyňaty položky, které byly doporučeny až starším žákům. Proměnná uvedené hypotézy je hrubý skóre žáků získaný ve znalostní části dotazníku a třída. Znalosti žáků se blíží normálnímu rozdělení. Rozhodli jsme se pro analýzu rozptylu při jednoduché třídění (ANOVA), která zkoumá rozdíly středních hodnot naměřených výsledků rozdělených podle jednoho faktoru, kterou je v tomto případě třída.

H1 byla přijata na základě nalezení vysoce signifikantního výsledku, $F(3, 117) = 11,42$; $p < 0,001$. Znamená to, že výsledek znalostní části dotazníku je závislý na ročníku žáka.

Graf 62: Dekompozice efektivní hypotézy H1

Graf ukazuje naměřené průměry dosažených výsledků a jejich rozptyly u jednotlivých tříd. Dosažené výsledky ročníků ve znalostním testu mají stoupající tendenci a zároveň 9. ročníky vykazují nejnižší rozptyl dosažených výsledků ve srovnání s ostatními ročníky. Naměřené střední hodnoty zkoumaných tříd popisuje tabulka č. 10.

Tabulka č. 10: Naměřené hodnoty

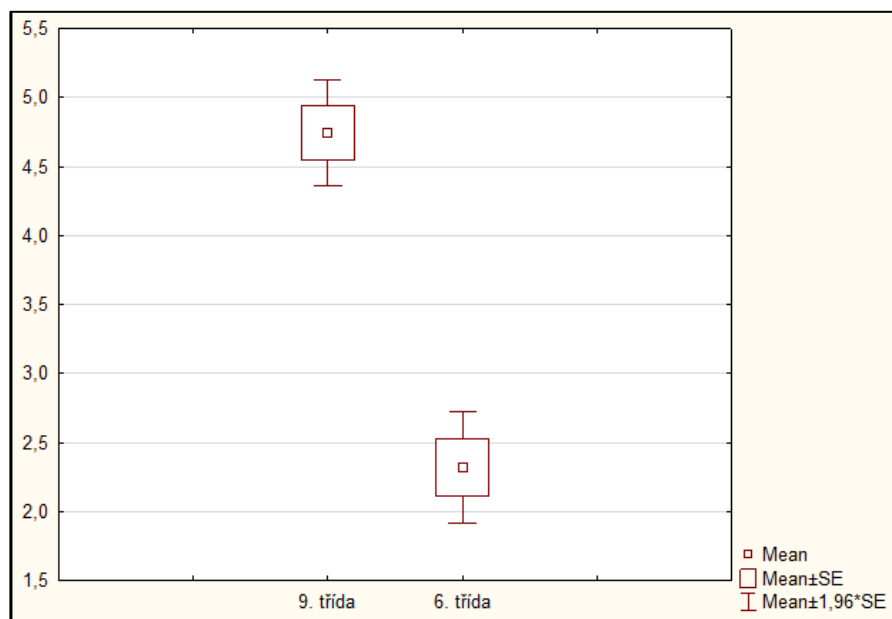
Ročník	N	Střední hodnoty
6	24	10,0
7	26	13,3
8	20	14,6
9	51	18,5
Celkem	121	15,1

H2: Žáci 6. skórují v testu sexuální výchovy méně než žáci 9. tříd.

K ověření hypotézy H2 byly využity dosažené výsledky znalostního testu všech měřených položek. Data mají normální rozdělení, čímž jsme splnily podmínky pro užití parametrické metody. Ověření platnosti hypotézy bylo provedeno pomocí t-testu pro dva nezávislé výběry na proměnných dosažených výsledků znalostního testu 6. a 9. tříd.

H2 byla přijata na hladině významnosti $p < 0,001$; $t = 7,66$. Žáci 6. tříd tedy dosahují významně nižších výsledků ve znalostním testu než žáci 9. tříd.

Graf 63: Krabicový graf výsledků 9. tříd vs. 6. tříd

Graf 63 zobrazuje rozdíl mezi dosaženými výsledky 6. a 9. tříd, který se ukázal být vysoce signifikantní.

Tabulka č. 11

	Průměr	N	SD	Stupně volnosti
9. ročník	4,74	255	3,11	373
6. ročník	2,32	120	2,25	

Výběrový soubor N nepoukazuje na počet žáků ve třídách, ale na počet získaných výsledků od měřených žáků. Protože jsou žáci 9. tříd v souboru zastoupeni ve vyšším počtu, tak jsme od nich získali i větší počet odpovědí než od žáků 6. tříd.

9 DISKUZE

V této kapitole se budeme zabývat detaily výzkumné části, zvolenými metodologickými postupy, důvody zvolení těchto postupů a jejich klady či nedostatky, které vyvstaly v průběhu šetření. Zaměříme se na výsledky výzkumných otázek a hypotéz. Ukážeme si příčiny našich závěrů, které porovnáme s jinými výzkumnými pracemi. Konečná část se pak bude věnovat doporučení pro další výzkumy této oblasti.

Již na začátku výzkumu jsme narazili na problém se sběrem respondentů. Oslovili jsme velké množství základních škol, ale naše návratnost byla mizivá. Zpočátku jsme školy žádaly o zapojení se do výzkumu vyplněním dotazníku pro žáky, pro rodiče těchto žáků a pro učitele prvního stupně, kteří jsou součástí celého projektu, ale ne této práce. Pravděpodobně to bylo přespříliš velká žádost, a tak jsme se rozhodli to omezit na respondenty, které mají nejbližší, tedy žáky a učitele. Touto změnou se zlepšila ochota zapojit se do výzkumného šetření. Následně jsme nabídli školám možnost papírových dotazníků, neboť některé školy nejsou dostatečně vybaveny počítačovými učebny. Tato možnost byla využita dvěma školami, se kterými díky této možnosti byl udržován kontakt, takže jsme si mohli společně nastavit podmínky spolupráce. Tyto školy byly otevřené předložit dotazník žákům v nižších ročnících, čímž se nám vyřešil problém se zastoupením žáků ve třídách. Elektronický dotazník byl totiž vyplňován převážně žáky 9. a 8. tříd. Ukázalo se, že elektronická forma dotazníku byla vyplněna pečlivěji, ve smyslu počtu vyplněných položek než ta papírová. Dotazník je na žáky velmi obsáhlý, což je zřetelné hned na první pohled u papírové formy, takže to mohlo případné respondenty odradit a část skončila s vyplňováním zhruba v polovině dotazníku nebo nepovinné otázky přeskočili (často ty znalostní). Pro sběr dat od rodičů jsme museli zvolit jinou metodu, která ovlivnila typ respondentů, kteří se zapojili do výzkumu. Zvolená metoda je založená na dobrovolné investici svého času do vyplňování a také na osobní motivaci a zájmu o zkoumanou problematiku. Takže rodiče, kteří se zapojili, s námi chtěli sdílet svůj názor, ovlivnit výsledek šetření, mohou mít také odlišný přístup k sexuální výchově od jiných rodičů, kteří se šetření odmítli účastnit. Zatímco žáci se šetření zúčastnili na popud učitele

a ačkoli byli upozorňováni na dobrovolnost vyplnění dotazníku a měli také možnost odstoupit od šetření, tak to jejich zájem o problematiku sexuální výchovy významně neovlivnilo.

Uvedený postup sběru dat zapříčinil nevyváženou skladbu tříd i rodičů, díky kterému mohlo dojít ke zkreslení výsledků. Žáků 9. tříd je dvakrát více než v ostatních třídách, kde se počet respondentů pohybuje od 20–26 žáků, zatímco žáků v 9. třídách je 51. Obdobný problém nastal u výzkumného souboru rodičů. Do výzkumu se zapojilo 19 rodičů dětí docházející do 6. ročníku, zatímco rodiče, jejichž děti jsou žáky 9. tříd jsou pouze 4. Zároveň soubor rodičů je i genderově nevyvážený. O problematiku projevilo zájem 28 matek, zatímco otců pouze 6 a 3 další zaškrtili kolonku jiný pečovatel, u kterých se ale předpokládalo, že budou v menším zastoupení, vzhledem k celkovému zastoupení ve společnosti. Nevyvážený poměr otců a matek mohl zapříčinit i výběr organizací pro sběr respondentů, často neziskových či různá hnutí, která mají vyšší zastoupení žen, takže se dotazník k mužům pravděpodobně tak často nedostal. Zároveň se však na vzorku mohl projevit i obecně větší zájem matek než otců o problematiku sexuální výchovy, na který poukazuje Šilerová (2003a). Na školách se nám naopak podařilo získat genderově vyváženější zastoupení žáků, tj. 67 chlapců a 54 dívek.

Ačkoli jsme měli nízkou kontrolu nad skladbou respondentů, tak díky širokému výběru dat jsme získali odpovědi z více škol, takže máme k dispozici rozličnější informace o situaci sexuální výchovy. Nicméně naše výzkumné závěry se nedají generalizovat na celou populaci, neboť k tomu nemáme k dispozici dostatečně velký soubor respondentů.

Z výsledků výzkumného šetření si nejprve probereme obecnou situaci výuky sexuální výchovy na škole z pohledu rodičů a žáků, jak je uvedeno v interpretaci dat. Ukázalo se, že žáci 6. a 7. tříd často nebyli schopni odpovídat na otázky vztahující se k průběhu sexuální výchovy a uchýlovali se mnohem častěji k odpovědi „nevím“. Zároveň žáci 6. tříd nedokázali jednoznačně určit předmět, ve kterém dochází k výuce sexuální výchovy, zatímco ostatní třídy vždy inklinovali k několika málo volbám, tak žáci 6. tříd volili vše nebo nic. Žáci k hodnocení nemají dostatečné zkušenosti s výukou sexuální výchovy, což dokazuje i výzkum konaný Volfovou (2010), která zjistila, že v 6. třídách opravdu nemá sexuální výchovu 70 % žáků (n=30), zatímco v 9. třídách 80 % žáků potvrdilo, že tento předmět má (n=63). Zároveň žáci 9. tříd hodnotí výuku sexuální výchovy nejkladněji a nejefektivněji. Podle výpovědí získávají ze všech měřených ročníků nejvíce informací v tématech SV, které hodnotí jako potřebné, jejich věku dostatečné, ale

zároveň přes 50 % žáků by rádo získalo těchto informací více. U žáků 8. tříd se ukázalo, že považují informace z oblastí sexuální výchovy za velmi užitečné a stejně tak se o více informací dožaduje 65 % z nich. Žáci 7. ročníku už častěji na otázky odpovídají neutrálně, ale ze žáků, kteří svůj názor uvedli, můžeme konstatovat, že si myslí, že získané informace spíše využije, častěji hodnotí své dosavadní znalosti jako dostatečné a o nové informace projeví nevelký zájem. Je zajímavé, že právě tito žáci, byli nejvíce zaskočeni tělesnými změnami související s pubertou. Žáci 6. tříd ještě o něco více inklinují v každé položce k neutrálnímu vyjádření, ale s vyšší převahou považují také sexuální výchovu za důležitou, O výuku sexuální výchovy jeví mladší žáci spíše menší zájem a informace si většinou ani sami nedohledávají. Je možné, že právě proto, že se s nimi o těchto tématech spíše nemluví, mají pocit, že je to něco špatného či zakázaného, a tak se těmto tématu sami raději vyhýbají. Je v pořádku mít pocit, že se jedná o intimní témata a klást důraz na citlivé předávání informací o nich, ale pocit studu by měl nahradit pocit hrdosti na své tělo a vážit si toho, kým jsme a co cítíme.

Rodiče žáků považují výuku sexuální výchovy za důležitou a názory na její optimální začátek se individuálně liší. Překvapujícím zjištěním bylo, že 7 rodičů z dotazovaných považují za vhodnou dobu začátku sexuální výchovy předškolní věk. Volby rodičů se však nejvíce pohybují v rozmezí 1. stupně základní školy, nejčastěji ve 3. a 5. třídě. Nejzazší volenou dobou je 7. třída, kterou uvedl pouze jeden rodič. Nižší období volila i ta část rodičů, která preferuje výuku sexuální výchovy doma, takže můžeme předpokládat, že se jedná zároveň o věkové období, ve kterém začínají rodiče se svými dětmi hovořit o těchto tématech. Ukázalo se, že 95 % dotazovaných rodičů se svými dětmi o sexuální problematice mluví. Z výzkumu Kinga a Lorusa (1997) víme, že rozhovory nad sexuální tematikou mezi dětmi a rodiči začínají nejčastěji těsně před 13. rokem života, pozdější věk mezi 13-15 rokem uvedlo pak 40 % dotazovaných ve věku 15-18 let. Třináct let odpovídá naší 7. a 8. třídě, čímž tedy tvrzení rodičů neodpovídá tomu, co bylo zjištěno uvedeným výzkumem. Můžeme uvažovat, že komunikace v rodině o tématech sexuální výchovy se zlepšuje, což je milé zjištění. Nesmíme ale zapomenout na fakt, že rodiče mohou mít jinou představu o sexuální výchově než jejich děti. Podle Sneed (2008) mají rodiče tendenci nadhodnocovat míru sexuální výchovy v rodině, takže výpovědi od jejich dětí se mohou lišit. Dále jsme od rodičů zjistili, že 47 % souhlasí s tím, že sexuální výchova by se měla odehrávat ve škole i v rodinách. To je poměrně nízké číslo vzhledem k výsledku jiné studie, která tvrdí, že kombinaci obou prostředí podporuje 95 % rodičů

(Weaver, Byers, Sears, Cohen, & Randall, 2002). Zájem a podporu o sexuální výchovu na školu by u rodičů mohla zvýšit již zmiňovaná spolupráce. Valná většina rodičů uváděla, že nedostávají žádné či minimální informace o průběhu výuky, ale že by je zároveň uvítali. Stejně tak by rádi měli k dispozici využívané materiály k výuce a případně se s nimi setkali dříve než jejich dítě ve škole.

Znalostní bloky *já a tělo* a *sexuální chování* byly sestaveny primárně otevřenými otázkami a žáci měli za úkol svými slovy popsat jednotlivé pojmy. Ukázalo se, že otevřené otázky mají nižší úspěšnost než ty uzavřené. Žáci se těmto položkám častěji vyhýbali, což mohlo být způsobeno jednak jejím množstvím a dalším „testem“ ve škole a jednak pro ně citlivé tématické. Nejvíce nevyplněných položek mají žáci 6. tříd a s vyšším ročníkem tento počet klesá. Domníváme se, že kdyby i tyto položky byly uzavřené, tak by všichni žáci byli úspěšnější ve znalostní části. Například máme důvod se domnívat, že pojem menstruace bude znát větší procento žáků 9. tříd než našich 39 %. Dle výsledku výzkumu vedeným Hřivnovou (2016) dokázalo odpovídat správně na otázky týkající se menstruačního cyklu přes 60 % žáků 9. tříd. Ačkoli to stále neodpovídá adekvátním znalostem dospívajícím tohoto věku, tak to pravděpodobně odpovídá více reálné situaci znalostí žáků. Celková úspěšnost bloku *já a tělo*, který obsahuje pouze základní znalosti, činí 29 %! To je rozhodně méně, než jsme očekávali, neboť předměty, ve kterých se žáci nejčastěji setkávají se sexuální výchovou, jsou biologicky zaměřené a hlavně byly v této části voleny takové otázky, které se jich aktuálně týkají. Je tedy možné, že žáci nevědí, co se v jejich těle vůbec děje, proč se to děje a jak to bude vypadat dál. Pokud se podíváme na výsledky bloků, kde byly zvoleny, kvůli náročnějším pojmům, uzavřené otázky, tak jejich úspěšnost je sice vyšší a více žáků se prokazatelně minimálně pokusilo o správnou odpověď, tak nemůžeme říci, že by žáci dosahovali adekvátních znalostí. Celková úspěšnost všech žáků bloku *pohlavně přenosné nemoci* je 58 %. Je zde však velký rozdíl mezi žáky 9. tříd, kteří věděli správně odpovědi v 70 % a žáky 6. tříd, jejichž úspěšnost činí 35 %. Dle výzkumu konaný Trhalovou (2013) na otázky spojené s pohlavně přenosnými nemocemi dokáže správně odpovědět polovina žáků 9. tříd a 1/3 žáků 7. tříd. Do našich uvedených výsledků jsou zahrnuty pouze správně zodpovězené otázky, je však důležité poukázat i na fakt, že procento mylných, zavádějících a často alarmujících odpovědí, které byly žáky uváděny zároveň se správnými odpověďmi, je vysoké. Nepředpokládáme, že by nepravdivé informace dostávali od svých pedagogů, ale je zde potřeba uznat vliv ostatních zdrojů informací, vrstevníků a vlastních dedukcí, které vedou například k domněnce, že HIV se

přenáším bodnutím hmyzem. Proto je třeba vést s žáky diskuse o tom, jak to vlastně je a ptát se na jejich názor a tím tak vyvracet mýty o sexuálním životě.

Znalosti žáků jsme porovnávali s mezinárodní příručkou doporučených znalostí dospívajících. Se všemi tématy našeho dotazníkového šetření by se žáci měli setkat začátkem 2. stupně, ale jednotlivé fenomény, znalosti a dovednosti jsou rozepsány do věkových etap, kterými jsme se řídili v našem šetření. Například v otázce antikoncepce by žáci ve věku 9-12 let měli být schopni vyjmenovat list různých antikoncepčních metod, ale informace vztahující se k podrobnějším vlastnostem antikoncepce je doporučena pro věk 12-15 let. Jedná se například o různé vedlejší účinky, efektivnost a kde se dá antikoncepce sehnat. Zároveň by měli získat dovednost, jak správně nasadit prezervativ. O aplikaci dalších antikoncepčních metod by se měli učit později od 15 let. Velmi opatrně se nahlíží na znalost postkoitální pilulky. V nižším věku by ji žáci měli umět zařadit mezi antikoncepční metody, ačkoli to není úplně přesné zařazení. Až od 15 let a výše by se měli dospívající obeznámit s jejím užíváním a působením. Adekvátnost odpovědí žáků byla tedy posuzována na základě předpokládaných konkrétních znalostí pro daný věk, nikoli dle definic pojmů v odborných publikacích. Ačkoli tedy žáci dostali plný počet bodů za definování určitého pojmu (ovulace, incest, sexuální deviace,..), tak to neznamená, že disponují plnou znalostí daného pojmu, ale pouze dostatečnou znalostí pro daný věk.

Rozdílné znalosti žáků mezi třídami jsme ověřovali statistickými postupy. Obě uvedené hypotézy byly přijaty na základy vysoce signifikantních výsledků. Předpokládali jsme, že výkon žáků ve znalostní části testu ze sexuální výchovy se bude lišit v závislosti na ročníku, ale překvapili nás obecně podprůměrné výsledky všech ročníků. Rozdíl mezi znalostmi 6. a 9. tříd je markantní. Žáci ve vyšších ročnících prokazatelně dosahují lepších výsledků než ostatní žáci a ukázalo se, že se lépe v tématech orientují, ale podle jednotlivých výpovědí se kvalitní znalosti mísí s mýty a předsudky, se kterými vchází již jako patnáctiletí lidé do aktivního sexuálního života.

Na postojové škále žáci měli možnost vyjádřit svůj názor a vztah k sexuálnímu životu. Ukázalo se, že žáci mají k partnerství pozitivní vztah a k sexuálnímu životu zdravý přístup. Milé zjištění je, že převážně všichni žáci považují lásku za nedílnou součást sexuálního života s partnerem a rádi by, aby jejich první sexuální zkušenost byla výjimečná a plánovaná. Jediným zřetelným rozdílem mezi mladšími a staršími žáky je, že starší žáci přikládají vyšší důležitost pohlavnímu styku v partnerství než mladší žáci. Mladší žáci často nedokázali vyjádřit k daným situacím svůj postoj, což vychází

i z nedostatečné informovanosti a o neprobíhajících diskuzích na téma, které by je vedlo k zamyšlení a k vytvoření vlastního názoru.

Provedený výzkum neobsáhl všechna témata sexuální výchovy, ale zaměřil se spíše na ta častěji diskutovaná. Avšak rodiče i děti projevili zvýšený zájem o témata zaměřená na vztahy, emoce, partnerství a rodičovství. Tato témata nebývají předmětem výzkumů sexuální výchovy, a ani na školách se jim nevěnuje potřebná pozornost. Proto by bylo užitečné zaměřit se v dalších výzkumech i na tuto oblast. Dále do našeho výzkumu nebyly zařazeny školy speciální, které podléhají jiným rámcově vzdělávacím programům a tito žáci mají i jiné potřeby v oblasti sexuální výchovy, na které se mohou další výzkumníci zaměřit. Výzkum se může dále rozšířit na víceletá gymnázia a na žáky starších 15 let, u kterých se již nemusí jednat o prevenci, ale o provázení zdravým sexuálním a partnerským životem.

10 ZÁVĚR

Předkládaná bakalářská diplomová práce se zabývá tématem sexuální výchovy z pohledu rodičů a žáků 2. stupně ZŠ. Jejím cílem bylo zmapovat situaci sexuální výchovy na školách a doma vedenou rodiči. Pro náš výzkum jsme zvolili kvantitativní přístup a v souladu s jeho cílem jsme formulovali výzkumné otázky a hypotézy.

Zjistili jsme, že žáci nižších ročníků, kteří spíše nemají výuku sexuální výchovy, mají nižší zájem o informace v těchto oblastech, mají tedy i nižší znalosti a s otázkami se sexuální tematikou se nejčastěji obrací na své rodiče. Naopak žáci z vyšších ročníků mají kladnější vztah k sexuální výchově a pokládají ji za důležitější. Vzhledem k nedostatečnému získávání informací ve škole mají však starší žáci větší tendenci tíhnout k získávání více těchto informací na internetu či od svých vrstevníků.

Rodiče považují sexuální výchovu za důležitou a se svými dětmi v těchto tématech hovoří. Dokonce pokládají za důležité začít se sexuální výchovou na 1. stupni základní školy. Zároveň by však rádi získali větší přehled o sexuální výchově ve škole, měli k dispozici používané materiály školou a podíleli se na výběru témat. Příznivý je jejich přístup k jednotlivým tématům sexuální výchovy. Všechna témata považují za podstatná, avšak míra předávaných informací jednotlivých oblastí by se měla odvíjet od věku žáků. Velká část rodičů považuje sebe, jako primární zdroj informací v sexuálních oblastech, zatímco škola by měla mít spíše doplňkovou funkci.

Výsledky znalostní části dotazníku poukázali na znepokojující skutečnost informovanosti žáků v tématech sexuální výchovy. Ukázalo se, že 6. a 7. ročníky mají vysoce podprůměrné znalosti v tématech sexuální výchovy. Vyšší ročníky (8. a 9.) vykazují lepší orientaci v tématech, avšak ani přesto nedosahují předpokládaných znalostí. Zároveň se ukázalo, že vyšší ročníky mají častěji mylné informace a je tedy třeba klást důraz i na zjišťování jejich informací získané mimo školu. Otevřená diskuse s dospívajícími nám umožní ucelit jejich znalosti a budovat pozitivní vztah k sexuálnímu a reprodukčnímu zdraví.

Stanovené hypotézy jsme ověřili a obě jsme přijali na hladině významnosti $p < 0,001$. Prokázali jsme, že výkon v testu sexuální výchovy je závislý na ročníku. Doložené znalosti žáků se v testu sexuální výchovy od 6. třídy významně zvyšují.

Dále žáci s vyšší úspěšností v testu projeví větší zájem o více informací v různých oblastech sexuální výchovy a volili většinu nabízených témat, ve kterých by se chtěli vzdělávat. Zatímco žáci nižších ročníků volili 1–3 téma, nejčastěji zaměřená na vztahy a emoce či rodičovství. Na potřebě těchto oblastí se shodli i s rodiči, kteří však přikládali ještě větší důraz na téma pohlavní styk, bezpečnější sex a pohlavně přenosné choroby.

11 SOUHRN

Předmětem výzkumu předkládané bakalářské práce je zmapování situace sexuální výchovy ve školách a v domácím prostředí žáků 6. – 9. tříd. Motivací ke zpracování této problematiky je nedostatečná výuka sexuální výchovy na školách i realizovaná rodiči. Mladiství ve věku 11-15 let prochází obdobím puberty, kdy se potýkají s velkou sumou tělesných, emocionálních a sociálních změn. Nedostatečná adekvátní informovanost o tomto období může vést k šíření nepravdivých či zavádějících informací, které se podílejí na vytváření negativních či ohrožujících postojů k oblastem sexuální výchovy.

V teoretické části jsme se zaměřili na vymezení základních pojmů, které nám pomohou uchopit podstatu samotné sexuální výchovy a také její specifčnost či důležitost pro mladé dospívající. Uvedli jsme sexuální výchovu do historického kontextu, tedy jak se vyvíjela a kdo se na její dnešní podobě podílel. Dále jsme si poukázali na významné činitele sexuální výchovy a jejich funkce v sexuální výchově mladistvých. Těmito hlavními činiteli, školou a rodiči, se nadále zabýváme i v praktické části práce. A v neposlední řadě poukážeme na situaci sexuální výchovy jak v rodinách, tak i ve školách, kterou pak následně ověřujeme v našem výzkumném šetření.

Náš výzkumný soubor tvořilo 121 žáků druhého stupně (6. třída = 20, 7. třída = 24, 8. třída = 26, 9. třída = 51) navštěvující běžné základní školy v šesti krajích ČR a 37 rodičů (28 matek, 6 otců, 3 jiní pečovatelé o dítě) ve věku 28-55 let.

V souladu s výzkumnými cíli jsme formulovali následující výzkumné otázky:

1. Jaké jsou potřeby žáků ve výuce sexuální výchovy?
2. Jsou znalosti žáků dostačující vzhledem k jejich věku?
3. Jaký mají žáci vztah a postoje k sexuálnímu životu?
4. Jaká je zkušenost rodiče se sexuální výchovou svých dětí doma a ve škole?

Podstatná část našeho výzkumu se věnuje mapování dosažených znalostí žáků v tématech sexuální výchovy. Tyto znalosti jsme se rozhodli ověřit pomocí statistického testování a stanovili jsme si následující hypotézy:

H1: Výkon žáků ve znalostní části testu ze sexuální výchovy se liší v závislosti na ročníku.

H2: Žáci 6. tříd skórují v testu sexuální výchovy méně než žáci 9. tříd.

Pro náš výzkum jsme zvolili kvantitativní přístup a metodu dotazníkového šetření, který nám poskytl příležitost k získání poznatků o vnímání sexuální výchovy žáků a rodičů, o dosavadně získaných znalostech a postoji žáků zkoumané problematiky. Přesné znění dotazníků je k dispozici v příloze 1 a 2. Na odpovědi výzkumných otázek a na analýzu dat byla použita deskriptivní statistika. Znalosti žáků, prokázané ve znalostní části dotazníku, byly posuzovány na základě doporučených znalostí a dovedností pro daný věk popsané v Mezinárodním technickém průvodci na sexuální výchovu (UNESCO, 2018).

V nižších ročnících (6., 7.) výuka sexuální výchovy probíhá velmi zřídka a je omezena pouze na několik málo témat. Tito žáci se neorientují v tématech sexuální výchovy a nemají představu o náplni tohoto předmětu. Stejně tak jeví menší zájem o sexuální výchovu než žáci vyšších (8., 9.) ročníků, kteří naopak výchovu sexuální výchovy na své škole mají. Ukázalo se však, že všichni žáci považují poznatky v tématech sexuální výchovy za důležité. Žáci vyšších ročníků však nedostatek znalostí v těchto tématech doplňují dalšími dostupnými zdroji, převážně internetem a vrstevníky. Zatímco mladší žáci se v případě potřeby obrací spíše na rodiče. Znalosti žáků vyšších ročníků v tématech sexuální výchovy jsou výrazně vyšší než mladších žáků. Žádný z ročníků však nedosahuje, ani se nepřibližuje, potřebným znalostem pro daný věk.

Rodiče žáků 2. stupně ZŠ se svými dětmi o tématech sexuální výchovy hovoří a jsou otevřeni všem zahrnujícím tématům sexuální výchovy. Rozdílně se jim pak věnují dle věku a potřebám jejich dítěte. Podstatná část rodičů uvádí, že by sexuální výchova měla být primárně v jejich kompetenci, zároveň jsou však otevřeni spolupráci se školou na výuce sexuální výchovy, kterou nyní postrádají. Dále preferují nižší věk (8-10 let) pro zahájení výuky sexuální výchovy než až na 2. stupni ZŠ.

LITERATURA

- Allred, P., David, M. E. (2007). Get real about sex: the politics and practice of sex education. New York: Open University Press. Získáno 17. ledna 2018 z netLibrary database.
- Bujnová, E. (2005). Příprava na rodinný život v rodinnom a školskom prostredí. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška.
- Chalke, S. (2002). Umíte se bavit se svým dítětem o sexu?. Praha: Albatros.
- Chráška, M. (2016). Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu (2., aktualizované vydání). Praha: Grada.
- Doporučení k realizaci sexuální výchovy v základních školách. (2010). Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/doporuceni-msmt-k-realizaci-sexualni-vychovy-v-zakladnich>
- Epstein, J. L. (2016). School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools. (Second edition). United States of America: Westview Press.
- Hřivňová, M. (2016). Témata sexuální výchovy ve vzdělávacích standardech a očekávaných výstupech ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví a jejich evaluace. *7. moravský regionální kongres k sexuální výchově*. Praha: SPRSV.
- Janiš, K. (2008). Učební text k problematice rodinné a sexuální výchovy. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Janiš, K. (Ed.). Rodina a škola. (2001). Hradec Králové: Gaudeamus.
- Janiš, K., & Marková, D. (2007). Příspěvek k základům sexuální výchovy. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Janiš, K., Loudová, I. (2011). Vybraná témata z teorie výchovy (studijní opora). Hradec Králové: Gaudeamus.
- Jerman, P., & Constantine, N. A. (2010). Demographic and psychological predictors of parent-adolescent communication about sex: a representative statewide analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(10), 1164–1174. 10.1007/s10964-010-9546-1

- King, B. M., & Lorusso, J. (1997). Discussions in the home about sex: different recollections by parents and children. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 23(1), 52–60.
- Kuby, G. (2014). Globální sexuální revoluce: ztráta svobody ve jménu svobody. Brno: Kartuziánské nakladatelství.
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2013). *Vývojová psychologie* (2., aktualizované vydání). Praha: Grada.
- Macek, P. (2003). *Adolescence* (Vyd. 2., upr.). Praha: Portál.
- Machová, J. Hamanová, J. (2002). *Reprodukční zdraví v dospívání*. Praha: H&H.
- Marcovitz, H. (2013). *How should sex education be taught in schools?*. San Diego : ReferencePoint Press. Získáno 17. ledna 2018 z netLibrary.
- Perspective. New York: Routledge. Získáno 17. ledna 2018 z netLibrary.
- Pondělíčková, J. (1990). *Nezralá sexualita*. Praha: Avicenum.
- Pondělíčková, J. (1993). *O sexuální výchově bez rozpaků*. Praha: Avicena.
- Ponzetti, J. J. (Ed.). (2016). *Evidence-based approaches to sexuality education: A Global*
- Rabouch, J. (1988). *Očima sexuologa*. Praha: Avicenum.
- Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání. (2005). Praha: Výzkumný ústav pedagogický. [online] Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz>
- Rašková, M. (2008). *přípravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Realizace sexuální výchovy v základní škole: sborník příspěvků z pracovního semináře*.
- Reich, W. (1993). *Funkce orgasmu: sex-ekonomické problémy biologické energie. Díl 1, Objevení orgonu*. Praha: Concordia.
- Říčan, P. (2014). *Cesta životem: vývojová psychologie. přepracované vydání (Vyd. 3.)* Praha: Portál.
- Sexuální výchova na základních a středních školách: sborník referátů z 2. celostátní konference konané 16. února 1996. (1997)*. Hradec Králová: Gaudeamus.

- Shams, M., Parhizkar, S., Mousahizadeh, A., Majdpour, M. (2017). Mother's views about sexual health education for their adolescent daughters: a qualitative study. doi:10.1186/s12978-017-0291-8.
- Sielert, U., Siegfried, K., Herrath, F., & Pondělíček, I. (1994). *Sexuální výchova: kniha netradičních metod výuky*. Praha: Trizonia.
- Singer, Dorothy G., Singer, Jerome L. (2001). *Handbook of children and the media*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu. (2017). *Standardy pro sexuální výchovu v Evropě: rámec pro tvůrce osnov, vzdělávací a zdravotnické instituce a odborníky*. Získáno 14. ledna 2018 z https://www.planovanirodiny.cz/storage/Standardy_pro_sexualni_vychovu_v_Evrop_e.pdf.
- Šilerová, L. (2003a). *Komunikace o sexualitě v rodině*. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze
- Šilerová, L. (2003b). *Sexuální výchova: jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě*. Praha: Grada Publishing.
- Šilerová, L. (2013). *Mladí lidé a informace o sexualitě - informační potřeby a informační zdroje: výsledky kvalitativního výzkumu*. Ostrava: CAT Publishing.
- Štěrbová, D., Rašková, M., Procházka, I., Prouzová, Z. (Eds.). (2012). *Sexuální výchova - multidisciplinární přístup: medicína, psychologie, pedagogika, právo, demografie*. Ostrava: Kovář Petr - CAT Publishing.
- Šulová, L., Fait, T., & Weiss, P. (2011). *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. Praha: Maxdorf.
- Täubner, V. (1997). *Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství (2. vyd., 1 vyd. ve Fortuně)*. Praha: Fortuna.
- Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.
- Trhalová, S. (2013). *Otázky současné sexuální výchovy dětí a mládeže*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.

- UNESCO. (2018). International technical guidance on sexuality education: An evidence-informed approach (revised edition). Paris: UNESCO.
- Uzel, R., & Mitlöhner, M. (2007). Vybrané otázky lidské sexuality: texty k sociální práci. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Vágnerová, M. (2012). Vývojová psychologie: dětství a dospívání (Vyd. 2., dopl. a přeprac.). Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum.
- Vítek, K. (1989). Výchovné poradenství a sociální patologie. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Volfová, M. (2010). Sexuální výchova na základních školách. Brno: Masaryková univerzita.
- Vránová, V. (2010). Výchova k reprodukčnímu zdraví. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Weiss, P. (2014). Weissova navigace sexem. Praha: Columbus.
- WHO. (2006). Defining sexual health: Report of a technical consultation on sexual health 28 – 31 January 2002. Získáno 15. března 2018 z http://www.who.int/reproductivehealth/publications/sexual_health/defining_sexual_health.pdf?ua=1
- Zvěřina, J. (2012). Lékařská sexuologie. Praha: Karolinum.
- Zvěřina, J., & Weiss, P. (2001). Sexuální chování v ČR - situace a trendy. Praha: Portál.

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Analýza znalostí, potřeb a postojů v oblasti sexuální výchovy u žáků
6. – 9. tříd základních škol a jejich rodičů

Autor práce: Markéta Mikulcová

Vedoucí práce: Mgr. Tereza Sadková

Počet stran a znaků: 120, 193 809

Počet příloh: 2

Počet titulů použité literatury: 51

Abstrakt

Cílem této práce je zmapovat problematiku sexuální výchovy vedenou základními školami a rodiči dětí docházející na 2. stupeň základní školy. Výzkum se zaměřuje na postoje a subjektivní vnímání sexuální výchovy žáků a rodičů. Součástí výzkumu je i zhodnocení faktických znalostí žáků v oblasti sexuální výchovy a jejich vzájemné porovnání napříč ročníky druhého stupně. Výběrový soubor tvoří dohromady 37 rodičů, 121 žáků, z toho 24 žáků z 6. tříd, 20 žáků ze 7. tříd, 26 žáků z 8. tříd a 51 žáků z 9. tříd. Výzkum byl realizován využitím kvantitativní metody dotazníkového šetření, které sestává z kombinace otevřených i uzavřených otázek a škály Likertova typu. Výsledky byly zpracovány matematicko-statistickými postupy. Z výsledků vyplynulo, že v nižších ročnících výuka sexuální výchovy probíhá pouze okrajově a tito žáci získávají informace v dané oblasti spíše od svých rodičů, kteří jsou zároveň otevření i školní výuce sexuální výchovy. Žáci starších ročníků se orientují lépe v tématech sexuální výchovy a dosahovali vyšších výsledků ve znalostní části testu, ale ani přesto nedosahovali předpokládaných znalostí sexuální výchovy.

Klíčová slova: sexuální výchova, rodinná výchova, adolescence, komunikace o sexualitě, reprodukční a sexuální zdraví, adolescence rodina

ABSTRACT OF THESIS

Title: Assessment of Knowledge, Needs and Attitudes to Sexual Education of Secondary School Students and Their Parents

Author: Markéta Mikulcová

Supervisor: Mgr. Tereza Sadková

Number of pages and characters: 120, 193 809

Number of appendices: 2

Number of references: 53

Abstract:

The aim of this thesis is to explore the issue of sexual education taught in elementary schools and also by parents of children visiting the second level of elementary school. The research is focused on attitudes and subjective perception of sexual education of pupils and their parents. The research also includes an evaluation of pupils' actual knowledge of sexual education and its comparison across the grades of the second level. The sample consists of 37 parents and 121 pupils (24 pupils of the 6th grade, 20 pupils of the 7th grade, 26 pupils of the 8th grade and 51 pupils of the 9th grade). For this research a quantitative method of questionnaire survey was used, which consists of a combination of open- and close-ended questions and the Likert type scale. The results were evaluated by mathematical and statistical methods. The results showed that in the 6th and 7th grade sexual education is only marginal and these younger pupils obtain information rather from their parents who are open to more extensive sexual education at schools. Older pupils are more familiar with the topic of sexual education and achieved better results in the knowledge section of the test, however, they still do not reach the expected level of knowledge in sexual education.

Key words: sex education, communication about sexuality, sexual and reproductive health, adolescence, family

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník pro žáky 6. – 9. tříd

Příloha č. 2: Dotazník pro rodiče žáků 6. – 9. tříd

Příloha č. 1: Dotazník pro žáky 6. – 9. tříd

Dotazník je určen žákům druhého stupně základních škol.

Milí žáci,

tento dotazník je součástí projektu ZDRAVÉ VZTAHY. Naším cílem je zjistit aktuální situaci na základních školách v ČR. Dotazník se vás bude ptát na sexuální výchovu u vás na škole, na vaše názory, znalosti a co byste rádi v hodinách sexuální výchovy probírali. Zapojením do projektu, se podílíte na zlepšení výuky sexuální výchovy nejen na vaší škole i na dalších, kde výuka není dostatečná a potřebuje zlepšit.

Vyplnění dotazníku trvá asi 20 minut a je zcela anonymní, takže po vyplnění už nikdo nemůže vypátrat, kdo z vás ho vyplnil. Zároveň pokud budete cítit, že vám dotazník není příjemný, tak máte možnost ukončit vyplňování bez udání důvodu a jakýchkoli důsledků. Dotazník je rozdělen do několika částí, v první části zjišťujeme obecnou úroveň sexuální výchovy u vás na škole a v další části zjišťujeme vaše dosavadní znalosti v jednotlivých oblastí. Část zaměřená na vaše znalosti je označena nadpisem "znalostní otázky" a žárkovkou. Vaše odpovědi nejsou známkovány a neovlivní prospěch ve škole. Před každou částí jste informováni, jak ji správně vyplnit. Dotazník obsahuje především jednoduché zaškrtačací odpovědi a na pár znalostních otázek odpovídáte vlastními slovy. V některých otázkách můžete zaškrtnout i více možností z odpovědí. Na konci dotazníku máte možnost nám sdělit vaše případné připomínky a dotazy.

Děkujeme za váš čas a ochotu.

Za tým projektu ZDRAVÉ VZTAHY

Markéta Mikulcová

marketa.mikulcova01@upol.cz

*Povinné pole

1. Mé pohlaví *

- Muž
 Žena

2. Jsem žákem*

6. třídy
 7. třídy
 8. třídy
 9. třídy

3. Docházím na základní školu (vyber jeden z krajů)

- Praha
 Středočeský kraj
 Jihočeský kraj
 Plzeňský kraj
 Karlovarský kraj
 Ústecký kraj
 Liberecký kraj
 Královehradecký kraj
 Pardubický kraj
 Kraj Vysočina
 Jihomoravský kraj
 Olomoucký kraj
 Moravskoslezský kraj
 Zlínský kraj

Vymezení sexuální výchovy

Abychom všichni mluvili o stejné sexuální výchově, tak je třeba si určit, co si můžete pod sexuální výchovou představit.

Jde samozřejmě o přípravu na sexuální život, ale také vychovává k mezilidským, rodinným, partnerským a manželským vztahům včetně jejich správného fungování, vzájemné úcty, zodpovědnosti a lásky. V podstatě sem můžeme zahrnout i rodinnou výchovu. Sexuální výchova se dále zabývá sexuální orientací, tématem antikoncepce, jak se bránit nechtěnému těhotenství a taky poskytuje důležité informace o pohlavně přenosných nemocích a jak se před nimi chránit. Zahrnuje i téma lidského těla, jakými změnami prochází během puberty, jak funguje v dospělosti. Otevírá otázky sexuálně trestné činnosti, domácího násilí, sexuálního zneužívání a sexuální deviace. Přináší poznatky o tom, jak se zdravá sexualita projevuje, co je normální, co očekávat a na koho se v případě nouze obrátit.

Poznámka: V dotazníku můžeš narazit na zkratku SV = sexuální výchova

Fungování předmětu sexuální výchova

4. Je na tvé škole sexuální výchova součástí výuky některého předmětu? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
 Ne
 Nevím

5. V rámci kterých předmětů se se SV setkáváš? Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Biologie
 Rodinná výchova
 Občanská výchova
 Zdravověda
 Základy společenských věd
 Jiné:

6. Dozvěděl/a ses v rámci výuky SV nové informace? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
 Spíše ano
 Nevím
 Spíše ne
 Ne

7. Byla probíraná témata ve výuce SV pro tebe srozumitelná? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
 Spíše ano
 Nevím
 Spíše ne
 Ne

8. Líbí se ti způsob výuky SV? * Označte jen jednu elipsu

- Ano
 Spíše ano
 Nevím
 Spíše ne
 Ne

9. Myslíš si, že informace ze SV někdy využiješ? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Ne

10. Myslíš si, že znalosti, které již máš v oblasti SV jsou dostačující? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Ne

11. Uvítal/a bys více informací z oblasti SV? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Ne

Já a tělo

Tato část se věnuje vývoji a funkcím těla, pohlavnímu dospívání, mužským a ženským pohlavním orgánům.

12. Probírali jste ve škole tělesné změny, které probíhají u dívek a chlapců v období puberty? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Spíše ano
- Nevím
- Ne
- Spíše ne

13. Byly předané informace v rámci výuky o lidském těle pro tebe dostačující? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Spíše ano
- Nevím
- Ne
- Spíše ne

14. Zaskočily tě u sebe nějaké tělesné změny související s pubertou? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Ne

Znalostní otázky

Tyto otázky nejsou pak hodnoceny. Pouze odpověz, jak umíš. Když nebudeš vědět, přejdi dál.

15. Jak se nazývá ženská pohlavní buňka?

16. Jak se nazývá mužská pohlavní buňka?

17. Co je to ovulace?

18. Co je to menstruace?

19. Co je to ejakulát?

20. Co je to erekce?

21. Co je to obřízka?

22. Co je to masturbace?

Sexuální chování

Tato kapitola se věnuje různým projevům sexuálního chování, pohlavní identitě a sexuálními orientacím.

23. Bylo téma sex zahrnuto do výuky na škole, kterou navštěvuješ? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Ne

24. Dokázal vyučující pohotově odpovídat na otázky spojené se sexem v průběhu výuky? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Ne

25. Zjišťoval/a sis informace o sexu ještě někde jinde než ve škole? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Ne
- Nevím

26. Zaškrtni prosím, kde všude jsi informace o sexu vyhledával/a. (můžeš zaškrtnout více správných odpovědí) *
Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Vyučující, vychovatelé
- Rodiče
- Kamarádi
- Sourozenci
- Lékaři
- Internet
- Časopisy, noviny, knihy
- Televize
- Jiné:

Znalostní otázky

Pouze odpověz, jak umíš :). Když nebudeš vědět, přejdi dál.

27. Kdo je to homosexuál?

28. Kdo je to bisexuál?

29. Co je to prostituce?

30. Co je to incest?

31. Co je to pornografie?

32. Co je to interrupce?

33. Co je to coming out?

34. Co je to orální sex? Označte jen jednu elipsu.

- Sex na poli.
- Líbání úst.
- Dráždění partnerových genitálií rty a jazykem.
- Povídání si o sexu s cílem vzájemného vzrušení.
- Nevím.

35. Víš, co znamená sexuální deviace? Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Ne
- Jiné:

36. Pokud tedy víš, co je to sexuální deviace, uveď aspoň dva příklady.

Pohlavně přenosné nemoci

37. Z jakých zdrojů jsi získal/a informace o pohlavních nemocech? (můžeš zaškrtnout více možností) * Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Škola
- Rodiče
- Přátelé
- Tiskoviny
- Internet
- Televize
- Lékař Jiné:

Znalostní otázky

Odpověz, jak umíš.

38. Jaké nemoci jsou sexuálně přenosné? (zaškrtni všechny možné odpovědi) * Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Chlamýdie
- Rakovina děložního čípku
- HIV/AIDS
- Kapavka
- Rakovina prostaty
- Zánět močové trubice
- Zánět slepého střeva
- Nevím

39. Jaký je rozdíl mezi HIV a AIDS? Označte jen jednu elipsu.

- Jsou to dvě odlišné nemoci.
- HIV je virus, který způsobuje chorobu zvanou AIDS.
- AIDS je virus, který způsobuje chorobu zvanou HIV.
- Jedná se pouze o zkratku jedné nemoci v jiném jazyce.
- Nevím.

40. Je možné AIDS vyléčit? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Ne
- Nevím
- Jiné:

41. Jakými způsoby se může HIV přenášet?(Zaškrtni všechny možné odpovědi) * Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Potem
- Krví či krevními produkty (injekční stříkačky)
- Bodnutí hmyzem
- Nechráněným pohlavním stykem
- Kašlem či kýcháním
- Objímáním, podáním ruky nebo jiným dotykem
- Z matky na dítě (v době těhotenství)
- Jiné

42. Může neléčená pohlavní nemoc vést k neplodnosti? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Ne
- Nevím

43. Jaká antikoncepce chrání před přenosem pohlavní choroby? (můžeš zaškrtnout více správných odpovědí)

*Zaškrtněte všechny platné možnosti

- Hormonální pilulky
- Hormonální injekce a implantáty
- Kondomy
- Pesary
- Nitroděložní tělísko
- Nevím
- Jiné:

Těhotenství a antikoncepce

44. Byl/a jsi seznámen/a s užíváním či dávkováním některých antikoncepčních metod? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Ne
- Nevím

45. V kolika letech jsi byl/a po první seznámení/a s antikoncepčními metodami? Označte jen jednu elipsu.

- Před 11. rokem
- 11 - 12 let
- 13 - 14 let
- 15 let
- Nikdo mě s tím doposud neseznámil
- Jiné:

Znalostní otázky

Pouze odpověz, jak umíš. Když nebudeš vědět, přejdi dál :).

46. Může dívka otěhotnět při svém prvním sexuálním styku? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Ne
- Nevím

47. Může dívka otěhotnět během menstruace? (měsíčeků) * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Ne
- Nevím

48. Víš, k čemu slouží pilulka "po"? (Postinor, Escapelle, EllaOne) * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Ne

49. Víš, jak a kde můžeš tuto pilulku "po" získat? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Ne

50. Prosím, stručně popiš, co to pilulka "po" je a jak ji lze získat.

51. Může být jeden kondom užit vícekrát? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
 Ne
 Nevím

Zákon a sexuální chování

52. Kdy si myslíte, že je správné pro člověka začínat se sexuálním životem?

Znalostní otázky

Pouze odpověz, jak umíš. Když nebudeš vědět, přejdi dál.

53. Do kolika let věku je pohlavní styk trestný?

54. Je sexuální deviace sama o sobě trestná? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
 Ne
 Nevím

55. Je vědomé přenášení pohlavní choroby trestné? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
 Ne
 Nevím

56. Je v České republice legální umělé ukončení těhotenství? (tedy záměrné ukončení) * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
 Ne
 Nevím

Tvůj vztah a postoje k sexuálnímu životu

Zaškrtni prosím u následujících tvrzení, na stupnici 1-5, zda s nimi souhlasíš či nesouhlasíš.

57. Partnerský vztah musí zahrnovat sex. * Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Souhlasím	☐	☐	☐	☐	☐	Nesouhlasím

58. Pro udržení partnera je sex důležitý. * Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Souhlasím	☐	☐	☐	☐	☐	Nesouhlasím

59. První sexuální zkušenost by měla být výjimečná a plánovaná. * Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Souhlasím	☐	☐	☐	☐	☐	Nesouhlasím

60. Sex by měl být součástí jen dlouhodobého vztahu. * Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Souhlasím	☐	☐	☐	☐	☐	Nesouhlasím

61. Součástí sexu je i láska k partnerovi. * Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Souhlasím	☐	☐	☐	☐	☐	Nesouhlasím

62. Je v pořádku mít jednorázový sex. * Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Souhlasím	☐	☐	☐	☐	☐	Nesouhlasím

63. Časté střídání sexuálních partnerů vede spíše k nákaze pohlavní nemoci. * Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Souhlasím	☐	☐	☐	☐	☐	Nesouhlasím

64. Aktivní sexuální život je známkou dospělosti. * Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Souhlasím	☐	☐	☐	☐	☐	Nesouhlasím

72. Pohlavně přenosné choroby * Označte jen jednu elipsu.

	0	1	2	3	4	5	
nevím nic	☐	☐	☐	☐	☐	☐	vím hodně

73. Trestná činnost v sexuálním chování * Označte jen jednu elipsu.

	0	1	2	3	4	5	
nevím nic	☐	☐	☐	☐	☐	☐	vím hodně

Co tě zajímá?

74. Zaškrtni všechna témata, o kterých by ses rád/a dozvěděl/a více Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Vývoj a funkce ženského/mužského těla
- Emoce a vztahy
- Těhotenství a narození dítěte
- Rodičovství
- Přerušování těhotenství a jak těhotenství předejít
- Pohlavní styk
- Bezpečnější sex
- Pohlavně přenosné nemoci
- Různé sexuální projevy (masturbace, homosexualita, fetišismus,..)
- Sexuální zneužívání a jak ho rozpoznat
- Jiné:

HOTOVO!

75. Zde máte prostor nám sdělit jakékoli Vaše připomínky, dotazy či nápady.

Děkujeme Vám za vyplnění našeho dotazníku.

Příloha č. 2: Dotazník pro rodiče žáků 6. – 9. tříd

Dotazník je určen rodičům dětí, které v současné době navštěvují 6. - 9. třídu základní školy.

Milí rodiče,

prosíme Vás o vyplnění krátkého dotazníku, který je zaměřen na výuku sexuální výchovy na 2. stupni základních škol. Touto cestou zjišťujeme Váš názor na výuku sexuální výchovy, co by se podle Vás mělo vyučovat a co naopak vynechat, co vlastně Vaše dítě zajímá, jak se ptá a jestli mu umíte odpovědět. Pomozte nám vytvořit novou smysluplnou výuku pro Vaše dítě a sdělte nám Váš názor.

Dotazník je zaškrťovací, nezabere vám více jak 15 minut a je zcela anonymní. Získaná data budou použita pouze pro plánovaný výzkum sexuální výchovy. I v průběhu vyplňování dotazníku máte možnost od něj odstoupit, bez udání jakéhokoli důvodu. V případě, že pečujete o více dětí docházejících na 2. stupeň základní školy Vás prosíme, abyste dotazník vyplnil/a vzhledem k jednomu danému dítěti. V případě zájmu můžete dotazník vyplnit znovu pro další dítě.

Děkujeme za podporu

Za tým projektu ZDRAVÉ VZTAHY

Markéta Mikulcová marketa.mikulcova01@upol.cz

***Povinné pole**

1. Jsem * Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Otec
- Matka
- Jiný pečovatel o dítě

2. Můj věk *

3. Mé dítě navštěvuje školu v regionu * Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Praha
- Středočeský kraj
- Jihočeský kraj
- Plzeňský kraj
- Karlovarský kraj
- Ústecký kraj
- Liberecký kraj
- Královhradecký kraj
- Pardubický kraj
- Kraj Vysočina
- Jihomoravský kraj
- Olomoucký kraj
- Moravskoslezský kraj
-

Zlínský kraj

4. Mé nejvyšší dosažené vzdělání Označte jen jednu elipsu.

- Základní.
- Středoškolské s výučním listem.
- Středoškolské s maturitou.
- Vyšší odborné.
- Vysokoškolské.

5. Škola mého dítěte je

- Veřejná.
- Soukromá.
- Alternativní (Montessori, Waldorf, Scio..).
- Církevní.
- Jiné:

6. Mé dítě je považováno za dítě se specifickými vzdělávacími potřebami. Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Ne
- Nevím

7. Třída, kterou právě navštěvuje mé dítě * Označte jen jednu elipsu.

- 6.
- 7.
- 8.
- 9.

Sexuální výchova doma

Tento oddíl věnuje pozornost zejména Vaší zkušenosti se sexuální výchovou doma. Jak se dítě ptá, na co se ptá a co mu je sděleno.

8. Hovoříte doma s Vaším dítětem o sexuálních tématech? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano.
- Spíše ano.
- Nevím.
- Spíše ne.
- Ne.

9. Jak postupujete při odpovídání svým dětem na otázky s touto problematikou? Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Verbálně vysvětlím.
- Využívám tematickou publikaci.
- Odkáži na vyučující ve škole.
- Odkáži na lékaře.
- Změním téma.
- Nereaguji.
- Nevím.
- Jiné:

10. Dělá Vám potíže otevřeně mluvit s dítětem v sexuálních otázkách? Označte jen jednu elipsu.

- Ano.
- Spíše ano.
- Nevím.
- Spíše ne.
- Ne.

11. Kdo z Vaší rodiny nejčastěji přichází s tématem ze sexuální výchovy? Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Rodič (otec/matka).
- Dítě přijde, když potřebuje něco vědět.
- Téma vyplyne ze situace.
- Jiné:

12. O jakých tématech jste se svým dítětem už hovořili? (vyberte všechna možná tvrzení) * Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Vývoj ženského/mužského těla.
- Emoce a vztahy.
- Těhotenství a narození dítěte.
- Rodičovství.
- Ukončení těhotenství.
- Jak těhotenství předejít.
- Pohlavní styk.
- Bezpečnější sex.
- Sexuální deviace.
- Sexuální orientace.
- Pohlavně přenosné nemoci.
- Sexuální zneužívání a jak ho rozpoznat.
- Jiné:

13. Jaké zdroje informací používáte, pokud chcete zjistit něco více o výše zmíněných tématech?

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Učebnice mého dítěte.
- Webové stránky.
- Jiná literatura.
- Informace od ostatních rodičů.
- Doporučení církve.
- Nic.
- Jiné:

14. Používám tuto učebnici (stručně vypište)

15. Používám tyto webové stránky (stručně vypište)

16. Používám tuto literaturu (stručně vypište)

Sexuální výchova ve školách

Tento oddíl se věnuje Vašemu postoji k výuce sexuální výchovy na základních školách.

17. Kdy je podle Vás vhodné začít se sexuální výchovou? * Označte jen jednu elipsu.

- Před mateřskou školou.
- V mateřské škole.
- 1. třída
- 2. třída
- 3. třída
- 4. třída
- 5. třída
- 6. třída
- 7. třída
- 8. třída
- 9. třída
- Po základní škole.
- Až s tématem přijde samo.
- Nikdy.

18. Kdo by měl podle Vás, sexuální výchovu zajišťovat? (zaškrtněte všechna možná tvrzení) Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Rodiče, mělo by to zůstat v rodině.
- Spíše rodina.
- Kombinace rodiny a školy.
- Spíše škola.
- Hlavně škola.
- Lékaři a specialisté na danou problematiku.
- Věci si už umí zjistit sám z knih, internetu a dalších zdrojů.
- Nikdo.
- Jiné:

19. Víte, z jakých zdrojů Vaše dítě získává informace o sexuální problematice? Označte jen jednu elipsu.

- Ano.
- Spíše ano.
- Nevím.
- Spíše ne.
- Ne.

20. Uvítal/a byste ze strany školy doporučení na literaturu, či na jiný materiál o dané problematice, který byste doma mohl/a využít? Označte jen jednu elipsu.

- Ano.
- Spíše ano.
- Nevím.
- Spíše ne.
- Ne.

21. Souhlasíte se začleněním učiva sexuální výchovy do osnov? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano.
- Spíše ano.
- Nevím.
- Spíše ne.
- Ne.

22. Co je pro Vás potřebné, abyste podpořil/a výuku sexuální výchovy na ZŠ? (zaškrtněte všechna možná tvrzení) Zaškrtněte všechny platné možnosti

- Znat předem obsah probíraného učiva.
- Podílet se na výběru témat, která budou probírána.
- Předem hovořit s učitelem, který vede výuku.
- Předem mluvit s dítětem o tématu.
- Mít k dispozici pracovní listy, které jsou ve výuce používány.
- Jiné:

23. Jakým oblastem sexuální výchovy by se podle Vás měli ve škole věnovat? (až po ročník, ve kterém se nachází Vaše dítě) * Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Vývoj ženského/mužského těla.
- Intimní hygiena.
- Emoce a vztahy.
- Těhotenství a narození dítěte.
- Rodičovství.
- Ukončení těhotenství.
- Jak těhotenství předejít.
- Pohlavní styk.
- Bezpečnější pohlavní styk.
- Pohlavně přenosné nemoci.
- Sexuální deviace.
- Sexuální orientace.
- Sexuální zneužívání a jak ho rozpoznat.
- Jiné:

24. Je některé téma z výše uvedených, kterému by se měli učitelé během výuky vyhnout? (v rámci 2. stupně) Označte jen jednu elipsu

- Ano.
- Ne.

25. Pokud ano, tak které?

26. Informuje Vás škola o průběhu výuky sexuální výchovy? (náplň, témata, používaný materiál, aktivity,..) Označte jen jednu elipsu.

- Ano.
- Spíše ano.
- Nevím.
- Spíše ne.
- Ne.

27. Pokud ano, poskytnuté informace považujete za... Označte jen jednu elipsu.

1 2 3 4 5

...zcela dostačující ...zcela nedostačující.

36. Rodičovství. Označte jen jednu elipsu

	1	2	3	4	5	
Velmi důležité.	☐	☐	☐	☐	☐	Zcela nedůležité.

37. Pohlavně přenosné choroby a jak jim předejít. Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Velmi důležité.	☐	☐	☐	☐	☐	Zcela nedůležité.

38. Bezpečnější sex. Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Velmi důležité.	☐	☐	☐	☐	☐	Zcela nedůležité.

39. Fungování zdravých vztahů (komunikace, řešení konfliktů apod. mezi partnery, přáteli, rodiči,...). Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Velmi důležité.	☐	☐	☐	☐	☐	Zcela nedůležité.

40. Trestní činnost v sexuálním chování (znásilnění, sexuální nátlak,..). Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Velmi důležité.	☐	☐	☐	☐	☐	Zcela nedůležité.

HOTOVO!

41. Zde máte prostor nám sdělit jakékoli Vaše připomínky, dotazy či nápady.

Děkujeme Vám za vyplnění našeho dotazníku.
